

Iz vsebine

2. str.: *Kako bomo volili po novem?*
3. str.: *Med kladivom in nakovalom*
4. str.: *Koroški Slovenci pred novimi preizkušnjami*
11. str.: *Obvestilo o uskladitvi invalidskih prejemkov*

Borci NOB v pripravi na volitve

Odločanje na podlagi programov

V pripravi na spomladanske volitve se je tudi SZDL Slovenije na seji republiške konference pred štirinajstimi dnevi preoblikovala v prepoznavno politično organizacijo socialistov, ki bo samostojno nastopila na volitvah, hkrati pa namerava ostati še vnaprej organizacija zvez, gibanj in društev. V tako organizacijo se bo, kot so povedali njeni predstavniki na konferenci, vključevala tudi Zveza borcev NOB Slovenije. Podprli so tiste dele programa, ki se nanašajo na mednarodne odnose, sicer pa je podpredsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije

Lado Pohar na konferenci poudaril, da so borci proti nerealnim proglašam nekaterih zvez, ki neprestano prigovarjajo k razvezi trenutno res neprijetnega zakona. »V tem pogledu borci«, je dejal, »z vsoto resnosti opozarjamo na težke posledice razveze, tako za starše kot za vnuke. To naj bi bil le izjemen, skrajni izhod, ne pa edina solucija. Borci pa bomo sicer skušali še naprej delovati kot povezovalni in usklajevalni dejavnik. Naš cilj je, da bi si v Jugoslaviji zagotovili demokratični politični sistem, ki bo omogočal svobodno, enakopravno soočanje različnih političnih in-

teresov tako, da bo možno sožitje različnosti na temelju civilizacijskih dosežkov človeštva.«

Za prihodnje odnose med zvezo borcev in SZDL oziroma socialistično zvezo pa bo najpomembnejše vprašanje njenega frontnega ali strankarskega značaja. Borci razumejo dilemo in v dokumentih nakazano solucijo. Znaenkrat sicer ostajajo kolektivni člani SZDL, če pa se bo SZDL v prihodnje uredila drugače, se bodo o bodočem sodelovanju pač morali — kot vsak dober strateg odločiti za drugačno varianto. To pa nikakor ne bo samostojna politična stranka, kar to pač ne bi bilo v skladu z značajem borčevskega organizacije. Zveza borcev nima pretenzij v boju za oblast in njeni člani so tudi sicer politično strukturirani. Zato se bo zveza borcev v prihodnje verjetno morala bolj blizati položaju in vlogi, ki ju imajo drugod tako imenovane družbene, veteranske organizacije, kjer zanje ni pomembno, koliko članov štejejo oziroma koliko glasov so dobile na volitvah. Poleg vsega tega in pa starostne strukture navajata borčevsko organizacijo v takšno usmeritev tudi zdravstveni in socialni položaj borcev, ki se naglo slabšata.

Kljub vsemu pa borci pomladanske volitve vendarle pričakujejo kot aktivni dejavnik, z oceno, da bo to verjetno spet ena izmed njihovih zgodovinskih preizkušenj ter nalog. Me-

nimo, da bo to sicer le etapa, vendar odločilna faza za zagotovitev demokracije, pravne države, izhoda iz gospodarske krize, zagotovitve uspeha gospodarske reforme ter narodnostne enakopravnosti suverennih narodov v avnojski Jugoslaviji.

Zveza borcev pri volitvah ne bo dajala vnaprej nepodpisane podpore nobeni stranki, zvezi ali kandidatu. Kot avtonomna organizacija se bo skladno z interesi članov vključevala vanje samostojno. Politična združenja, njihove programe in kandidate bo podpirala po lastni presoji, zlasti pa v soodvisnosti z njihovim odnosom do temeljnih družbenopolitičnih ciljev, posebej pa še do NOB in interesov borčevske populacije.

Člani zveze borcev pa se bodo kot nesebični družbenopolitični delavci in aktivisti vključili v celosten volilni proces: od kandidiranja, izbire kandidatov, njihove predstavitve, popularizacije in izvolitve. Pri tem jih bo vodila skrb, da bodo to zares neposredne, tajne in demokratične volitve, da bo vse potekalo na korekten, razviden in za vse sprejemljiv način. Pa tudi, da bo njihov pravi cilj in središče vsega človek — državljani kot svobodni ustvarjalec, temeljni in samostojni nosilec oblasti in odločanja. V ospredju njihove skrbi bo zato hkrati njegovo delovno in bivalno okolje ter prednostno zagotavljanje občanovih neposrednih potreb in interesov.

Štirinajsti izredni kongres ZKJ

Za vsebino gre

Zveze komunistov Jugoslavije ni več. Čeprav je že dosedanja organizacijska tvorba, ki je nosila to ime, obstajala bolj na način iluzije, pa v tem trenutku tudi povsem praktično organizacijsko ni več mogoče govoriti o Zvezi komunistov Jugoslavije in to niti kot o enotni organizaciji niti kot o zvezi zvez. Člani Zveze komunistov Slovenije so namreč zamrznili svoje sodelovanje v organih Zveze komunistov Jugoslavije — res je, da zaenkrat le do drugega februarja, ko se bo sestala konferenca Zveze komunistov Slovenije, vendar pa to vseeno pomeni, da praktično sploh ni političnega prostora oziroma političnega telesa, kjer bi se različne republiške organizacije Zveze komunistov lahko skupaj sestale in o čem dogovorile. Dosedanji predsednik CK ZK Jugoslavije Milan Pančevski je v trenutku agonije 14. izrednega kongresa sicer skušal ustvariti iluzijo, da gre le za prekinitve kongresa ali celo le za odložitev tretjega plenarnega zasedanja, a je s tem le še utrdil svojo dogmatsko in hipokritsko politično podobo. To se je nedvomno pokazalo tudi v protestu dela hrvaških delegatov na 14. izrednem kongresu, ki mu v posebni izjavi očitajo manipulacijo.

Zgodilo se je torej tisto, kar so znali pridigarji »svete jugoslovanske enotnosti in monolitnosti« tako živo slikati, da bi bil celo pekel v primerjavi s tem pravi raj. Toda namesto strašnega konca se je v temi zasvetila luč. Razpad Zveze komunistov Jugoslavije je namreč dejansko šele odprl prostor tistemu razmišljanju, ki vidi prihodnost Jugoslavije samo v prostovoljnem sožitju svobodnih, enakopravnih posameznikov in narodov, ki jim je cilj vsestransko materialno in duhovno bogato življenje. Ključna točka, kjer sta se na 14. izrednem kongresu soočili reformatorska in dogmatska, monolitna politična logika, je vprašanje glasovanja oziroma preglašovanja. Izredno dovršen in vrhunsko učinkovit preglasovalni stroj Slobodana Miloševića, ki je omogočil zavrnitev celo takšnih pobud, kot so obsodba mučenja, zaščita človekovih pravic, povezava z razvito Evropo, obsodba bojkota, je do konca prepričal o pravi vsebini spopada v zvezi komunistov Jugoslavije tudi hrvaške, bosanske in makedonske komuniste ter po nekaterih znakih tudi delegacijo organizacije komunistov v Jugoslovanski ljudski armadi. Očitno je, da ne gre za zgolj mednarodni spopad, ampak za zelo globok političen in idejni razkol, ki bi ga v klasičnem političnem žargonu lahko označili kot razkol med levico in desnico. Po odhodu slovenskih delegatov s kongresa je tudi v večini drugih delegacij, vključno z delegacijo Jugoslovanske ljudske armade, postalo jasno, kaj se jim lahko zgodi ob takšni usmeritvi številčno največje Miloševićeve struje, ki je jasno dogmatsko opredeljena.

V trenutku torej, ko je trda dogmatska linija, ki jo simbolizira Slobodan Milošević, dosegla svoj največji uspeh, ko je preglasovala svoje politične nasprotnike, ko je torej že kazalo, da ji je uspel tako dolgo pripravljani politični puč v Zvezi komunistov Jugoslavije, je ta organizacija naenkrat nehala obstajati. Ignorantski nastop Slobodana Miloševića po odhodu slovenske delegacije s kongresa, s katerim je želel prepričati ostale, da se ni nič zgodilo in da lahko Zveza komunistov Jugoslavije obstaja in deluje brez enega svojega dela, je odprl oči še zadnjim dvomljivcem in tako pomagal spremeniti njegov uspeh v največji poraz.

Pokazalo se je torej, da Jugoslavija ni in tudi ne bo mogoča kot Velika Srbija, to pa ponovno odpira prostor za razmišljanje o drugačni Jugoslaviji, prostor, ki so ga do zdaj zasedali predstavniki »antibirokratske revolucije«. O tem priča tudi samozavešni predsednik vlade Anteja Markovića, ki ob očitno dovolj trdni povezavi z Jugoslovansko ljudsko armado ne potrebuje garancije za svoje delovanje v nekakšni navidezno enotni Zvezi komunistov Jugoslavije. Seveda pa bi bilo iluzija misliti, da dogmatska politika ne bo skušala najti nove točke napada, to pa bo nedvomno novi center moči, ki se ustvarja v zvezni vladi in skupščini.

Toda v omenjenih svetlih točkah, ki nam jih za razmišljanje ponuja dogajanje na 14. izrednem kongresu Zveze komunistov Jugoslavije, ni nobenih posebnih razlogov, da bi slepo verjeli, da v zgodovini dobro zmaga nad slabim. Če bi bil izredni kongres pred dvema mesecema, bi na njem sedel tudi ugledni gost iz Romunije, če pa bi bil morda kakšen mesec pozneje, bi morda o Mihailu Gorbačovu govorili tudi v preteklem času. Vse to nas le opozarja, da bo treba zelo trdno zasidirati dosežene spremembe, tako v zavesti kot v načinu političnega organiziranja in povezovanja, da ne bo več mogoč korak nazaj. Prav pri prehodu v bolj demokratično fazo družbenega razvoja pa imajo organizacije Zveze komunistov, tudi komunisti v Sloveniji, še vedno posebno ali recimo temu zgodovinsko odgovornost, saj še razpolagajo z največ politične in državne moči. To pomeni, da mora nujno in najbrž tudi zelo hitro nastati nova politična koalicija levih naprednih sil, in to tako v Jugoslaviji kot Sloveniji. Njeni člani ali sestavni deli bodo prav gotovo nekatere republiške organizacije zveze komunistov ali njihovi deli, pa tudi druge politične organizacije, na primer na kongresu večkrat omenjena socialistična stranka. Nekateri pobude, na primer za okroglo mizo vseh levih naprednih sil in organizacij v Jugoslaviji, je že predstavila tudi Zveza komunistov Slovenije. Če bo Zvezi komunistov Slovenije, skupaj z drugimi organizacijami, uspelo zagotoviti miren prehod v novo demokratično obdobje, se ji utegne zgoditi, da ne bo zapisana le v zgodovino, ampak da bo ostala pomemben političen dejavnik tudi v sedanjosti.

Igor Savič

Obvestilo bralcem

Z novim letom smo se v uredništvu TV-15 nekoliko drugače organizirali. Ločili smo se od založbe Borec in se poslovno povezali z Zvezo rezervnih vojaških starešin oziroma njihovo revijo Naša obramba. To nam bo omogočilo nekatere racionalizacije in s tem znižanje stroškov. Zato imamo tudi spremenjen žiro račun za nakazilo naročnine (po novem je to račun štev. 50100-678-46241 s pripisom »za TV-15, prejemnik RK ZRVS Slovenije, Rimska 8, 61000 Ljubljana) medtem, ko sta uredništvo in uprava za zdaj še vedno na Dvorčakovi 12 v Ljubljani. Po telefonu pa nas lahko pokličite na številko (061) 327-780.

Trikrat v aprilu

Splošne volitve po novem

Na pluralističnem slovenskem političnem prizorišču že potekajo pospešene priprave na letošnje splošne volitve, saj je časa za predlaganje kandidatov razmeroma malo. Predsednik republiške skupščine Miran Potrč je namreč potem, ko je skupščina sprejela novo volilno zakonodajo, razpisal volitve za 8., 12. in 22. april, prvi rok za predlaganje kandidatov pa bo potekel že 7. februarja.

Sprejeta dopolnila k zvezni in republiški ustavi so omogočila pomembne novosti v volilnem sistemu. Z novim republiškim zakonom o volitvah v skupščine smo se dokončno poslovili od dosedanjega razvejenega delegatskega sistema, v katerem so volilci lahko oddali svoje glasove le za številne delegacije na temeljni ravni (v krajevni skupnosti oziroma, če so bili zaposleni, tudi v organizaciji združenega dela), praktično nobenega vpliva pa niso imeli na to, kdo (kateri posameznik iz delegacije) jih bo predstavljal in zastopal v posamezni skupščini kot delegat.

V novem volilnem sistemu bodo volilci volili

stalne delegate s štiriletnim mandatom. Ker se struktura skupščin, ki jo določa ustava, ni spremenila, bo treba tudi letošnjo pomlad voliti delegate v tri skupščinske zbornice na občinski in republiški ravni (v Ljubljani in na Obali pa dodatno še na ravni posebne (družbenopolitične) skupnosti – mesta Ljubljana in Skupnosti obalnih občin). Poleg teh bomo hkrati volili tudi predsednika in člane predsedstva SR Slovenije ter delegate iz SR Slovenije v zvezni zbor skupščine SFRJ.

Ta kopica volilnih opravil je časovno razporejena takole:

★ v nedeljo, 8. aprila, bodo volitve delegatov v zbor občin in družbenopolitični zbor republiške skupščine ter volitve predsednika in članov predsedstva SRS,

★ v četrtek, 12. aprila, bodo volitve delegatov v zbornice združenega dela na vseh ravneh (občina, posebna družbenopolitična skupnost, republika),

★ v nedeljo, 22. aprila, bodo volitve delegatov

in v zbornice krajevnih skupnosti oziroma zbornice občin in v družbenopolitične zbornice občinskih skupščin oziroma skupščin posebnih družbenopolitičnih skupnosti, predvidoma volitve delegatov v zvezni zbor skupščine SFRJ in (če bo potrebno) drugi krog volitev delegatov v republiški zbor občin in drugi krog volitev predsednika predsedstva SFRJ (omenjeni drugi krog bo potreben v primeru, če na volitvah 8. aprila noben kandidat ne bo dobil večine vseh veljavno oddanih glasov).

V novem volilnem sistemu so določene tri faze volilnih opravil: predlaganje kandidatov, določanje kandidatov in same volitve.

Kandidate za vse delegatske dolžnosti na vseh ravneh in tudi za predsedstvo SRS praktično lahko predlaga vsak posameznik in vsaka politična ali druga organizacija. Pomembna novost je le to, da je treba k predlogu priložiti pisno soglasje kandidata. Kandidati za vse delegate se pisno predlagajo predsedniku občinske volilne komisije, za predsedstvo SR Slovenije pa predsedniku republiške volilne komisije. O vseh teh predlogih bodo odločali zbori volilcev v krajevnih skupnostih (oziroma za zbornice združenega dela v podjetjih in drugih organizacijah in skupnostih), in to praviloma s tajnim glasovanjem.

Na občinski ravni bo za kandidata določen vsak tisti predlagani kandidat, ki bo na zborih volilcev v svoji volilni enoti dobil za občinski zbor krajevnih skupnosti in zbor združenega dela najmanj 30 glasov podpore, za občinski družbenopolitični zbor najmanj 50 glasov pod-

pore, za republiški zbor občin in zbor združenega dela najmanj 100 glasov podpore in za republiški družbenopolitični zbor najmanj 200 glasov podpore. Za predsedstvo SRS so te številke razumljivo precej višje, kandidat za predsednika predsedstva bo tisti, ki ga bo v vsej Sloveniji na zborih volilcev podprlo najmanj 5000 ljudi, za člana predsedstva pa se zahteva za polovico manjša podpora, torej 2500 glasov.

Drugi način predlaganja in določanja kandidatov je pri nas novost. Gre za določanje kandidatov s podpisovanjem. Za kandidata bo določen tudi vsak tisti, ki bo po postopku, ki ga določa zakon, zbral vsaj toliko podpisov občanov, kot je predvideno število podpornih glasov, ki jih mora kandidat dobiti na zborih volilcev.

Tretji način določanja kandidatov je posebnost, ki velja za družbenopolitične zbornice kot zbornice delegatov političnih organizacij. Te organizacije namreč same določajo svoje kandidatne liste. O teh listah zbori volilcev ne bodo razpravljali, temveč bodo po zakonu pri oblikovanju teh list sodelovali le člani posamezne politične organizacije.

Vsi kandidati in kandidatne liste (za družbenopolitične zbornice), ki bodo določeni po opisanih postopkih, bodo uvrščeni na glasovnice, ki jih bodo dobili volilci na voliščih. Od njihovih glasov bo torej v celoti odvisno, kdo od kandidatov bo izvoljen in kdo bo torej v Sloveniji oziroma v posameznih občinah v naslednjem mandatskem obdobju na oblasti. V. B.

Na volitvah se bomo odločali med različnimi programi

Za demokracijo

V preteklih dneh se je večina organizacij, ki nameravajo samostojno ali v medsebojnih povezavah nastopiti na pomladanskih volitvah, predstavila s svojimi programi. Poskušali smo jih zbrati, kolikor nam jih je uspelo, in jih na kratko predstaviti, predvsem v tistih delih, ki kažejo njihov odnos do preteklosti in prihodnosti. Programi so sicer preobsežni, da bi jih lahko v celoti predstavili v našem časniku, ki izhaja samo na 16 straneh in še to le vsakih štirinajst dni. Upamo pa, da smo jih dobro povzeli in da bodo bralcem vsaj v grobem povedali, za kaj se kdo zavzema. Pa še to: objavljamo pregled tistih programov, ki smo jih dobili ali kje drugje zasledili. Morda nismo našli vseh, zato nam ne smete zameriti, če koga nismo omenili. Tega nismo storili namenoma.

ZKS: za evropsko kakovost življenja

Zveza komunistov Slovenije se je opredelila za samoiniciativno, za ustvarjalnost in odgovornost ljudi. Slovenijo in Jugoslavijo hoče spremeniti v sodobno in razvito, v svet odprto demokratično evropsko deželo; njen temeljni cilj je evropska kakovost življenja in družbeno blaginjo prebivalstva v Sloveniji in vsej Jugoslaviji. Njeni konkretni cilji za doseg tega pa so: **človekove pravice in svoboščine kot pogoj za svoboden razvoj vseh, mir v svetu in doma, pravni red, ki utrjuje in zagotavlja svobodo in varnost ljudi, družbeni, nazorski in politični pluralizem, ki išče in najde skupne točke življenja ljudi, življenje v Jugoslaviji po meri enakopravnih narodov in narodnosti ter državljanov – v korist vsakogar in vseh ter vstop v evropske integracije in zlasti v evropsko gospodarsko skupnost.**

Zveza komunistov je opredelila svoj odnos tudi do vseh

drugih plati življenja. Tako se zavzema za višje življenjsko raven, za manj prisilno, manj škodljivo in mučno, bolj svobodno, ustvarjalno in učinkovito delo, za prijazno in uravnoteženo naravno in družbeno okolje, za takojšnje reševanje najbolj žgočih ekoloških problemov, pa za socialno varnost, ki bo temeljila na tem, da se bo lahko človek uveljavljal v družbi predvsem s delom, kot ustvarjalec materialnih in duhovnih dobrin.

Slovenski kulturni prostor naj bi po njenem prepričanju temeljil na kulturnem razcvetu in samobitnosti Slovenije v raznoliki in kulturno pestri Jugoslaviji in Evropi, podlaga naj bi mu bila demokracija z razvito osebnostjo, družbeno in politično kulturo.

Velik poudarek daje v svojem programu enakopravnosti spolov in enakosti družbenih možnosti, zavzema se za demo-

kracijo, samoupravljanje in soupravljanje, pa tudi za kulturo miru, ki ji pomeni razvijanje aktivnosti za obrambo države po poti zmanjševanja represije in pod demokratičnim nadzorom javnosti.

Zveza komunistov Slovenije se zaveda, kot poudarja v svojem programu, da bo vse to mogoče doseči le s temeljito spremembo družbene strukture: spremembe namreč spodbujajo ljudi k bolj uspešnemu razvojnemu obnašanju, delu in upravljanju. Po tej poti bo po njenem prepričanju Slovenija uresničevala svojo suverenost v Jugoslaviji, z Jugoslavijo v Evropi in svetu.

Prav zato se Zveza komunistov Slovenije opredeljuje za zvezo demokratične levice za socialistično alternativo v družbi. Odločila se je, da bo dosežanje zasnov socializma opuščala po reformni poti, s skrbjo za ohranitev družbenega ravnovesja, s cilji, ki so sprejemljivi za ljudi in dovolj blizu, da jih lahko dosežejo vsi, ter z vizijo, ki bo samo toliko oddaljena, da jo bo večina še videla.

zaradi pomanjkanja denarja za družbena stanovanja.

Svojo kmetijsko politiko bodo gradili na družinskih kmetijah in agrarni reformi, ki bi vrnila odvzeto zemljo po vojni. So proti velikim farmam, ki jih naše okolje ne zmore. V ekološki politiki se zavzemajo za načelo, da onesnaževanje plača onesnaževalec. Javne službe razumejo kot institucije, ki z javnim denarjem, četudi so privatne, izvajajo neko javno opravilo. Zato pa nadzor nad njimi in njihovim delovanjem opravlja država. To velja za zdravstvo, socialne ustanove in šolstvo, ki se mora znebiti vsakršne ideologije. Zavzemajo se za novo razvojno politiko, ki

ne bi temeljila na industrializaciji, temveč na storitvah. So tudi za depolitizirano vojsko – za tako, ki se s politiko sploh ne ukvarja, temveč le brani državo. Zavzemajo se za stabilnejšo

pokojninsko politiko, v kateri bi pokojninski sklad z jamstvom in nadzorom države lahko samostojneje gospodaril s svojim denarjem in tudi kaj prigrisodaril za višje pokoj-

nine. Odpovedujejo se pojmu socialističnosti in se ne zavzemajo za socializem ter tudi nasprotujejo zlorabi tega ideološkega pojma v državne namene.

Demos kani zmagati

Seveda v tej prvi predvolilni pomladi tako govorijo vsi, ki se udeležujejo volilne tekme in imajo tudi v prihodnje resne namene za udeleževanje v slovenski politiki. Toda dejstvo je, da so se v Demosu zbrali vsi, ki zastopajo vsaj nekatera minimalna skupna stališča, za katera menijo, da so dovolj trdna vez združene opozicije. Prvo tako stališče je **zahteva po odpravi enopartijskega sistema** (in uvedba večstrankarstva v okviru pravne države), drugo pa je **zahteva po konfederativni ureditvi Jugoslavije**, znotraj katere bo imela Slovenija svojo gospodarsko, politično in kulturno suverenost.

Znotraj te, na hitro zbrane

fronte velja posebej omeniti temeljno misel krščanskih demokratov, ki jo označujejo z eno samo besedo: **odgovornost**. Ta naj bi bila temelj našega prihodnjega početja, kar za preteklosti ni bilo značilno, menijo. Zeleni terjajo **zmerne načrte za napredek gospodarstva s povečanimi zahtevami za uvarjanje zdrave industrije, za okrepljeno varovanje človekovega okolja in – za ukinitve jedrske elektrarne v Krškem**. Hkrati se zavzemajo za **izgradnjo mreže majhnih elektrarn**, ki naj bi se razpredle po vsem slovenskem ozemlju.

V združenem Demosu imajo tudi skupno mnenje o zadevah iz preteklosti: trdijo, da **se do**

Demokracija in ustvarjalnost

Po več desetletjih svojega frontnega značaja se je sredi tega meseca tudi Socialistična zveza delovnega ljudstva spremenila v samostojno politično organizacijo. Na »drugi postaji svojega političnega zorenja« se je preimenovala v Socialistično zvezo in sprejela program z naslovom **Z demokracijo in ustvarjalnostjo v bogatejši življenje**. V njem je zapisano, da si bodo slovenski socialisti prizadevali uresničiti tri cilje, in sicer suvereno Slovenijo, demokratično Jugoslavijo in združeno Evropo.

Socialistična zveza je organizacija, ki se je odločila za socializem, vendar takšen, ki bo pripeljal našo družbo v državo blaginje, nove načine bivanja, enakopravno druženje spominov, konfliktov in tradicij po eni strani, po drugi pa tudi v nove načine dela. V takšni družbi naj bi prevladovala radikalna ekološka zavest in solidarnost. V njej naj bi spoštovali pravice posameznika in njegove svoboščine, omejevali naj bi moč represivnega aparata in zagotavljali nadzor javnosti nad vsemi področji družbenega življenja, s tem pa ustvarjali možnosti za dostojen družbeni in osebni način življenja.

Vodilo Socialistične zveze Slovenije bo tudi sodobna

evropska socialistična misel, ki je skozi parlamentarno demokracijo uveljavila demokratično pravno državo in nekatere druge socialistične cilje.

Slovenski socialisti se bodo in se zavzemajo za takšno državo, ki bo državljanom zagotavljala osebno blaginjo, socialno varnost in možnost, da različni politični subjekti (politične

stranke) primerjajo svoje poglede, zamisli in programe, ter da se bodo v skladu s splošno sprejetimi pravili trudili, da bi jih uresničili.

V skladu s temi programskimi usmeritvami bo Socialistična zveza oblikovala svojo organiziranost, ki naj bi njenim kolektivnim in posameznim članom omogočila sooblikovanje njene politike in reševanje problemov.

Za interese upokoencev

Svoj glas bodo dali, so rekli, tistemu, ki se bo zavzemal za **ohranjanje spodobnega upokojskega standarda**.

Sivi, kakor se na kratko imenujejo, so se izoblikovali v Mariboru. Prepričani so, da utegne imeti tudi pri nas takšna stranka smisel, zlasti v predvolilnem času, ko se lahko odloča za sodelovanje in podporo tistim »močnejšim«, ki jim bodo v naslednjem povolilnem obdobju zagotavljali uresničenje upokojskih zahtev.

Sivi pravijo: **Nočemo socialne podpore, nočemo akontacij in izplačil za nazaj, predpisi in oblast naj jim mimo zakona ne režejo kruha**. Zavzemajo se tudi **sicer za boljši življenjski standard upokoencev**, v globalnih zadevah pa: **za pravno državo, za demokratično, humano,**

kulturno in pošteno družbenopolitično ureditev dežele.

Obnova tradicije

Številnim političnim strankam in zvezam v Sloveniji se je pri družila še ena, vendar precej svojska. V Idriji so namreč ustanovili, ali bolje rečeno, obnovili delavsko politično društvo Naprej.

Novi Naprej se bo zavzemal za vse ljudi, ki se ob današnjih velikih spremembah čutijo tako ali drugače ogrožene, ne morejo pa se povsem poosebiti z nobeno doslej delujočo organizacijo. Zato bo levsredinski novi Naprej zastopal še zlasti delavce, mladino in upokoence, temu pa bo prirejen tudi njegov program dela.

Slovenski komunisti na kongresu ZKJ

Med kladivom in nakovalom

Ko so člani delegacije ZK Slovenije na 14. izrednem kongresu ZKJ v ponedeljek okoli 10. ure zvečer zapuščali dvorano centra Sava v Beogradu, se je po dvorani razleglo ploskanje. Nekatere je to ploskanje pretreslo, pa čeprav ni povsem jasno, zakaj je večina udeležencev kongresa ploskala. Aplavz bi lahko imel več pomenov. Morda so nekateri ploskali, ker so potezo slovenskih delegatov odobraval, drugim se je morda svet brez Slovencev zazdel lepši, tretji so ploskali, ker so dosegli, kar so hoteli, vsi sku-

paj pa so pravzaprav ploskali koncu neke organizacije. Sicer pa odhod delegacije ZK Slovenije ni mogel nikogar presenetiti, saj je bil napovedovan in mnogi so se na vsak način trudili prisliti slovenske delegate k tej potezi. Zato je vsak predlog, za katerim bi lahko stali Slovenci, pri glasovanju tudi pogorel in pravzaprav ni jasno, kaj bi lahko slovenski delegati predlagali, da bi bilo sprejeto.

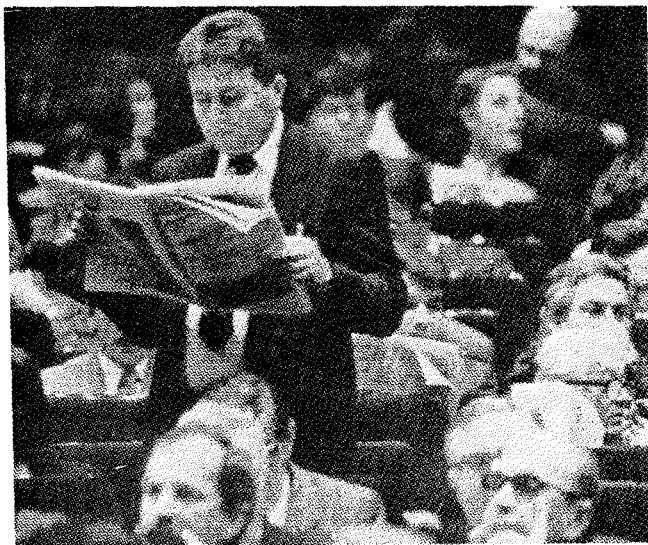
Sicer pa so bili slovenski partijci te dni s telesom v Beogradu, z dušo pa doma.

V Beogradu so bili tarča puščic Miloševićeve falange, hkrati pa so se zavedali, da razjarjena in tekmovalno nabrušena domača opozicija komaj čaka, da bi v Beogradu pokleknila ali naredila kako napačno potezo. Tudi v Beogradu niso mogli pozabiti, da doma teče vse ostrejša volilna bitka. Seveda pa so to vedeli tudi v nasprotnem taboru v kongresnih dvorinah. Niso bili redki v slovenski delegaciji, ki bi s kongresa odšli že na samem začetku, nekdo pa je celo izjavil, da vsaka minuta na kongresu pomeni tisoč

volilnih glasov manj. Jože Smole, za katerega smo v novinarskih krogih nekoliko zlobno ugotavljali, da je prišel v Beograd verjetno tudi zato, da bi za svojo stranko pridobil katerega od članov ZK, je v nedeljo popoldne v šali dejal, da bi bilo najbolje, če bi iz Beograda odšli že v nedeljo zjutraj.

Tako so bili »Slovenci« spet enkrat v samem središču pozornosti. V novinarskih krogih se nihče ni spraševal, kaj je kdo kje rekel, ampak, ali bodo in kdaj bodo Slovenci odšli. In še v nečem so bili spet prvi. V tem, da so prvi povsem samostojno, mimo drugih dogajanj na kongresu, pripravili tiskovno konferenco, nemajhna dvorana pa je bila celo pretesna za vse novinarje ter radijske in televizijske ekipe. In, kar je značilno: dan za tem so podobno tiskovno konferenco pripravili še hrvaški delegati in si s tem oboji zagotovili nemajhno medijsko promocijo, kar seveda ni nepomembno za prihodnji potek dogajanj.

Spor med Slovenijo in Srbijo, ali, kot je dejal Slobodan Milošević, med vodstvi teh dveh republik je bil temeljna značilnost tega, po prepričanju mnogih, zadnjega kongresa te ZKJ. Razen v dolgovremem referatu predsednika Milana Pančevskega in morda še v nekaj nevtralnih razpravah se je vse dogajanje osredotočilo na to, kdo bo drugi strani čim bolj prepričljivo dokazal nesprejemljivost njenih stališč. Kongres je bil rekorden po številu replik, pri čemer mnogi največkrat sploh niso vedeli, čemu replicirajo, hkrati pa tudi niso vedeli, da vsaka demagogija in prazne publike še niso repliciranje. V povprečju je na vsak nastop katerega od slovenskih delegatov prišlo kakih pet replik. Rekorder pa je bil verjetno Ciril Ribičič, ki mu

Kljub burnim razpravam pa je bilo včasih na kongresu kar dolgočasno, saj so le redki povedali kaj res novega, pa še ti so naleteli na marsikdaj žaljive odzive. Zato so delegati včasih raje prebirali časopise, kot poslušali ponavljajoče se razprave.

je repliciralo več ko deset delegatov – kar glede na številčno razmerje med delegati protibirokratske revolucije in ostalimi seveda ne preseneča. Lahko bi rekli, da so imeli prvi še veliko zaloge. Tu in tam je slovenskim delegatom priskočil na pomoč kateri od hrvaških delegatov in tudi sam postal tarča replik, vsi drugi pa so bolj ali manj nevtravno spremljali, kaj se dogaja, skušali pomiriti nepomirljivo in predvsem čakali na razplet.

Kongres se je končal oz. prekinil tako, kot je bilo pričakovati. Mnogi tuji novinarji se niso mogli načuditi, kako različni ljudje so v isti organizaciji in kako je to sploh mogoče. In edina rešitev vsega skupaj bi verjetno bila, če bi kongres sprejel pobudo petih članov iz BiH, ki so predlagali, naj bi se ZKJ razdelila v dve stranki – ena v demokratsko socialistično zvezo ali stranko in druga v partijo ortodoksnega boljševističnega tipa. Samo formalizirati bi bilo treba že stvarno stanje.

Kongres seveda tega ni sprejel. Brez odziva pa je ostal tudi poziv dr. Branka Horvata na ponedeljkovi plenarni seji, češ, naj bi se zagovorniki in privrženci predloga o oblikovanju nove, levo usmerjene demokratske stranke sestali v eni izmed dvoran, tiste, ki vztrajajo pri boljševistični partiji, pa naj bi pustili, da zasedajo naprej, če jim je to po volji. Verjeno se bo to v kratkem res zgodilo in prepričani smo lahko, da bo to še pred nadaljevanjem kongresa, če bo do njega sploh prišlo.

Delegati ZK Slovenije so torej odšli s kongresa ZKJ, najverjetneje pa tudi iz take ZKJ, kakršna je bila do včeraj. Morda se je nekaterim v centru Sava zazdelo, da je s tem konec sveta. Treznejši – kot npr. Ante Marković, ki je bil vse tri dni na kongresu, a ni črnil niti besedice – pa bodo rekli, da lahko Jugoslavija ostane tudi brez ZKJ. Morda so možnosti, da obstane, zdaj celo še večje.

Drago Balazič

Slovenski delegati na 14. izrednem kongresu ZKJ so se morali večkrat posvetovati, kako naprej. Na sliki je njihov pogovor v ponedeljek zvečer, preden so se odločili, da bodo zapustili kongres, ker so ugotovili, da tako ne gre več naprej.

Ustavne razprave

Novi predlogi in pobude

Potem ko je Zvezni izvršni svet umaknil svoj predlog ustavnih sprememb in jih zaradi odklonilnega stališča Slovenije tudi Zvezni zbor skupščine Jugoslavije ni mogel obravnavati, je na ustavnopravnem področju nastalo nekajdnevno tatišje. Ob tem pa velja poudariti, da se je vse skupaj zgodilo v razmeroma mirnem ozračju, česar doslej nismo bili vajeni. Če se samo spomnimo nekaterih prejšnjih dogodkov v zvezi z ustavnimi spremembami, zlasti ob sprejemanju dopolnil k slovenski ustavi, ko se je na Slovenijo sprožil val pritiskov, očitkov in celo obsodb za separatizem, je bilo tokrat precej drugače. Razen nekaterih beograjskih časnikov ni nihče pospremil slovenskega odklonilnega stališča do vladinih predlogov z eno samo ostrejšo besedo. Ali je to znamenje, da v jugoslovanski politični prostor vendarle prodira zavest, da ni nikogar moč prisliti, naj sprejme nekaj, kar je zanj popolnoma neustrezno, je za zdaj še prezgodaj govoriti. Po kratkem zatišju se bodo ustavne razprave znova razmahnile, saj je zvezni izvršni svet že napovedal nov, spremenjen predlog, državno predsedstvo pa bo ponudilo izhodišča za obli-

kovanje nove ustave. Delne spremembe sedanje ustave sta že ponudili tudi Slovenija in Hrvaška. Poleg tega pa v Sloveniji pripravljajo zasnovo za novo slovensko kot tudi jugoslovansko ustavo. Ko je Slovenija zavrnila prvi predlog vlade za delno spremembo ustave, je jasno povedala, da s tem ne misli, da spremembe ustave niso potrebne. Ob tem pa v Sloveniji prevladuje prepričanje, da bomo v Jugoslaviji le s težavo izoblikovali skupne predloge za vse. Zato se bolj zavzemamo za abonmajsko spreminjanje sedanje ustave. Seveda le za tiste spremembe, o katerih bo mogoče doseči soglasje vseh republik in pokrajin. To pa bo mogoče le s posamičnim sprejemanjem dopolnil, ne pa z vezanim sprejemanjem, ko gre običajni tudi za nekaj takih sprememb, ki jih ni mogoče sprejeti. Posledica tega je, da propadejo tudi sprejemljivi predlogi. Vse kaže, da se je tudi tukaj spremenilo, in da se bo zvezni zbor skupščine Jugoslavije odločil za posamično sprejemanje dopolnil, kar je Slovenija že zdavnaj predlagala.

O novih dopolnilih bo zvezni zbor razpravljajal na februarski seji, ni pa še jasno, v kakšni obliki. Slovenija je

poslala 26 predlogov, Hrvaška devet, zvezni izvršni svet pa je tudi že predstavil zasnovo svojega novega predloga. Zanj moramo reči, da je kar radikalen. Ključni predlogi so: ker zakon o družbenem kapitalu omogoča prodajo podjetij, predlaga ZIS, naj bi v ustavi zapisali, da naravnih bogastev in dobrin ni mogoče prodajati, da bi torej postale javna lastnina. Predlaga ukinitve samoupravnih interesnih skupnosti. Iz sredstev družbenopolitičnih skupnosti bi finansirali tiste skupne in splošne potrebe, ki jih določajo ustava in zakoni, na primer osnovno šolstvo. Po tem predlogu naj bi v prihodnje vsaka skupščina družbenopolitične skupnosti sama oblikovala svojo strukturo, torej ne bi bila več predpisana z ustavo. ZIS predlaga ustavno opredelitev svobodnih neposrednih in tajnih volitev, jamstvo svobode političnega in drugega združevanja, z ustavo naj bi opredelili vse, kar zadeva človekove pravice. ZIS tudi predlaga, naj bi poenostavili mehanizem izvajanja zveznih zakonov, torej naj bi ZIS in drugi zvezni organi dobili pristojnost, da skrbijo za izvajanje ustave, zveznih zakonov in drugih zveznih predpisov. Odpravili

naj bi omejitve v trajanju sodniške funkcije ter odpravili sodišča združenega dela in družbene pravobranilce samoupravljanja. Prav tako pa naj bi ustavo dopolnili tudi v tem, da bi veljala za vse oblike lastnine, ne samo za družbeno. ZIS nadalje ponavlja tri svoje prejšnje predloge, ki jih Slovenija ni sprejela. To so določila o družbeni lastnini, o skupni davčni politiki in o pooblastilu vladi, da lahko v skupščini sprejete gospodarske politike izvaja z ukrepi, za katere ji ni treba sproti iskati odobritve v skupščini. Iz novega predloga pa je izpuštil prejšnja predloga o posebnem pooblastilu vladi za primer ogrožanja z ustavo predpisanih človekovih pravic ali spodbujanja enotnega jugoslovanskega tržišča in o nadzoru nad republičnimi službami državne varnosti.

Spremembe, ki jih predlaga Slovenija, so precej širše od tistih, ki jih je v prvem predlogu predlagala zvezna vlada. Gre za spremembe na področju svobodnega političnega združevanja, za nove vloge sedanjih DPO, vključno s sindikatom, za enakopravnost lastnin, ukinitve nekaterih temeljnih načel, pravico do samoodločbe, enakopravnost vseh dejavnosti, za zajamčeno lastninsko pravico kmetom na neomejenem kmetijskem in gozdnem zemljišču, svoboščine človeka in državljana, neodvisnost sodstva in vrsto drugih rešitev, za

katere je več kot očitno, da so dozorele za spremembo ne le v Sloveniji, ampak v vsej Jugoslaviji.

To je, kar zadeva delne spremembe zvezne ustave, drugače pa je pri oblikovanju nove ustave. Zapisali smo že, da bo verjetno predsedstvo Jugoslavije v kratkem predstavilo svoja izhodišča. Pred tem so nekakšen delovni osnutek že obravnavala vsa predsedstva republik in pokrajin in kot kaže, se z njimi ne strinja edino Slovenija. Njen glavni očitke je, da predlog državnega predsedstva zaostaja za časom, pa tudi za spremembami, ki jih je življenje že uveljavilo. Ohranja preseženo doktrino in poudarja teorijo o omenjeni pristojnosti federalnih enot, ki jo je življenje v vsej Evropi že pohodilo. Čeprav je predsedstvo Jugoslavije zatrdilo, da je upoštevalo pripombe republik in pokrajinskih predsedstev, je težko verjeti, da je bilo možno besedilo bistveno popraviti, če ne bo spreminjena njegova zasnova.

Ne glede na vse to, pa dela v Jugoslaviji pod vodstvom dr. Lojzeta Udeta posebna delovna skupina za pripravo izhodišč za novo slovensko in jugoslovansko ustavo. Pri svojem delu izhaja iz izvirne suverenosti republike, človeka kot državljana ter njegovih pravic in svoboščin. Ustava naj ne bi bila obremenjena z ideologijo, zagotavljala naj bi enakopravnost in raznostnost v federaciji, politični plu-

ralizem, tržni ekonomski sistem in enakopravnost lastnin, uveljavila enodromno skupščino v republiki in dvodromno na zvezni ravni, samostojno in neodvisno sodstvo, depolitizacijo armade, javno financiranje države in družbenih dejavnosti ter vrsto drugih ustavnih kategorij, značilnih za sodobno družbo. Če bi primerjali te predloge s sedanjo republiško in zvezno ustavo, bi lahko rekli, da gre za velike razlike na področju ekonomskega in političnega sistema (odprava družbene lastnine in delegatskega sistema), medtem ko so s sedanjo ustavo iz leta 1974 delno povezani le na področju odnosov v federaciji, vendar z bolj podarjeno samostojnostjo republik in s konfederativnimi elementi.

To naj bi bile temeljne značilnosti bodoče ustave, medtem ko si teoretiki tudi v Sloveniji niso enotni o tem, kako opredeliti družbeno lastnino in samoupravljanje. Obstajajo namreč različne razlage teh pojmov, navsezadnje pa so nekateri prepričani, da tem pojmom ni mesta v ustavi. Vse kaže, da bodo prej dozorele možnosti za spremembo republiške kot zvezne ustave, to pa bi že hkrati pomenilo tudi svojevrstno samoodločbo.

Skratka – razprave o republiki in zvezni ustavi bodo še dolge in živahne, vsekakor pa ne bodo lahke.

Janko Saradjen

Koroški Slovenci pred novimi preizkušnjami

V lanskem letu so se koroški Slovenci znašli v marsikaterem pogledu v povsem novem položaju. To velja predvsem za novo razmerje političnih sil na Koroškem, ki je nastalo po zadnjih deželnih volitvah, in prineslo občutljiv poraz obema vodilnima koroškima strankama – socialistični in ljudski ter nepričakovano velik uspeh Haiderjevemu nacionalističnim svobodnjakom (Haiderju pa po koalicijski med svobodnjaki in ljudsko stranko tudi položaj koroškega deželnega glavarja). Treba je povedati, da Haider in svobodnjaška stranka na Koroškem nikoli nista bila naklonjena koroškemu Slovincem, Haider sam pa se je že takoj v prvem obdobju svoje vladavine na Koroškem tudi potrudil, da svojo nenaklonjenost do koroških Slovencev oziroma vsaj do tistega dela slovenske manjšine, ki pripada Zvezi slovenskih organizacij, tudi javno pokaže.

V takšnem položaju je seveda še toliko pomembnejše dejstvo, da sta obe osrednji organizaciji koroških Slovencev že nekaj časa razcepljeni in da zelo težko najdeti skupni jezik, tudi kadar gre za odločilna vprašanja slovenske narodnostne skupnosti.

Do razcepitve med obema osrednjima organizacijama je v bistvu prišlo zaradi različnih stališč ob uzakonitvi tako imenovanega ločitvenega modela dvojezičnega osnovnega šolstva, ko je Narodni svet koroških Slovencev ob določenih pogojih pristal na ločevanje slovensko in nemško govorečih otrok v dvojezičnih šolah, edini slovenski poslanec v du-

najskem parlamentu Karel Smolle, ki je bil izvoljen na listi zelenih in ga podpira Narodni svet, pa je v parlamentu celo glasoval za ta zakon, čeprav stališče zelenih v tem pogledu ni bilo enotno in je okrog polovica zelenih poslancev glasovala proti. Če je že mogoče razumeti določen pragmatizem, ki ga je ob sprejemanju novega šolskega zakona pokazal Narodni svet, očitno v upanju, da bo s takim, sicer neprincipielnim načinom nekaj iztržil od zvezne vlade, pa stališča in ravnanja poslanca Smolleta marsikdo na Koroškem ne more razumeti.

Razdor med obema osrednjima organizacijama se je pozneje še nadaljeval in poglobljil. V veliki meri tudi zaradi različnih stališč do sodelovanja v tako imenovanem manjšinskem sosvetu pri avstrijski zvezni vladi.

Na drugi strani pa je lani prišlo do izpolnitve nekaterih zahtev, ki so jih koroški Slovenci v obliki memoranduma predložili avstrijski zvezni vladi že leta 1988. Med njimi naj omenimo predvsem uvedbo televizijskih oddaj v slovenščini in pa ustanovitev privatne dvojezične osnovne šole v Celovcu, ugodne perspektive pa se kažejo tudi za ustanovitev dvojezične srednje trgovske šole v Celovcu in za večjo denarno podporo manjšini.

Ceprav zvezna vlada še ni izpolnila vseh zahtev iz memoranduma, se je ob očitno izkazani dobri volji avstrijske vlade tudi Zveza slovenskih organizacij naposled odločila za sodelovanje v manjšinskem sosvetu, za zdaj sicer samo pogojno in za eno mandatno obdobje.

Očitno največji uspeh pa so koroški Slovenci doživeli ob koncu leta z razsodbo avstrijskega ustavnega sodišča. Na podlagi tožbe družine Messner – Zeichen je namreč razsodilo, da so nekateri deli manjšinskega šolskega zakona protustavni in da mora imeti vsak koroški Slovenec, tudi zunaj priznanega dvojezičnega območja, možnost elementarne pouka v slovenščini. To pa med drugim pomeni, da je treba tudi v Celovcu ustanoviti javno dvojezično šolo (enako pa velja tudi za vse kraje izven dvojezičnega področja), če obstaja takšna potreba.

Vsa ta pozitivna in negativna dejstva bodo brez dvoma vplivala na položaj in delovanje koroških Slovencev tudi v letošnjem letu.

Tako je, kot je bilo mogoče pričakovati, na razsodbo ustavnega sodišča takoj reagiral deželni glavar Haider. Svojo protiofenzivo pa je usmeril predvsem proti ustanovitvi dvojezične trgovske akademije in proti dvojezični osnovni šoli v Celovcu, češ da obiskujejo to šolo tudi otroci, ki ne znajo slovensko. Haider zato zahteva za šolske začetnike, ki bi obiskovali dvojezični pouk, izpit iz slovenščine. Ta njegova zahteva je pravno seveda povsem neosnovana, saj ni nikjer rečeno, da smejo dvojezični pouk obiskovati samo otroci s slovenskim materinim jezikom. Zvezna ministrica za šolstvo dr. Hilde Hawlicek je že izjavila, da glede trgovske akademije deželna vlada nima nobenih pristojnosti in da jo bo ustanovila zvezna vlada, hkrati pa je odločno nastopila tudi proti Haiderjevi zahtevi, da bi bilo treba po odločbi ustavnega sodišča

manjšino ponovno prešteti in ustrezno zmanjšati število šol z upravičenostjo do dvojezičnega pouka.

Kljub temu pa Haider svojo ofenzivo nadaljuje, svoje prave namene pa skriva za dozdevno demokratično fasado. Zahteva namreč nov manjšinski zakon, ki naj bi bil, tako Haider, povsem v novem evropskem duhu, kot tak na primer tudi za druge avstrijske dežele. V isti koš bi namreč hotel stlačiti slovensko in hrvaško manjšino – ki sta na svojem naseljenem ozemlju avtohtoni, njune pravice pa so tudi zagotovljene z državno pogodbo – in pa priseljence, kot so Madžari in Čehi na Dunaju ter v najnovejšem času tudi Turki na Predarlskem. Jasno je, da je njegov namen – zmanjšati na tak način z ustavo in državno pogodbo zagotovljene pravice slovenske in hrvaške manjšine – več kot prozoren.

Ob preizkušnjah, ki čakajo slovensko narodnostno skupnost v letošnjem letu, pa je treba omeniti še praznovanje 70-letnice koroškega plebiscita in državnozbornske volitve. Že zdaj je namreč jasno, da se bodo ob teh praznovah, za katere so že zdaj namenjena več desetmilijonska sredstva (nekateri govorijo celo o vsoti 100 milijonov šilingov), ki bi jih naj zagotovili dežela in zveza, pritiski na slovensko narodnostno skupnost še okrepili. Kar zadeva volitve, pa vse koroške stranke ob vsakih volitvah izjavljajo, da v predvolilni boj ne bodo vključile narodnostnega vprašanja, vendar se nazadnje to vedno zgodi.

Zvone Zorko

Drugam po improviziranih mostovih

Sedanja tekma s časom sovjetskega voditelja Mihaila Gorbačova ima nekaj ovir, zaradi katerih se cilj – pomiritev v velikanski državi in mirno, preudarno dopolnjevanje državne ureditve – počasi oddaljuje. V državi, ki jo sicer vodi človek desetletja na svetu, je začelo pokati nekaj šivov. Posamezne republike in pokrajine se trgajo iz objema centralnih oblasti, na nekaterih občutljivih mestih pa imajo vse več besede ljudje, ki jih v Moskvi odganjajo z očitkom, da so separatisti, ki jim je malo mar za blaginjo sovjetskih narodov, zato pa toliko bolj za uveljavitev lastnih zahtev in zahtev nekaterih tujih interesentov, ki da so se zarotili proti SZ.

Posredovanje sovjetskega vojaštva in tankov v Bakuju, glavnem mestu Azerbajdžana, naj bi bila tista akcija, ki bi podaljšala rok, potreben Mihailu Gorbačovu, da bi spravil v red napetosti v državi in preprečil tuje vmešavanje, na katerega opozarjajo skrivnostni helikopteri na kavkaškem nebu, ter namesto obljub dal nemirnim narodom več pravice, kakor pa le minimum njihovih zahtev. Vojaški poseg je terjal veliko žrtev, opozoril pa je tudi na nacionalno občutljivost vojakov, od katerih se jih je kar nekaj odzvalo nacionalnim čustvom, sleklo vojaško suknjo in se pridružilo nasprotnikom centralne oblasti. Klici za mednarodno politično podporo in materialno pomoč, razglasitev Nahičevana na sovjetsko-iranski meji za neodvisno ozemlje in razstrelitev radijske postaje, ki je vsakih 15 minut pozivala ljudstvo k separatizmu, niso sprožili pričakovane mednarodne obsodbe sovjetske intervencije.

Na evropskem zahodu sta francoski predsednik François Mitterrand in predsednica britanske vlade Margaret Thatcherjeva brez omahovanja stopila na stran sovjetskega voditelja Mihaila Gorba-

čova. Poudarjata, da je intervencija namenjena le ohranitvi enotnosti velike države in odbijanju vsake nevarnosti, da bi se kdo od zunaj vmešal v dogajanja (v Zakavkazju na primer). Če se spomnimo še uradnega namiga ZDA, da pred mesecem dni ne bi obsodile morebitne sovjetske intervencije v Romuniji, potem ni dvoma, na kateri strani so ob sedanjih sovjetskih dogodkih.

Mihail Gorbačov se zaveda, da je to njegova usodna tekma s časom. Njegovo pospeševanje gospodarske perestrojke in prenavljanje sovjetske federacije ima za cilj potegniti preprogo izpod nog republikanskim separatizmom in dezintegracijskim procesom, ki že na ves glas širijo svoje prepričanje, da se je »začel konec mogočne SZ«.

Tudi v bližini samega Kremlja je slišati svarila. Bivši moskovski partijski voditelj Boris Jelcin je v nekem intervjuju opozoril šefa države, da se bo začela v SZ srdita revolucija, če partija in vlada ne bosta izpeljali radikalnih reform. Jelcin je tudi mnenja, da je perestrojka v SZ že propadla. Gorbačovu očita, da ni šel dovolj daleč v preobrazbi gospodarstva, da se premalo zavzema za razširitev zasebne lastnine, za zmanjševanje oboroževalnih stroškov ter za rentabilen program sovjetskih vesoljskih raziskav.

Gorbačovu je ta paleta problemov znana, še bolj pa mu je na očeh dejstvo, da se problem Azerbajdžana zaostruje v obdobju splošnega slabšanja razmer v državi. Ena skupina problemov se kopiči v zvezi z zahtevami Litve, Gruzije, Moldavije in Azerbajdžana drugo, skupino težav pa sestavlja naraščanje protisovjetskih in protikomunističnih teženj. Sovjetskim vojaškim enotam v Armeniji in v Bakuju so se postavili po robu z barikadami in z novejšo, ali vsaj obnovljeno, obliko demonstriranja: z živim zidom ljudi. Nemir so zasejali

napadi ali poskusi napadov na vojaška skladišča, ob čemer se je Mihail Gorbačov še posebno zamislil in verjetno v okviru prizadevanj, da bi preprečil eksplozijo oboroženega nasilja, pooblastil obrambnega ministra, da je s tanki in za ceno žrtev razbil blokade oziroma barikade.

V SZ je desetletja dolgo veljala takšna ureditev medsebojnih odnosov v večnacionalni državi, kakršno je predpisal še Stalin in jo zacementiral kot zgled, vzorec za rešitev in ureditev življenja v večnacionalni državi. Pravijo, da je že Lenin slutil težave, ki se bodo zgrnile nad takšno SZ, vendar je šla politika svojo pot. Ni manjkalo svaril o škodljivosti tako nepopolne rešitve nacionalnega vprašanja, vendar so bili to

načina življenja, kakor so to Američani storili s prvotnimi prebivalci Amerike, Indijanci. Turki s Kurdi ali pa Siamci s Kambodžani, ki so prebežali na njihovo ozemlje. Prsteno sivi obraz Mihaila Gorbačova, kakršnega vse pogostje vidimo na televizijskih zaslonih, priča, da mrzlično išče rešitev, s katero bi obrzdal izbruh srditosti državljanske vojne, vendar se mu prava rešitev še kar izmika.

Ne le Francija in Velika Britanija, vseh dvanajst držav Evropske skupnosti je izreklo podporo Mihailu Gorbačovu za dogovorno rešitev sedanje krize v državi, vsekakor pa rešitev, ki bo spoštovala človekove pravice. Vsi vedo, da je od izida sedanje notranje krize v SZ odvisen nadaljnji razvoj osamosvojitve vzhod-

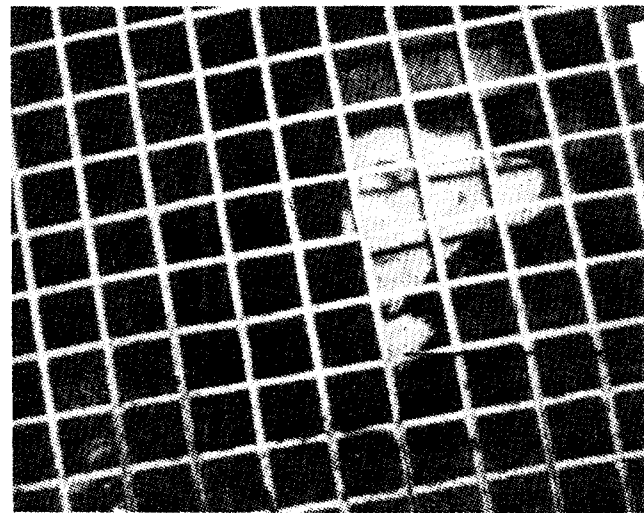

Vojaški poseg v Bakuju ni minil brez žrtev. Na sliki zdravnik pregleduje trupla mrtvih.

čas, ko je bilo mogoče s silo še strahovati. Ne le posameznike, temveč celo narode in države.

Zdaj so se časi korenito spremenili. Nobenemu narodu na zemljini obli ni mogoče več vsiliti rešitve, mu določiti

neoevropskih držav. Priče smo prizadevanjem, da bi zgradili trdne temelje človeka vredne prihodnosti na tistem, kar zdaj ponujajo prebujene vzhodne države. Z obiskom in razgovori v Budimpešti konec prejšnjega tedna je fran-

V splošnem neredu v Azerbajdžanu Armenci, ki so doslej živeli tam, brezglavo bežijo na vse strani. Varni se ne počutijo niti v pristaniščih, iz katerih prepolni trajekti odvažajo begunce na drugo obalo Kaspijskega jezera. Prestrašeni mož na sliki se je takole poskušal skriti v poškodovani vojaški transporter.

na vodilnih položajih je bil na Češkoslovaškem in v Bolgariji ter med podiranjem berlinskega zidu v DR Nemčiji. Ne preseneča torej, če mu je ta navzočnost prinesla v tem delu sveta sloves glasnika demokratičnih sprememb.

Na Madžarsko François Mitterrand ni prišel samo kot zastavonoša demokratičnega socializma ali socialne demokracije. Za Madžare je francoski predsednik »najaktivnejši zahodni državnik« v času sprememb, ki so zajele vzhodno Evropo, zagovornik pomoči tej drugi Evropi ter ideolog medsebojnega zblizevanja, s čimer mislijo na francosko pobudo o evropski konfederaciji. Nihče pa ne meni, da je Francija tisti dejavnik, ki je odločilnega pomena za usodo Madžarske in še nekaterih prebujenih držav. Prepričani so, da je treba dati prednost SZ in obema nemškima državama. Toliko trezni so ne le Madžari, temveč še kakšna država nekdanjega vzhodnoevropskega socialističnega tabora.

coski predsednik Mitterrand potrdil, da so potovanja v »drugo Evropo« postala njegove posebnost. Vsakokrat, ko je potoval tja, je bil ob pravem času na pravem mestu: pred volitvami je bil na Poljskem, pred zamenjavo

Politkomisar Sime zbira in komentira

Trojanski konj

Že pred meseci sem zapisal, da društvo z zvenečim imenom »Društvo za negovanje slovensko-srbskega prijateljstva« iz Belega grada dejansko igra vlogo trojanskega konja Miloševićeve politike. Dogodki, ki so se zvrstili, so v celoti potrdili mojo oceno. Še več, ni mi znan prav noben primer, da bi se navedeno društvo ob številnih in grobih napadih kdaj postavilo v bran Slovencev, Slovenije in njenega zakonitega vodstva...

Svojo, v bistvu globoko protislovensko vlogo, je navedeno društvo samo še potrdilo, ko je med svojim članstvom nabiralo potnike za razpiti prvo decembrski »miting resnice« ali točneje »kazenski pohod« v Ljubljano. Slovenci, člani tega društva, so postali slovenski janičarji. Vendar pa tudi v Belem gradu živijo pokončni Slovenci, ki niso člani navedenega janičarskega društva...

Eden takih je tudi dr. Franče Perko, beograjski nadškof, ki je za Večernje novosti med drugim izjavil: »Slovensko vodstvo in slovenski narod mislita enako. To se je potrdilo že prej in tudi ob prepovedanem mitingu v Ljubljani. Med narodom in njegovim vodstvom ni bilo nerazumevanja.

Na mitingih se ne da dokazati neke resnice. Danes je na voljo obilo drugih načinov in sredstev, da se vse pove, učinkiti pa bodo povsem konkretni.

Tudi sam sem dobil poziv, da grem na miting v Ljubljano. Poslalo ga mi je društvo za negovanje slovensko-srbskega prijateljstva, katerega član sem donedavnega bil. Ko sem se včlanil v to društvo, sem mislil, da ni politično. Vendar je društvo podprlo organizacijo mitinga in odhod nanj.

Smatram, da to ne služi krepitvi prijateljstva, temveč sejanju mržnje, nerazumevanja in delitvi. Preprosto sem menil, da bi miting, če bi že do njega prišlo, pomenil pogreb Jugoslavije. Zato tudi reakcije ob neuspelem mitingu niso daleč od tega.

Da bi odpravili nasprotja, je potrebno spoštovali tudi tuje mišljenje in ne absolutizirati svoje. Nam v Jugoslaviji še manjkajo temeljna pravila demokratskega obnašanja. Diskvalifikacije in etiketiranje vodijo le v razdore...

In še: »Kar zadeva slovensko državnost, Slovenija ni postala država z ustavo 1974, niti z nedavno sprejetimi amandmaji v skupščini Slovenije. Pravica do samoodločbe in odcepitve je vsebovana že v ustavi 1974. Osebo nam, da se ta pravica ne more »porabiti«!

Povsem razumljivo je, da tak poštenjak ni mogel ostati v družbi slovenskih janičarjev in igrati poniževalne vloge trojanskega konja v brezumni in razbijaški Miloševićevi politiki...

Ker so spričo vsega navedenega že dozoreli pogoji za spremembo društvenega imena, predlagam društvu novo ime, ki dejansko ustreza

njegovim »svetlim« ciljem: »Društvo za negovanje slovensko-srbskega neprijateljstva«, Beograd, Mesna zajednica »Dimitrije Tucović, Prote Mateje 36.

S spremenjenim imenom se bo kaj kmalu pomnožilo članstvo, saj v Belem gradu ne manjka »dobrih« ljudi, o katerih sem že pisal...

Če mi društvo namerava odgovoriti, ga lepo prosim, da obenem tudi zagotovo pojasni, kdo naj bi članom plačal pot v Ljubljano za udeležbo na »mitingu resnice«...

Pobedi med drugim izjavila: »Čak i mi koji smo bili prvi zagovorniki promjena, uklopamo se v stare šablone. Možda bi bilo dobro da se republičko rukovodstvo – političko i državno – izjasni zbog čega se živi sve gore!«

Zadeva je pravzaprav sila preprosta. Novi črnogorski »foteljaši« vse pogosteje uporabljajo metode starih, ki so jih bili vrgli s foteljev, zato so tudi rezultati povsem enaki!

Šef črnogorskih komunistov, ki ga je »prebujen« narod »posadil v fotelj, si ne upa

nihče toliko pomagati kot on oziroma njegova vlada.

Niso poročali, ali so vrli Črnogorci, ki zelo spoštujejo svojo zgodovino, tokrat tudi Markoviča vprašali, kot so, denimo, nekaj stoletij prej ruskega carja Petra Velikega, ali je to vsa pomoč Črni gori ali le prvi obrok...

Ob tem me zanima, kolikšen je slovenski delež v navedenih 180 milijonih dolarjev in kolikšen je srbski, ki je s Črno goro, drugim očesom v srbski glavi (prosto po Miloševiću) zelo tesno povezana. Vendar tovrstnega presenečenja po mojem ne bo. Srbi so znani realisti, za katere so besede eno, zeleni dolarji pa nekaj povsem drugega...

Gornjih besed nisem zapisal kar tje vendar.

»Procenjujem kao privrednik i naučnik, da bi Crnoj gori bila neophodna 1,5–2 milijarde dolara za razvoj sa provjerenim programima i to provjerenim preko evropskih instituta.« To je v beograjski DUGI (št. 413) med drugim izjavil ugledni črnogorski gospodarstvenik, ekonomist-znanstvenik, delegat zvezne skupščine dr. Ratko Vukčević, ki je nedavno prevzel krmilo črnogorskega Montenegro turista.

Če bodo še ostali jugoslovanski nerazviti v črnogorskem stilu tako odločno polagali na jugoslovansko mizo svoja »trebovanja«, ne da bi istočasno ponudili, kaj mislijo sami storiti za doseg lastnih ciljev, potem se moji dragi Sloveniji obetajo zares hudi časi, saj jo bodo »bratsko« slekli do golega, pri čemer ji ne bodo pustili ni spodnjice...

Spet »Bože pravde«?

Znamenito društvo iz Nove Pazove ima skoraj tako dolg uradni naslov kot njegovi člani brade. Gre za Društvo za ohranitev zgodovinske resnice, srbsčine in cirilice ter obrambo Kosova SAVA. Njegovi člani so vzbujali pozornost širom po Jugoslaviji na prav vseh mitingih, kjer se je »dogajal narod«, od Kosovega polja pa prek beograjskega Ustja vse do Knina in Titovega Drvarja, ki zaenkrat še nista del Velike Srbije.

Njegovim četnikom sila podobni člani so nosili tudi temu primerne transparente in vzklkali gesla, ki jih ne želim več ponavljati.

Po spodletelem mitingu 1. decembra v Ljubljani so sklenili prenoviti svoje vrste, se organizirati v politično stranko in v zvezi s tem spremeniti polmetrski uradni naslov. Na pravoslavni badnjak (božični

večer) 6. januarja se je kakih šeststo bradačev zbralo v Novi Pazovi in ob burnem ploskanju ustanovilo Srbsko narodno obnovo (SNO). Program novoustanovljene stranke je pojasnil srbski književnik z bujno brado, košatimi brki in apostolsko dolgimi lasmi Vuk Drašković. Program je zvarek četniške ideologije blagopokojnega generala Draže Mihailovića in »neobstoječega« Memoranduma Srbske akademije znanosti in umetnosti (SANU), ki si ga Slobodan Milošević ni upal energično obsoditi...

Program SNO je takoj po objavi naletel na strahovite kritike po vsej Jugoslaviji z izjemo Srbije, kjer je bilo vodstvo sprva v očitni zadregi, kaj storiti! Ne gre namreč pozabiti, da so v Srbiji vse kritike rastoče vloge četniške ideologije preprosto, toda vztrajno zavračali po preizkušenem receptu, da gre tudi tokrat za znano protisrbsko razpoloženje...

Ob tem sem se spomnil, kako sta na Gazimestanu lepo sprejela znano četniško zagovornico, v ZDA spoštovano ameriško kongresnico Helen Delich-Bentley srbski šef Slobodan Milošević in njegov intimitus Milan Pančevski, šef jugokomunistov. Slednji dobrega pol leta ni utegnil odgovoriti na moje javno vprašanje (ponovil sem ga še dvakrat!), zakaj je tudi on sprejel omenjeno Amerikanko...

Končno so tudi v najbolj demokratični Srbiji le prepovedali SNO. To pa ni prav nič ganilo pristahev nove stranke, ki so javno izjavljali, da jim prepoved s strani komunističnih oblasti ni niti mar, saj imajo že deset tisoč članov in toliko denarja, »da jih je sram povedati koliko« in še, da bo stranka Srbska narodna obnova svečano razglašena na dan svetega Save 27. januarja v cerkvi sv. Save v Belem gradu!

Ob tem je pomembno ugotoviti dvojna merila sicer zelo učinkovite srbske policije. Odkritim razbijačem Jugoslavije in netilcem državljanke vojne doslej še niso skrivili niti lasu, medtem ko na Kosovu pretepajo celo otroke za vzklk »Kosovo republika«! Albanci so pač drugorazredni državljani SR Srbije...

Vsiljuje se neizprosno zaključek: Slobodan Milošević se je strmo vzpenjal v političnem življenju, jahajoč iskrega žrebca srbskega nacionalizma; leta je sedaj podivjal in vrgel s sedla jahača... Ali bo sedaj razsedlani jahač ustrelil podivjanega žrebca in s tem preprečil nepredvidljivo strahotne posledice, je hudo zapleto

no vprašanje, na katerega zaenkrat še ne vem odgovora. Počakajmo še malo, pa bomo videli...

Po mnenju avtorjev je edina dilema programa SNO, ali naj bi bila združena Srbija »večstrankarska parlamentarna ustavna kraljevina z dedno dinastijo Karadorđevićev na čelu, ali ustavna, večstrankarska in parlamentarna republika Srbija, na čelu z voljenim predsednikom.« Pesem »Bože pravde« bi bila spet državna himna, s srbske zastave naj bi odstranili peterokrako zvezdo, v državnem grbu pa naj bi bil poleg štirih cirilskih črk »S« na križu tudi Lovčen z Njegošovo kapelo.

Če bodo Karadorđevići spet zasedli srbski prestol, pa ne bi smelo biti težav pri ugotavljanju, kdo bo to. To je povsem »strokovno« razsodil Petar Jovanović, bivši adjutant kralja Petra II. Karadorđevića v beograjski DUGI že 28. oktobra lani (navajam):

»Glava Dinastije danas je Njegovo Kraljevsko Visočanstvo Prestolonaslednik Aleksandar, sin jedinac kralja Petra II., koji živi u Londonu, a ima tri sina: Petra, Filipa i Aleksandra. Ti sinovi rođeni su u braku sa Njenim Kraljevskim in Carskim Visočanstvom Princezom Maria da Gloria d'Orleans et Bragance, praunukom braziljanskog cara Don Pedra i sestrom od tetke španskog kralja Juana Carlosa. Jedino su članovi glavne grane Kraljevske kuće u Srbiji imali pravo da nose kraljevske titule« (konec navedbe).

Pri tem je zagrizenim srbskim monarhistom malce nerodno, ker bodoči srbski kralj ne zna srbsko! Da v njegovih žilah zares teče kri Črnega Jurija pa uspešno dokazuje z uporabo tradicionalne srbske psovke »Jebemti mater...« Za začetek bo kar dovolj...

Ob koncu pa še nekaj besed o ideologu SNO. Je književnik, njegov najbolj znani roman »Nož« so prodali kar v 255 tisoč izvodih. S tem in kasnejšimi »noži« je bradati in z apostolsko dolgimi lasmi Vuk Drašković očitno stopil na stran apostolov sovraštva in maščevanja.

Močno pa me je iznenadilo, ko sem zvedel, da je bil Vuk Drašković šef kabineta jugoslovanskega predsednika Mika Špiljaka! Na vsak način je imel Mika Špiljak »srečno« roko pri izbiri svojega najbolj zaupnega sodelavca.

Zato lahko le slutim, kako je danes pri duši članu sveta federacije narodnemu heroju Miki Špiljku, ko bere program Srbske narodne obnove, ki ga je skupaj spravil njegov nekdanji šef kabineta...

Vaš Sime

Našel sem namreč tudi tale zapis iz Belega grada: »Na vogalu Cvijiceve in ulice Zdravka Čelarja so pred prazniki pritrčili k steni sporočilo krajevne skupnosti, da je brezplačne vozovnice za pot na miting v Ljubljano mogoče dobiti v prostorih taiste krajevne skupnosti. Ta je v občini Palilula, ta pa je znana po najbednejših, v glavnem romskih četirih revežev, ki množično umirajo od tuberkuloze, v Evropi tako rekoč izkoreninjene bolezni...«

Laskav naslov v prave roke

Če bi bilo v Jugoslaviji zvezno tekmovanje za naziv »lažnjivec leta 1989«, bi si ga po mojem mnenju prav gotovo prislužil mr. Momir Bulatović, šef črnogorskih komunistov in oče mladočrnogorske »Nove razvojne filozofije«.

Utemeljitev: V času, ko se je večji del Jugoslavije močno zaskrbljen spraševal, kakšne strahotne posledice utegne imeti »miting resnice«, po Radi lambadi »dobrih ljudi«, 1. decembra v Ljubljani, je Momir Bulatović, ne da bi trenil z očmi, 15. novembra ob 22. uri po TV Titograd oznanil urbi et orbi (vsem in vsakomur): »Neki tvrde, da postoji centar iz kojeg se organiziraju ovi mitingi. To nije točno, sve to narod pokreće i organizira!«

Da je takrat zavestno očitno lagal, so jasno potrdili dogodki, ki so sledili odpovedanemu ljubljanskemu mitingu...

Sicer pa se je tudi Bulatovićeva »nova razvojna filozofija« že začela resno majati v temeljih. To je opazila tudi njegova zvesta privrženka dr. Milica Pejanović-Đurišić, članica CK ZKJ, docentka Elektrotehniške fakultete v Titogradu, ki je titograjski

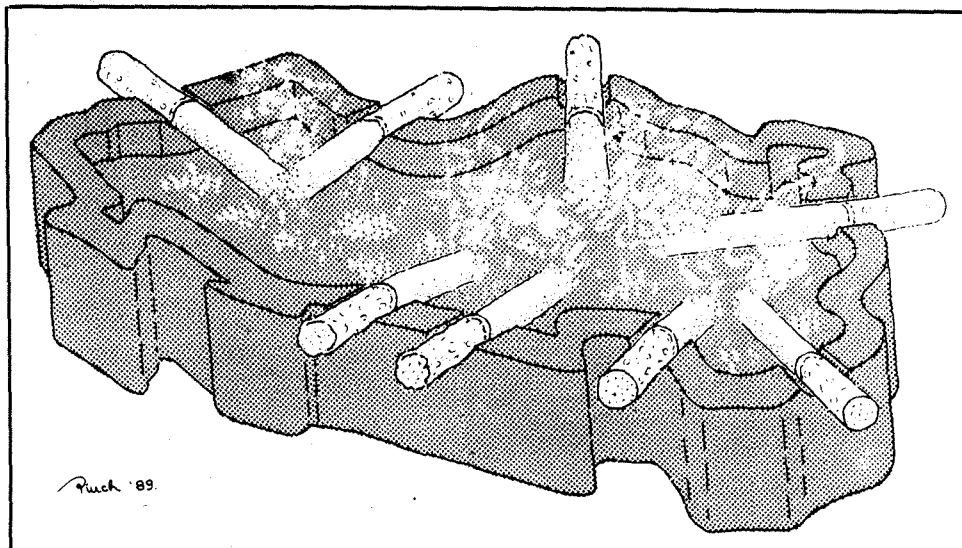
javno povedati in zahtevati, da morajo v Črni gori prav vsi veliko več in bolje delati, če hočejo bolje živeti. Tega pa ni moč doseči zgolj z mitingi, na katere so Črnogorci vedno pripravljeni, čeprav se tam »dogaja narod«. Tudi Momir Bulatović ne more razveljaviti za Črnogorce sila krute reka, da »brez dela ni jela« in da se »še čevlji brez muje ne obuje!«

Tega pa Črnogorcem, ki raje mitingujejo, kot delajo za stroji, ni pozabil v brk povedati predsednik zvezne vlade Ante Marković ob svojem zadnjem obisku v skoraj bankrotirani Črni gori.

Po obisku v cetinjskem Obodu je zbranim vodilnim črnogorskim funkcionarjem mirno, neposredno in v obraz povedal, da jim prav noben program ne more pomagati in odpraviti položaja, v katerem lani kar 95 (petindevideset) dni niso delali (temveč hodili na mitinge in iz najrazličnejših razlogov stavkali), kjer 1700 proizvodnim delavcem »strelje« kar 2700 ljudi, »ki nekaj pišejo«, kjer je delež izmeta oziroma neuporabnih izdelkov v proizvodnji zelo velik. Razmere v Obodu, ki sicer sodi med boljše črnogorske kolektive, so seveda še slabše, saj zveznemu predsedniku niso povedali o sila slabem izkoriščanju delovnega časa in strojev, o številnih tatvinah in podobnem.

Vendar so Črnogorci kljub vsem odkritim kritikam (ki so jih doslej še vse zelo uspešno prestali, pri čemer je ostalo vse lepo po starem) le bili zadovoljni z Markovićevim obiskom. Razlog: zvezna vlada je podarila Črni gori 180 milijonov dolarjev za vračilo njenih dolgov in plačilo ustreznih obresti tujini!

Zato se je Marković pri priči pohvalil, da Črnogorcem doslej, razen Rusije seveda, ni

Veliko prireditev ob prazniku

V počastitev praznika občine Slovenska Bistrica se tudi letos vrstijo športne in kulturne prireditve, ki so se začele 4. januarja in bodo trajale vse do 28. januarja. Naš zapis pa smo omejili samo na dva dni praznovanja.

Tako je 7. januarja odšla na pot partizanska patrolja, ki je obiskala več bolnih članov borčevske organizacije, jim čestitala ob prazniku, zaželela zdravo in srečno novo leto in jim izročila skromna darila.

Zvečer ob 18.00 je bila v novi športni dvorani v Slovenski Bistrici slavnostna akademija. Slavnostni govor rec je bil predsednik občinske

skupščine Slavko Kleindienst, ki je med drugim dejal:

»Padec Pohorskega bataljona je bil resda hud udarec za narodnoosvobodilni boj in partizanstvo na Pohorju in na Stajerskem, vendar pa tudi uničujoč za gibanje, kot so si predstavljali nemški zavojevalci in njihovi pomagači. Že maja 1943 je na Pohorju začel delovati drugi Pohorski bataljon, ki se je nenehno krepil in že novembra prerasel v Pohorski odred. 8. januarja 1944, torej natanko po enem letu od junaškega poslednjega boja Pohorskega bataljona, pa je bila pri Primožu na Pohorju ustanovljena Pohorska ali Zidanškova brigada.

Zato je bataljonova smrt postala življenje, kot je zapisal pisatelj.

Ime in veličina Pohorskega bataljona ter njegovo mesto, ki mu ga je dala zgodovina, pritegnejo vsako leto na bojišče pri Treh Žeblih in k ogledu muzeja na desetisoče obiskovalcev – mladine in odraslih, bivših borcev in drugih obiskovalcev iz vseh delov naše ožje in širše domovine, pa tudi iz tujine. Res, bataljonovo ime je postalo legenda in živ spomin na najtežje dni našega naroda in domovine.«

Osmega januarja pa so se v hotelu Planina v Slovenski Bistrici zbrali preživeli borci

in svojci padlih borcev Pohorskega bataljona. Ob 12.00 je bila pri Treh Žeblih, na zadnjem bojišču Pohorskega bataljona, spominska slovesnost. Od preživelih borcev bataljona sta bila tam Linka Ksela-Jasna in Tone Urlih-Kristl. Med svojci padlih je bila tudi devetdesetletna mati padlega borca Marija Jeza iz Ljubljane, ki na ta dan praznuje svoj rojstni dan. V spremstvu dveh hčera je prišla na zadnje bojišče bataljona, kjer je izkrcaval njen sin.

Po vrnitvi s Treh žebeljv v Slovensko Bistrico je Mariji Jeza s šopkom cvetja prvi čestital ob visokem jubileju predsednik občinske skupščine Slavko Kleindienst, nato pa še mnogi drugi.

Milan Ivanuša

Ponovna združitev

Dobrih deset let je minilo, ko je na pobudo družbenopolitičnih organizacij v Mariboru nastalo šest občin, ki se bodo aprila v glavnem spet združile.

S preoblikovanjem občin so se združile tudi krajevne skupnosti in družbenopolitične organizacije v njih. Da takšno drobljenje ni bilo smotno in gospodarsko učinkovito je pokazal čas. Tudi borčevska organizacija Limbuš-Pekre je bila vsa povojna leta enovita organizacija. S preoblikovanjem krajevne skupnosti v krajevni skupnosti Limbuš in Pekre sta nastali tudi dve borčevski organizaciji, čeprav se nekateri člani niso strinjali s tem. Zaradi manjšanja števila članov, velikega števila ostarelih in bolnih so se borci v Limbušu in Pekrah dogovorili in se 19. januarja, na letni volilni konferenci ponovno združili v eno organizacijo ZB NOV

Limbuš-Pekre, ki bo imela nekaj nad 70 članov.

Aktivni člani delujejo v KS in pomagajo pri pripravi praznovanja krajevnega praznika, srečanja ob dnevu borca in dnevu republike ter komemoracije ob dnevu mrtvih.

Borci dobro sodelujejo tudi s taborniki Maistrovega oddreda, pomagajo pri organizaciji letnega taborjenja v Kaštelih, sodelujejo pri pohodih k spominskim obeležjem in prireditvah ob tabornem ognju.

Veliko borcev je danes, po petinštiridesetih letih svobode globoko razočaranih. Bolijo jih spori, krivično in neučinkovito reševanje gospodarskih in političnih težav. Obsojajo vse tiste posameznike, ki so izdali moralne in etične vrednote NOB, in obsojajo posamezne ustanovitve strank, ki omalovažujejo žrtve, ki so padle med narodnoosvobodilnim bojem.

Dragica Jaunik

Posebna skrb bolnim

Pred dobrim mesecem dni so se na volilni konferenci sestali člani ZB NOV Rogaška Slatina. Predsednik Lojze Krivec je v svojem obširnem poročilu opisal politično in gospodarsko stanje. Posebej je poudaril, da rogaški borci podpirajo slovensko vodstvo.

Borčevsko združenje v Rogaški Slatini šteje 145 članov, ki so bili v tem mandatnem obdobju zelo delavni. Posebno skrb so namenjali bolnim in ostarelim članom, varovanju izročil NOB, aktivno so se vključevali v delo v krajevni skupnosti, društvih in družbenopolitičnih organizacijah. Ugotovili pa so tudi, da se borci maloštevilno udeležujejo različnih proslav, komemoracij in tudi pogrebov svojih sotovarišev. Čeprav se je ob teh ugotovitvah razvnela dolga razprava, ni pričakovati, da bo v prihodnje kaj bolje, saj so člani že stari in tudi bolni.

Kot prednostno nalogo za v prihodnje so si postavili priprave na volitve. Za bolne in

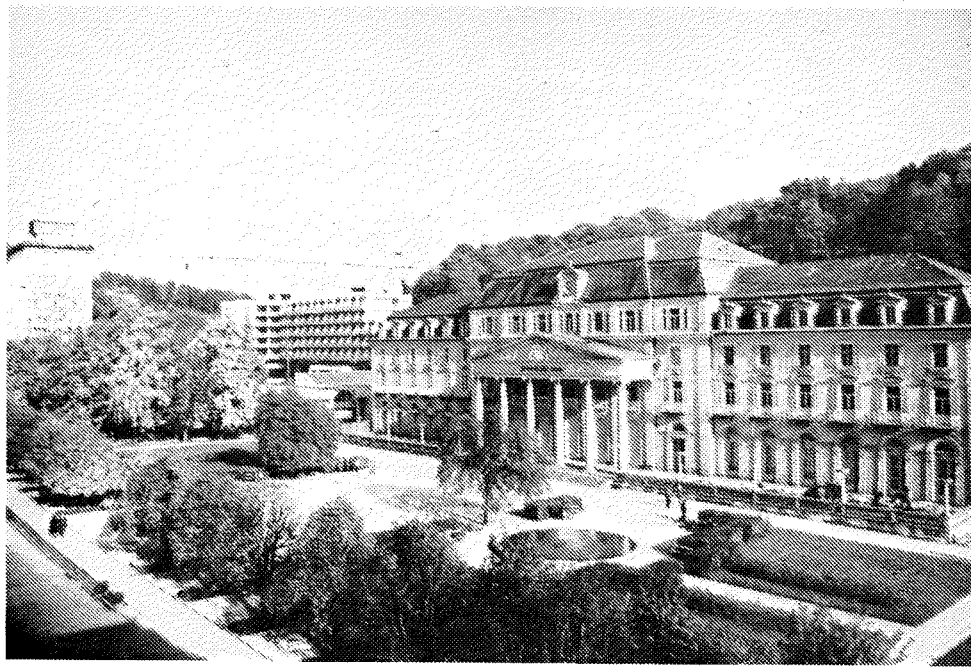
ostarele člane bodo s pomočjo učencev osnovne šole organizirali pomoč na domu. Menili so tudi, da bi morali nujno vpeljati temeljite zdravstvene preglede za borce. Si-

cer pa je program dela za leto 1990 zastavljen dokaj široko, tako da čaka novi odbor, v katerem je polovica članov iz prejšnjega odbora, veliko dela. Se v naprej želijo ohraniti lepo navado, da vsakemu članu, ki dopolni sedemdeset let, izročijo spominsko vazo.

Lani so jo izročili štirim članom.

Zahvalili so se tudi delavcem podjetij Ingrada, Steklarne Boris Kidrič, Korsa, Steklarske šole in Zdravilišča za raznovrstno pomoč, ki so jim jo nudili v minulem letu.

B. M.

Zdravilišče Rogaška Slatina večkrat pomaga borcem pri njihovih akcijah.

Skrb za spomenike

Vse naloge, ki so si jih zadali v lendavski občini z družbenim dogovorom o varstvu, urejanju, vzdrževanju grobov borcev, spomenikov ter spominskih obeležij iz NOB in revolucionarnega delavskega gibanja za leto 1989, so skoraj v celoti uresničili. Spominska obeležja so bila vse leto urejena in vzdrževana.

V programu je bila predvidena tudi ureditev spominske sobe v Trajberjevi zidnici v idiličnih Strehovskih gorah, kjer je bila od 18. do 21. decembra 1944 konferenca simpatizerjev in bodočih aktivistov NOB. Zidanica je pomemben pomnik NOB, hkrati pa tudi etnografski spomenik. Zaradi neurejenosti odnosov z lastnikom zidanice te naloge niso mogli uresničiti. Prav tako niso dokončno obnovili Copekovega mlinarja, ki bi bil pripravljen sodelovati pri notranji ureditvi in prevzeti mlin, v upravljanje. Obnovili pa so domačijo Miška Kranjca v Veliki Polani, v kateri s opremiti sobe, uredili fasado hiše, njeno okolico in ograjo.

V tem srednjeročnem obdobju so med drugim opravili tudi te naloge: sanirali so spomenik Štefana Kovača v Ne-

delici, obnovili spomenik Martina Kolenka v Dolnji Bistrici, izdelali in postavili spominsko ploščo žrtvam fašističnega nasilja v Petišovcih in še vrsto drugega. Letos pa načrtujejo obnovo spominske plošče žrtvam fašističnega nasilja v Odrancih in spominske plošče Ivanu Čuriču v Žižkih. Potrebno pa bo ob-

noviti tudi celotno ploščo v Pince Marofu, kjer bodo morali na novo vklesati imena, saj so imena umrlih internerancev iz Petišovca vklesali na spominsko ploščo, ki je v tem kraju.

V lendavski občini spominska obeležja niso sama sebi namen. O tem priča dejstvo, da si jih vsako leto ogleda in obišče veliko mladih. Tudi številna športna tekmovanja in tekmovanja s področja splošne ljudske obrambe po-

tekajo tako, da vodijo mimo teh obeležij. Ljudje pa te spomenike obiskujejo tudi ob najrazličnejših obletnicah in se ob njih spominjo dogodkov iz NOV.

Lendavski občinski odbor ZZB NOV pa bdi tudi nad spomenikom v Šarvarju na Madžarskem. Njihova delegacija, skupaj z delegacijo republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, obišče ta spomenik dvakrat na leto.

Jože Žerdin

Spomenik narodnemu heroju Štefanu Kovaču-Marku na pokopališču v Nedelici.

Uresničena želja

Največja pridobitev za kraj in okolico je prav gotovo nov most čez reko Dravo. To je dolgo pričakovana vez s prometno cesto po Dravski dolini. V času gradnje elektrarn na Dravi je bilo govora tudi o trbojskem mostu, vendar so zaradi nasprotovanj nekaterih posameznikov vse opustili. Pred nekaj leti, po mnogih razpravah in vztrajanjih krajanov Trboj, so se dokončno dogovorili in postavili temeljni kamen. Čeprav je bil samo simboličen, je vplival veliko zagnanosti in upanja, da most res bo. S samopriskom krajanov, s pomočjo skupščine občine Dravograd je Republiške skupnosti za ceste danes most res stoji. To je bila gotovo največja želja vaščanov, posebej še tistih, ki so se morali vsak dan voziti po nič kaj lepi, osem kilometrov dolgi, neasfaltirani cesti do Dravograda. Poleti je še nekako šlo, ampak pozimi, ko je bila cesta zasnežena in ledena, so nastale težave. Torej se je ob pogledu na pot že

v Dravogradu obrnil, če mu ni bilo nujno, da pride v Trboj. Krajan pa so se, hoče-nočeš-moraš, vsak dan vozili tja in nazaj. Zaposleni so v drugih krajih občine Dravograd, v Železarni Ravne, v Slovenj Gradcu in drugod. Za Trboj je pomembna tudi železnica, ki povezuje kraje v Dravski dolini. Učenci višje stopnje se vozijo z vlakom v osnovno šolo Dravograd in delavci na delo. Pred približno petnajstimi leti je bil ukinjen tudi prevoz s čolnom čez Dravo. Na čolnu pa ni bilo prijetno, še posebej zjutraj, ob petih ne, kadar je bila nevihta ali mraz in veter.

Čoln je sedaj še samo spomin. Vaščani Trboj in Gortine na levi strani Drave, ki pa spada v občino Radlje ob Dravi, so se na mostu srečali že pred časom. Srečanje je bilo prijetno in oboji so seveda zadovoljni, saj bodo sedaj spet lažje obnovili nekdanje stike. Povezuje jih most.

Adolf Ankon

Obletnica Čebelarske družine

Čebelarska družina iz Cerkelj na Gorenjskem je pred dnevi praznovala visok jubilej: sedemdeset let uspešnega delovanja. Slovesnost so združili s kratkim kulturnim programom, v katerem je sodeloval moški zbor Andrej Vavken iz Cerkelj, kroniko čebelarske družine pa je prebral njen predsednik Franc Zorman.

Po krajši slovesnosti je bil občni zbor, na katerem so pregledali opravljeno delo. Tudi na Cerkljanskem je čebele ogrožala bolezen varooza, ki ima lahko podobne posledice kot za človeka klop. S to nevarno boleznijo se pri nas srečujemo dobrih deset let, zato so cerkljanski čebelarji opozorili na neurejene razmere in na to, da bi morali strožje izvajati zdravljenje.

V čebelarsko družino, ki povezuje čebelarje iz sedmih krajevnih skupnosti in nekaj vasi v KS Visoko in Šenčur, je včlanjeno 55 članov, ki imajo skupaj 597 čebeljih družin. Zelo ponosni so tudi na delo šolskega čebelarskega krožka, ki so ga pred skoraj tremi leti ustanovili na osnovni šoli Davorin Jenko v Cerkljah. Mentorstvo so zaupali Cirilu Mrgoleju, praktični pouk pa Francetu Frantarju in kasneje Andreju Repniku.

Janez Kuhar

Vreli socialni kotel

Gospodarski položaj Maribora še nikoli ni bil tako slab, kot je zdaj in pod navidez mirno gospodarsko gladino je že pravcati krop zavrelih, vendar trenutno še kontroliranih socialnih strasti. Še nekaj rahlih sunkov in ta kotel bo eksplodiral z vso silovitostjo, s takšno, da bodo tudi predlanski junijski nemiri, imenovani mariborska stavkovna pomlad, nedolžna sindikalna zabava.

Najprej je počilo v Liletu. Tam so nesposobne občinske oblasti, skupaj z Izvršnim svetom občine Maribor-Pobrežje popolnoma odpovedale, ob strani je nemočno gledal mestni Izvršni svet, več kot 500 delavcev pa je do marca letos na začasnem delu, kajti do takrat imajo še zagotovljeno delo in s tem tudi mizerne osebne dohodke, ki pa so še vedno višji kot pomoč, ki jo že dobiva 141 njihovih delavcev, ki so jih odpustili pri prvem stečajnem postopku. Kaj bo s tovarno čevljev Lilet danes še nihče ne ve, kajti mariborska politično gospodarska oblastvena struktura se še ni otresla stare realsocialistične miselnosti in po vsej sili hoče reševati vso tovarno z vsemi delavci, bodoči kupci in s tem tudi istočasno rešitelji, pa jim zaman dopovedujejo, da je za tovarno, ki dela tako slabo in tako malo kot je Lilet, pa ima vendar sodobne čevljarске stroje, petsto delavcev odločno preveč. Podobno proizvodnjo obvladujemo v Italiji s samo tridesetimi delavci – vendar je kakovost njihovih čevljev Liletovim čevljarjem nedosegljiva. Pomeni, raje, kot da bi rešili tovarno in del delavcev iščejo še vedno nemogoče rešitve, s tem pa bodo zapravili tovarno in še vsi delavci bodo ostali marca na cesti in na biroju za zaposlovanje.

Kaj bo z 2000 delavci Marlesa?

Na Temelnjem sodišču v Mariboru zdaj proučujejo položaj tovarne pohištva Marles in njegovih 2000 delavcev. Tam so bivšega direktorja, ki je hotel vpeljati sodobno poslovno miselnost z vsemi ukrepi, ki pač sodijo zraven, podoblastniška struktura preprosto nagnala, prevzela oblast, naredila pa še manj kot on, točneje, tovarno je pripeljala v stečaj. In tudi tu se srečujemo s podobno miselnostjo kot pri Liletu, samo, da je tokrat namesto pobreškega taborskega Izvršni svet, ki mu ob tem nemočno pomaga mestni Izvršni svet. Za določene dele tovarne ali proizvodnjo se že zanimajo tuji kupci in sovlagatelji.

Najprej bi lahko prodali žago Radenci, vendar pa odgovorni trmasto vztrajajo na rešitvi cele tovarne, pa čeprav je jasno, da tako Kreditna banka Maribor, kot sedaj samostojna Stanovanjska banka iz Ljubljane ne premoreta veliko denarja, da bi rešila Marles.

Niso še na Temelnjem sodišču v Mariboru razpisali nalog za proučitev Marlesovega položaja, ko je že izbruhnilo v Atmosu. Tudi ta 300 članski kolektiv, ki sicer kuje velike načrte s svojo livarno, je že dalj čas v izgubi, menjavajo direktorje, rešitve pa spet ni. Samo Izvršni svet je nov, tokrat tezenski.

Toda to je samo vrh problemov mariborskega gospodarstva, mariborske ledene gore. Kaj bo s Talisom, 360 članskim kolektivom danes ne ve nihče? Trudijo se, da bi ga rešili, toda dodatno zapiranje jugoslovanskega trga

mu še bolj zapira vrata v rešitev.

Po novoletnem obetavnem napovedovanju svetle bodočnosti v Elektrokovini, takrat so zaradi spremenjenih računovodskih in knjigovodskih predpisov naenkrat iz izgubarja postali uspešen kolektiv, jim zdaj ponovno grozi izguba, spoznali so že, da delajo nezanimive izdelke, ki so poleg tega še oblikovno zastareli in kaj bo s 4000 delavci tudi vodstvo tovarne še ne ve?

Tu je še Opekarna Košaki, ki plava na površju samo zaradi najbolj mizernih osebnih dohodkov kakršne sploh še lahko izplačujejo, pa gigant TVT Boris Kidrič, tovarna, ki se ponša s stoletno tradicijo, vendar pa izgleda da tudi s toliko let staro mentaliteto. Izvažajo skoraj ne, o sodobni tehnologiji lahko samo sanjajo, sodobne hitre vlake, kakršne delajo v tujini, pa še dolgo ne bodo sposobni sami narediti.

Omenimo naj še tiskarno Mariborski tisk, do pred kratkim združeno v ČGP Večer. Ta tiskarna je po njihovih, torej grafičnih merilih na zadnjem štirinajstem mestu v Sloveniji, zabredla je v velike dolgove in časopisni del hiše ni videl druge rešitve, kot da se na referendumu odcepi od grafičnega dela. Ni ga danes, ki bi vedel, če bo zdaj izplaval vsaj časopisni del, kajti po delitvi mu je dano na grbo toliko neproduktivnih administrativnih delavcev, da lahko z vsemi le potone.

Med tistimi, ki so na robu je Primat, pa MTT, pa ... Ocenjujejo, da lahko v kratkem ostane brez dela več kot dvajset tisoč delavcev, to pa je že število, ki naravnost kliče po hitrejšem reševanju. Toda kakšnem?

Dejstvo je, da je Maribor močno in tradicionalno usmerjen v industrijo in da že leta nazaj zanemarljivo gostinstvo, turizem in kmetijstvo in da je šele pred kratkim spoznal pomen lastnega znanja. In prav to lastno znanje je tisto, ki bi lahko še marsikoga rešilo. Najlepši primer za to sta tako TAM kot tudi Metalna. Metalna je s svojimi strokovnjaki, naslonitvijo na lastne sile podprte z najsodobnejšimi svetovnimi znanji in dejstvom, da zanjo doma ni kruha in se je zato morala z vsemi silami spoprijeti z ostalimi na svetovnem, neusmiljenem trgu, izplavala iz najhujših težav. Seveda to ne pomeni, da je na konju, pomeni le to, da se zna in da se lahko spoprime z vsemi težavami. Na lastno pamet, podprto z Ivecovim znanjem, so se naslonili tudi v TAM-u. Tam še niso izplavali in trpijo zaradi našega neučinkovitega sistema še zdaj, vendar pa so na najboljši poti, da nekaj naredijo. Samo primer. Tako kot drugod se tudi v Tamu zavedajo, da ne bodo mogli mimo podjetništva in močnejše povezanosti z zahodno Evropo. Prav zato je po novem letu začelo več kot 5000 tamovih delavcev delati po tako imenovanem evropskem delovnem času in le 1500 jih dela po starem, vendar so to

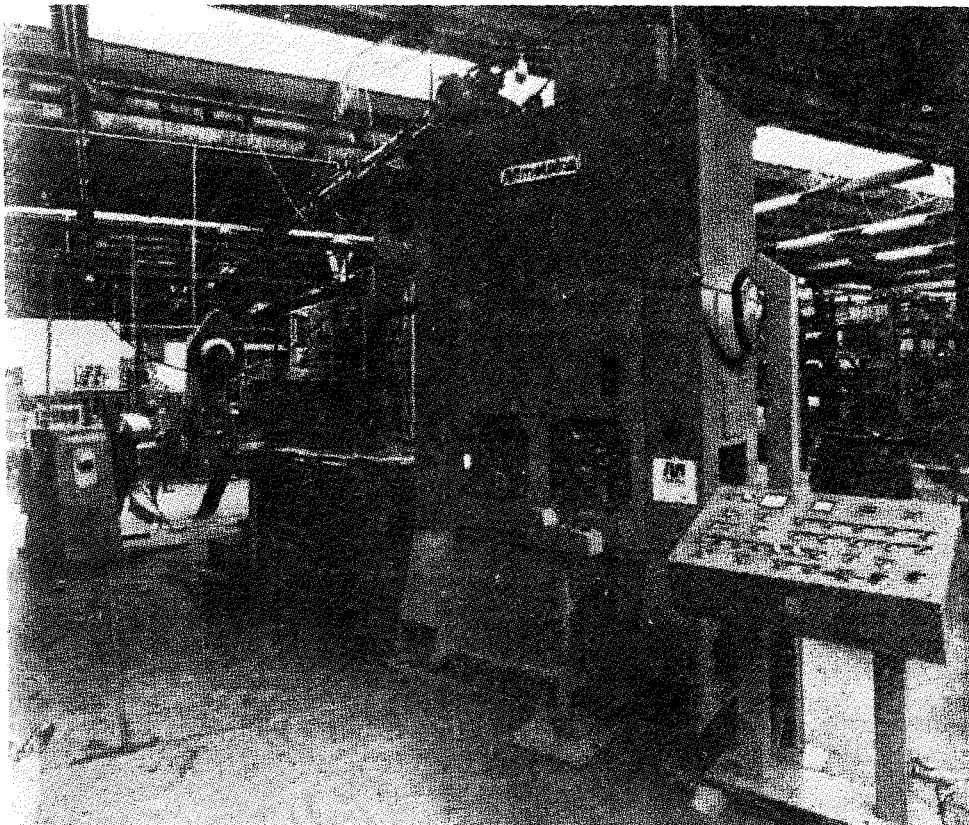
le izmenski delavci, ki drugače tudi ne morejo delati. Zdaj pritiskajo na ustrezne organe, da spremenijo tudi čas počitnic in jih prilagodijo evropskemu delovnemu ritmu. Tako so po novem letu podaljšali praznike in uvedli kolektivni dopust, saj so vedeli, da njihovi zunanji poslovni partnerji tačas uživajo božične in novoletne počitnice in z njimi ne morejo priti v stik. Toda tudi TAM pesti problem odvečne delovne sile. Delno so jo rešili z odpuščanjem, delno z upokojitvijo, radi pa bi se je »znebili« na boljši in donosnejši način. Kakšnim 400 delavcev bi radi omogočili tako imenovano notranjo podjetništvo, pomeni, Tam bi jim nudil tehnologijo, delavci pa bi postali samostojni obrtniki – Tamovi kooperanti. Trenutno s tem še niso uspeli, seveda to ne pomeni, da ne bodo, spoznali pa so vso mizernost našega šolskega sistema, ki je delavcem sicer omogočil kvalifikacijo, vendar pa jih ni pripravil na samostojno življenje.

Ni vse črno-belo

Toda tudi mariborska slika ni samo črno-bela. Samo decembra lani, v mesecu, ko so se vsi bodoči podjetniki prijavljali na registracijo bodočih zasebnih in mešanih podjetij, so v Mariboru registrirali čez 500 samostojnih podjetij, od tega 320 trgovskih firm.

Zdaj pa lahko trdimo, da so nekatere oblastveno upravne strukture le naredile tisto, kar bi že dolgo morale pri prodoru podjetniške miselnosti.

Tako je poudaril Janez

Gorza, podjetnik iz Hoč, ki je skupaj z avstrijskim kapitalom ustanovil mešano družbo Tempo shop, da je potreboval za vsa dovoljenja, vključno za tista iz Beograda samo dober mesec. V Lentu pa tudi v primestjih ne mine dan, ko ne bi odprli novo poslovalnico, najsi bo to trgovina ali družba za svetovanje.

Največji korak, pa naj bo priznamo ali ne, so naredili veliki sistemi, ki jih zdaj, morda zaradi modne muhe, tako radi devamo v nič. Najprej se je zganil gradbeni velikan, Konstruktor in v Jurčičevi ulici odkupil stavbo prejšnjega Tapetništva. Na dobri dve uri trajajoči prodaji je prodal po ceni 3300 mark za kvadratni meter vseh 28 lokalov, pomeni, da bo najožje mestno središče v kratkem bogatejše za toliko trgovin in butikov.

Na drugi strani je sozd Tima, ki se po prvem januarju

imenuje Skupnost Tima podjetij izdelala načrt konzorcija, podpis bo čez nekaj dni, imenovanega Trgovsko poslovni center Lent, po katerem ponuja v in ob prostorih sedanjega Mariborskega sejma, ki pa to že dolgo ni več, kar 20.000 m² trgovskih in poslovnih površin. Na tistem prostoru bodo skupaj trgovci, gostinci, poslovneži, skratka, tam bo še letos zrasel shopping center kakršne že imajo v tujini in o kakršnih smo mi v Jugoslaviji le sanjali. V dvorani C bo zaoral ledino Oskrbni center Maribor, ki bo v spodnjih prostorih uredil diskont in tako dal zagon novemu poslovnemu centru Lent. Računajo da bo v njemu našlo delovni prostor, pomeni tudi toliko novih zaposlitev, kakšnih tisoč delavcev, to pa je za gospodarko izmučeni Maribor balzam na rane.

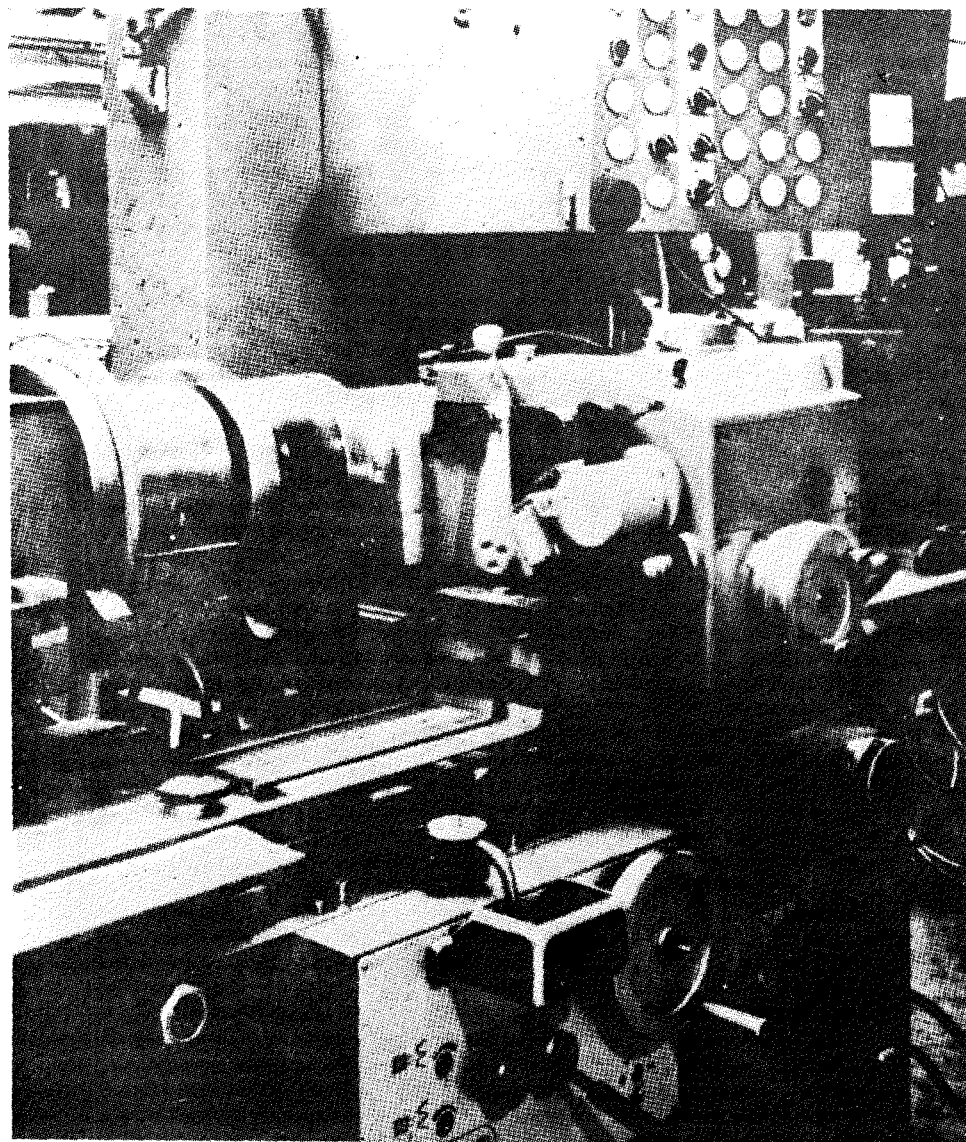
K svetlejšim točkam moramo prišeti Jeklotehno, ki se

čedalje bolj uveljavlja tudi na tujem. Ta trgovski kolektiv, ki ima 2000 zaposlenih bo z nadgradnjo najbolj znane trgovske hiše Merkur in z izgradnjo poslovno trgovskega centra ob novi avtobusni postaji, meril bo kar 14.000 m² popolnoma spremenil mariborsko podobo in dal trgovini, s tem pa tudi gospodarstvu, nov zagon. Toda pri tem ne pripravlja samo novogradnje, ampak se pripravlja tudi na temeljit zasuk trgovske miselnosti, po kateri bo oskrboval gospodarstvo s potrebnimi surovinami tako rekoč dnevno, iz skladišča na trak, tako, kot to delajo na zahodu.

Tudi turizem, v mariborskih mestnih načrtih še vedno zapostavljena panoga, si sam utira uspešno pot. Igralnica je vsak dan polna, kljub temu, da so ji v Mariboru še vedno pripravljeni metati polena pod noge. Sprememba tradicionalne miselnosti je pomagala tudi slovenjegraškemu Progresu, da je prebrodil ozke lokalne razprtije, ki so mu zavlekle gradnjo za skoraj pol leta. Seveda so te razprtije potekale podtalno, toda Progres je vztrajal na svoji tržni logiki, ni se oziral na ozke mestne utesenjenosti. Garažna hiša s kar 1000 parkirnimi mesti, zanjo je Progres plačal devet milijonov dolarjev, bo sprejela prve avtomobile novembra letos, nakar bodo takoj nadaljevali z gradnjo hotela, ki bo imel več kot 700 postelj in celo dve rezidenci. V spodnjih prostorih bodo imeli kongresno dvorano, na vrhu pa bazen s savnami in drugim. Ob hotelu, ki bo mel pet zvezdic, bodo zgradili tudi 12.000 m² veliko trgovsko poslovno zgradbo. Če bi Progres hotel, bi jo že danes prodal več kot polovico, pomeni, da je zadel na pravo struno prebujajočega dela Maribora.

Vsemu temu moramo dodati še nenehno iskanje stikov tujih investitorjev. Med drugim hoče postaviti v Mariboru svojo blagovno hišo Metro, za nakupe se zanima mednarodna finančna korporacija Fischer in še kdo. Trgovski del se že prebujajo, vendar marsikdo upa, da bodo volitve spremenile tudi sestavo nove občinske uprave, ki ne bo toliko okostenela in ki bo Maribor spremenila iz industrijskega v uspešno poslovno mesto.

Jože Jerman

Slavica Kraševac-Mezgec:

Od Hlapcev do Desetega brata in filma po Bevku

Tiho in brez hrupa, značilnega za oder in komedijante, je lansko jesen v enainosemdesetem letu starosti odšla s tega solznega sveta tržaška slovenska rojakinja Slavica Kraševac-Mezgec, ena tistih zvestih igralcev predvojne generacije, ki je poustvarila v svoji dolgoletni iglarski karieri celo paleto odrskih likov, hkrati pa nam ostaja ovekovečena tudi na filmskem traku.

Kot vseskozi zavedna Slovenka je že zamlada delovala v tržaškem Dramatičnem društvu, ki je svoje gledališke predstave igralo v Narodnem domu. Doživela je fašistični požig te trdnjave slovenstva v Trstu in se – potem, ko ji v domačem kraju ni več kazalo ostati – za krajši čas preselila v Maribor.

Gledališka kronika iz leta 1920, 1921 in 1922 hrani podatke o njenih vlogah v Cankarjevih Hlapcih, Finžgarjevem Divjem lovcu, Nušičevem Svetu in številnih operetnih predstavah ter tudi nekaterih operah (kot na primer v Prodani nevesti v mariborski gledališki sezoni 1922). Slovenski gledališki leksikon jo navaja pod priimkom Mezgec in omenja poleg njenih

iglarskih vrlin tudi njen pevski sopran. Po vojni jo najdemo na tržaškem odru s posameznimi nastopi, posebej ostaja v spominu v predstavi Luč, medtem ko bo ostal tudi znanec ovekovečen njen iglarski lik v drugem povojnem slovenskem filmu po besedilu Franceta Bevka Še bo kdaj pomlad. V tem filmu je nastopila kot Marjeta ob takratnih imenitnih slovenskih igralcih Lojzetu Potokarju, Miri Bedenkovi, Stanetu Česniku, Stanetu Severju in drugih.

Ni ji bilo težko odigrati aktivistove matere, saj je na svoji

Skupaj z možem dr. Ciriлом Kraševcem in družino se je v Cerknici in še posebno v Logatcu v tridesetih letih udeleževala v tamkajšnjem Sokolu, ki je takoj na začetku italijanske okupacije že stal na strani OF. Okupator je celotno Kraševčovo družino kaj hitro zaznamoval – s pomočjo domačih izdajalcev.

Zadnja leta svojega življenja je preživela kot vdova v ljubljanskem domu upokojencev. Bila je ena zadnjih

koži z vso težo tudi sama občutila gorje vojne. Bila je namreč interniranka Ravensbrücka in Belziga.

prič kulturnega življenja v Trstu pred požigom Narodnega doma 13. julija 1920.

P. L.

Tomi se ni vrnil v bazo

Vojna je besnela nad Evropo leta 1944. Zavezniki so 6. junija odprli drugo fronto in se izkrcali v Normandiji. V Angliji je bil položaj v tistem času kritičen. Nemci so noč in dan bombardirali Anglijo, še posebno London. Angleži so vsak dan izgubljali veliko pilotov, ki so umirali med obrambo domovine. Da bi izpopolnili letalske vrste oziroma svoje eskadrilje, so vsak dan po radijskih valovih pozivali mladino, naj se priključi zračnim silam.

Na enega takšnih pozivov se je odzval fant z imenom Tomi. Bilo mu je nepolnih sedemnajst let, ko je stopil iz vrste RAF (Royal Airforce). Uspešno je opravil vse zdravniške preglede, končal trening za pilota na »lajtningu« v tridesetih urah in bil nato določen za polet v Italijo, da bi si prodobil izkušenj. Letal je s še dvema tovarišema; eden od njiju je veljal za že izkušenega pilota, ker je imel za seboj »že« 50 ur letenja.

Jutro je bilo sončno tistega 20. avgusta 1944. leta, ko je njegova skupina dobila nalogo, naj poleti nad jugovzhodnimi kraji Jugoslavije. Prek Jadrana so poleteli varno in se usmerili proti Nišu oziroma Beli palanki. Leteli so vzdolž Suve planine in patrolirali, ko jih je nenadoma iz zasede napadla nemška »štuka«. Ker je letel Tomi z zadnjim izmed treh angleških letal, si ga je vzel nemški pilot na muho. Letalo je zagorelo in se zrušilo pri kraju Mala Konjska, pet kilometrov južno od Divljanskega samostana.

Tomijeva tovariša iz preostalih dveh letal sta videla, kaj se je zgodilo, in sta se spopadla s »štuko«, ki sta jo po krajšem boju tudi spravila na tla. V plamenih se je letalo zrušilo na vrgundske vinograde, kjer je skupaj s pilotom, ki mu ni uspelo izskočiti, dogorelo.

Na mestu, kamor je padlo letalo mladega Tomija, je prvi prispel Srbislav Djurdjevič, mladenič iz bližnje vasi, ki je pasel živino. Našel je Tomija mrtvega. Ležal je na zemlji poleg letala, kamor ga je vrigel močan sunek ob padcu letala. Bil je prestreljen in ves opečen. Pastir si je zadel mrtvega pilota prek ramen in ga

odnesel do samostana Divljani. Še istega dne so ga na samostanskem dvorišču pokopali menihi.

Tomijevi tovariši so se žalostni vrnili v bazo v južni Italiji. Vsi so bili poklapani in solznih oči. Stežka so novico o Tonijevi smrti sporočili njegovim sorodnikom v London.

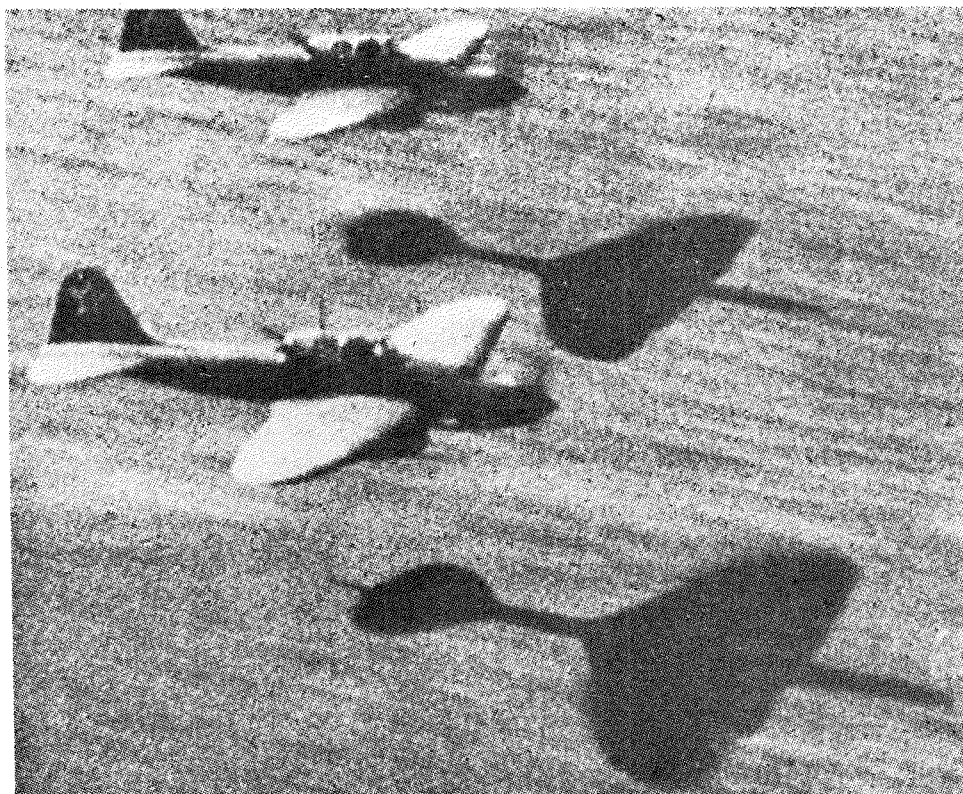
Po osvoboditvi dela naše države, konec oktobra leta 1944, so Tomijevi starši prileteli iz Anglije in s pomočjo naših oblastnih organov prispeli do samostana Divljani. Od samostanskega starešine so izvedeli, kako je mrtvi pilot prispel do njihovega ozemlja. Poiskali so pastirja in se mu za njegovo humano dejanje zahvalili. Potlej so

obiskali sinov grob, položili nanj cvetje, naslednjega dne pa so ga s pomočjo vaščanov izgrebli in odpeljali v domovino.

Pastir Srboslav, ki je tako humano ravnal s padlim angleškim pilotom, tudi sam ni dočkal konca vojne med živimi. Padel je nekega dne v začetku leta 1945 na Sremski fronti, kjer je bil s svojo enoto na položaju.

Leta 1965 so prišli v Jugoslavijo tudi starši padlega nemškega pilota, tistega, ki je zgorel v svoji »štuki«. Tudi oni so položili na kraju, kamor je v vrgundskih vinogradih padlo letalo, cvetje. Tako se je zaokrožila še ena pripoved iz vojnih dni, ki zanesljivo nosi v sebi temeljno sporočilo: nikoli več vojne!

Danilo Benčević

Neznana usoda prekomorca Venčeslava Šaleja

Menda v Sloveniji nimamo podatkov, koliko Štajercer in Gorenjcev, ki so morali v letih 1942/43 v nemško vojsko, se je znašlo na bojiščih v severni Afriki. Na Gorenjskem so začeli z mobilizacijami v nemško vojsko januarja 1943. leta, na Štajerskem pa že leta 1942. Ker je znano, da so mobilizirance več mesecev urili, nekateri pa so morali pred tem opraviti še večmesečno nemško državno obvezno delovno službo (Reichsarbeitsdienst), potemkolem nemško poveljstvo sploh ni imelo časa, da bi Gorenjce poslali v Afriko, ker so se tam vse nemške in italijanske enote vdale že maja leta 1943.

Septembra 1940 je maršal Rodolfo Graziani vdrl v Egipt pri Sidiju Baraniju in se tam ustavil. Mussolini je močno pritiskal nanj, naj nadaljuje z ofenzivo, toda Graziani je ocenil, da se je preveč oddaljil od svojih oskrbovalnih baz, pa je čakal, da se mu zaledne enote približajo. Omahljivost italijanskega maršala je spretno izkoristil enooki britanski general, sir Archibald Wavel, poveljnik britanske armade v Egiptu. Z veliko šibkejšimi silami je decembra 1940. leta napadel italijansko armado in jo silovito gnal skozi puščavo nazaj proti Libiji. Britanci so zavzeli celo vrsto libijskih utrdb, vdrl globoko v Cirenaiko, zaplenili ogromne količine vojnega materiala in ujeli sto trideset tisoč ujetnikov, med njimi tudi malega rdečebrednega generala Bergonzolija.

Hkrati je italijanska vojska doživljala poraze tudi v Albaniji, ki jo je napadla in zasedla aprila 1939. leta. 28. oktobra 1940. leta so Italijani iz Albanije napadli Grčijo, naslednjega dne pa so se britanske enote izkrcale v Grčiji. Grki so potisnili Italijane nazaj do srede Albanije.

Da bi rešil čast svojega fašističnega zaveznika, mu je Hitler najprej poslal na pomoč letalski korpus, že februarja 1941. leta pa se je izkrcal v Libiji še oklepni korpus pod vodstvom generala Erwina Rommla. Svojo prvo ofenzivo je Rommel začel 24. marca 1941.

Zanimivo je, da so vse Štajerce v Afriki (maja 1943) zajeli Američani. Nekateri so z njihovimi misijami z letali in padali prispeli v Slovenijo in se pred koncem vojne z njimi tudi vrnili v Italijo. Anglijo, ZDA... Izjema je le Zvonimir Jelen, ki so ga Britanci ujeli v Tunisu in je junija 1944. leta prispel k britanski vojaški misiji pri glavnem štabu NOV in POS. Ob koncu leta je na svojo željo zapustil službo v britanski vojski in se tako kot Lojze Sivčev iz okolice Kobarida in Zdravko Lenšček priključil Cankarjevi brigadi. Kot borec te brigade je padel marca 1945. leta v Suhi krajini, po vojni pa so ga pokopali na pokopališču v Slovenj Gradcu.

Izgleda, da je bilo po vojni storjeno več »grehov« nad prekomorci, kot nam je doslej znano. V svoji knjigi Angleški obveščevalci – vohuni ali junaki sem omenil le tiste, ki so v letih 1943/44 pristali na Primorskem in potem delovali v naših šta-

bih. To omenjam zato, ker mnogi tega ne vejo. Tako me je Ludvik Drimel iz Rogaške Slatine zaprosil, naj razčistim še primer prekomorca Venceslava Šaleja iz Hrastnika, ki je bil do odhoda v nemško vojsko zaposlen v steklarni v Rogaški Slatini. Šalej je bil skojevec, toda poleti 1942. leta so gestapovci tako na Gorenjskem kot na Štajerskem izvajali hud pritisk na prebivalstvo. 22. julija 1942 so v Celju naenkrat ustrelili sto zapornikov, čez nekaj dni še sedemdeset, v Mariboru pa kar v enem dnevu sto trideset. Mnoge organizacije OF in sokojske skupine so bile razbite. Fant ni mogel dobiti zveze s partizani, da pa se ne bi maščevali nad njegovimi sorodniki, se je odzval pozivu za v nemško vojsko. V Afriki je bil ujet, vrnil se je s prekomorci in postal pomočnik komandanta za zvezo pri neki enoti 9. armade.

Po osvoboditvi je bil sicer oficir za zvezo pri štabu 31. divizije v Novem mestu. Po pripovedovanju nekega dekleta, se je lepega dne, ko sta se skupno sprehajala po mestu, zraven njiju ustavil avtomobil.

Zgrabili so ga in ga potisnili vanj. Od tedaj za njim ni bilo več sledu. Njegovi starši so ga iskali vsepovsod, toda zaman.

Končno so dobili zelo čuden odgovor: »Po moškem rodu ste Šalejevi Čehi, zato smo ga poslali na Češkoslovaško. Če je Čeh, tako kot ste vi, oče, potem naj živi na Češkem.

Med branjem teh podatkov sem takoj ugotovil, da je bil v isti enoti za zvezo pri štabu 31. divizije v Novem mestu tudi radiotelegrafist Alojz Črnič iz Stomaža pri Ajdovščini, ob osvoboditvi star 31 let. S tremi Primorci je avgusta 1943. leta pristal s padalom blizu planine Javornik pri Colu. Na tiskovni konferenci ob predstavitvi in izidu moje knjige v Izoli mi je nekdo povedal, da je bil Črnič goj predavatelj ali celo vodja radiotelegrafskega tečaja 31. divizije; tečaj je potekal v graščini na Bršlinu v Novem mestu. Na jesen leta 1945 se je za Črnič gojem izgubila sled; bil je skrivaj aretiran in likvidiran. Sorodnikom so rekli, da je verjetno pobegnil k Angležem v Italijo. Šalej in Črnič sta bila torej v isti enoti v Novem mestu in oba je zadela enaka usoda.

Naj povem še zanimivost: Novembra lani me je prosila za pogovor novinarka Dela Nives Vidrih. Pogovor je bil objavljen v sobotni prilogi Dela 25. novembra. Med drugim sem jo vprašal, če jo pošilja uredništvo. »Ne,« mi je odgovorila. »Oni sploh ne vedo, da sem pri vas. V pismu, ki so ga sorodniki žrtev padalcev napisali v Novi Gorici in so ga potem objavili časopisi (šlo je za rehabilitacijo), sem opazila ime svojega daljnega sorodnika Alojza Črničgorja. Kupila sem si vašo knjigo in zdaj sem tu. Vam je morda kaj več znanega o Črničgoju, kot je v knjigi?«

Morda je sorodnikova mučniška smrt vplivala nanjo, da je intervjuju dala dokaj »divji« naslov: Pobili so jih kot pse.

Jože Vidic

Vse življenje ljubi lepoto in delo

Ob izteku minulega leta je bila v Domu Danice Vogrinec razstava slikarskih del članov likovne sekcije Delavskega kulturno-umetniškega društva Angel Besednjak v Mariboru. Njegov predsednik je Branko Pungartnik, požrtvovalni mentor pa akad. slikar Slavko Kores. Na tej razstavi je sodelovala s svojimi deli tudi upokojena profesorica **Tihomila Dobravec**.

Rodila se je v Mariboru, kjer je tudi obiskovala gimnazijo. A šolanje je prekinila vojna. Že l. 1941 se je kot terenska aktivistka v Ljubljani vključila v narodnoosvobodilno gibanje in bila z aktivnim in organiziranim delom povezana do osvoboditve. Delala je v ilegalni sabotažni skupini beguncev iz Štajerske, opravila vojaški in sanitetni tečaj ter sodelovala v borbenih in propagandnih akcijah. Po kapitulaciji Italije je pomagala organizirati odhod v partizane skupini sodelavcev in po tajnem kanalu spravljali čez blok vreče materiala za partizane.

Starše in druge člane družine so Nemci 1941. pregnali v Srbijo. Z devetnajstletno sestro, ki je pozneje padla v partizanih, sta v Ljubljani končali gimnazijo. Na ta čas jo vežejo bridki spomini. Najbolj jo je prizadela sestrina smrt, saj sta bili zelo navezani ena na drugo.

Po osvoboditvi je Tihomila končala filozofsko fakulteto (slavistiko) v Ljubljani. Kot prosvetna delavka je službovala po raznih mariborskih šolah. Vsa leta je s svojo vestnostjo, doslednostjo in znanjem vzgojila mlade generacije in jim vcepljala ljubezen do slovenskega jezika ter književnosti. Bila je zelo aktivna tudi na drugih področjih. Tako zasledimo njeno ime v raznih publikacijah (7D, Otrok in družina, Obzornik). **Njene borbene pesmi, ki so nastale med vojno, bodo izšle v tretji knjigi Slovensko pesništvo upora 1941-1945 v Ljubljani.**

Tihomila pa ne miruje tudi v pokoju. Poleg pesnikovanja in slikanja se ukvarja še z drugimi dejavnostmi. Deluje

v Društvu nekadilcev, kot razlagalka tradicij NOB hodi po šolah, kjer mladina z zanimanjem sledi pripovedovanju o njenih doživetjih pri delu v NOB. Vključena je tudi v Klub koroških Slovencev in je odbornica organizacije ZB v KS Koroška vrata.

Je izredno kulturno razgledana in velika ljubiteljica glasbe. Uživa v klasični glasbi, posebno pa so ji pri srcu ljudske pesmi in od teh najboljše Lipa zelenela je. ... saj je z njo povezan spomin na vojni čas, ko je bila sama navzoča na zadnjem koncertu Maroltovega akademskega zbora, 1941. Vzdušje v dvorani ob petju te pesmi je napravilo nanjo tako močan vtis,

Tihomila Dobravec:

Labodji spev

»Lipa zelenela je tam v dišečem gaju...« pesem zadonela je...

Mehko – kakor kadar v maju veter šelesti skoz veje, vztrepetava njeno listje, ko ji krošnjo sonce greje, kadar zrak ves topel, čist je – mehko plavali glasovi pevcev z odra so visoko... »meni pa je do srca segala globoko...

»Zdaj pa mi je revica skoraj ovenele...« je dvorana zaihtela.

Trepetal je bariton in drhtel tenor, kvišku k nam gor na balkon odmeval je boleče...

Sredi vroče vroče gneče trepetalo tudi moje je srce. Samo malo, pa se v bolečini bo razklalo.

Na sivolasih pevcev licu solza se leskeče...

»Spavaj, spavaj, lipica, večno ne boš spala, pride pomlad zelena, nov cvet boš poglala. Zopet bodo ptičice, ptičice vesele, pesmi nam prepevale, pesmi žvrgolele.«

Pel je, pel je, pel je zbor, v zanosu dvignil se v upor. Zlil se zbor z nabito je dvorano: ne bridko več, zdaj je pel vzravnano. Peli vsi smo kot v en glas: zagrmel je bas, vriskal je tenor, bariton hrumel. Zdaj zdaj prsi bo razgnalo; in srce, kot da ni v grlu obtičalo, bi hotelo ven, med te ljudi, kakor da hotelo bi objeti vse to ljudstvo, ki je pelo, pelo, kakor da nikdar ne bo prenehalo več peti.

Zunaj zima, zima, mraz, tukaj, v nas, gorko gorko.

Solze so polzele z lica. Stisnjena je v pest desnica dvigala se nad glavo.

da je na to spesnila pesem Labodji spev. Po osvoboditvi je vsa študijska leta tudi sama prepevala v Akademskem pevskem zboru pod vodstvom Radovana Gobca, s katerim se je ponovno srečala ob njegovi 80-letnici, ki smo jo praznovali v Mariboru v Kazinski dvorani.

Kot že nekdaj zanimajo Tihomila Dobravec tuji jeziki tudi danes. Trenutno obiskuje tečaj angleškega jezika pri LU. Vse življenje je imela tudi stik z naravo, zelo rada je planinarila, njen smisel za humor pa se odraža v »bodi-cah«, ki jih najdemo v humorističnih listih.

Tihomila je torej ena izmed upokojenk, ki ne poznajo dolgega časa, saj je njeno življenje izpolnjeno s premnogi vrednotami. Sama pravi, da ji vedno primanjkuje časa, zato ne pozna ne praznine ne samote...

Sonja Gobec

Bolskarjeva mama

Na obronku krajevnega skupnosti Vače je zaselek s petimi hišami, kjer v slogi živijo prebivalci vasiče Dol, ki spada že pod krajevno skupnost Peče. Vendar pa so vaščani bolj vezani na Vače, kjer so njihova župnija, šola, pošta in trgovina, pa tudi kulturno življenje se odvija tam.

Dolarjeva mama je pustila v tej krajevni skupnosti večji del svojega življenja in končno našla tudi večni mir na vaškem pokopališču 6. aprila lani.

Rodila se je l. 1905 v Podgorici pri Pečah, po domače pri Kobilšku. Imela je osmero bratov in sester. V Dol se je poročila leta 1935 ali 1936, in sicer je bil njen mož Ferdinand Bolskar.

V zakonu se jima je rodilo nekaj otrok. Svoj dom oz. kmetijo sta lepo vzdrževala. Tudi v času svetovne gospodarske krize v letih od 1930 do 1940 nista zabredla v kmečke dolgove, kar se je zgodilo z večino kmetij.

Bila sta narodno zavedna, saj je imela Marija že od mladosti dalje zveze z zagorskimi knapi. Omenja jo tudi pokojni Miha Marinko v svoji knjigi Moji spomini, kjer piše, da ga je rešila pred aretacijo, ko je potrdila, da je bil tistega dne, za katerega je potreboval alibi, pri njej doma. Z Mihom je prijateljela tudi v kasnejših letih, saj se je pri njih večkrat oglašil, pa tudi iz Francije jim je večkrat pisal.

Bolskarjeva sta se odločila, za odpor proti okupatorju. Pri njih je bil prvi sestanek OF že januarja 1942; na njem so bili nekateri vaščani in Gorjanci, vodila pa sta ga Leopold Eberl-Jamski in Jože Gričar-Metod. Ves čas sta tudi gmotno podpirala naš boj.

Treba je še povedati, da se je na Dolu od jeseni l. 1944 do osvoboditve zadrževala v izseljeni hiši Komarjevih družin dr. Dolanča – Boštjana in z njo mama Šentjurčevih. Takrat je Dolarjeva mama kuhala za ranjenega zdravnika, njegova žena Marjanca pa mu je nosila, kadar je bilo to mogoče, hrano v mali kanglici v gozd. Zdravil se je namreč v zemljanki, ki jo je zanj pripravil Ferdinand Bolskar.

Dolarjeva sta pred dobrih dvema letoma praznovala zlato poroko. Vse življenje je bila Dolarjeva mama živahna. Zadnja leta pa je bila zelo potrta, potrta zato, ker ji je umrla še mlada hčerka. Najbrž ji je tudi to za nekaj let skrajšalo življenje.

Za aktivno sodelovanje med vojno in po njej je Dolarjeva družina pred leti prejela posebno družinsko priznanje bivšega okrožnega odbora OF za litijsko okrožje, ki jim ga je podelila Občinska konferenca SZDL Litija. Dolarjeve mame ni več. Ostal pa nam bo spomin nanjo.

Milan Garantini

Spomin na Borivojevo mamo

Pred vojno je v ljubljanskih Fondovih hišah za Bežigradom živela družina Jelenič: oče Zvonimir, železniški uradnik, mama Dragica, sin Borivoj, hčerki Dušana in Vladimir. Zvonimir je umrl 25. januarja 1945 v nacističnem taborišču Augsburg, Borivoja so zverinsko pobili domobranci 30. marca 1945 Suhi krajini. Po vojni se je užaloščena žena in mati s hčerkama preselila v Beograd. Tam je v začetku tega leta, daleč od grobov svojih dragih na ljubljanskih Žalah, umrla Dragica Jelenič.

To žalostno novico mi je te dni sporočila tovarišica Žitnikova, žena Frančka Žitnika, člana odbora skupnosti borcev Cankarjeve brigade. Jeleničeve in Žitnikove je povezal spominski članek, ki je izšel

20. marca 1975 v TV-15. Bilo je ob 30-letnici Borivojeve smrti. Borivojeva mama Dragica mi je pisala iz Beograda in me opomnila, naj kdaj pa kdaj obiščem grob na Žalah. Šel sem na grob in za TV-15 zapisal, kako nas morajo mame spodbujati, da ne pozabimo padlih partizanov in umrlih taboriščnikov. Članek pa je vzbudil pozornost Žitnikovih, ki odtlej skrbijo za Zvonimirjev in Borivojev grob in so si začeli tudi dopisovati z Jeleničevimi v Beogradu.

Zdaj tudi Dragice Jelenič ni več, ostali sta le Dušana in Vladimir, ki jima izrekamo iskreno sožalje in jima zagotavljamo, da ne bomo pozabili na grob, v katerem počivata njun oče in brat.

Djuro Šmicerger

O otroštvu v izgnanstvu

Pripoved Ivce Žnidaršič, ki je bila 4. novembra 1941 izgnana skupaj s starši v nemška taborišča. Takrat je bila stara sedem let, ob vrnitvi iz taborišča pa enajst.)

Leta 1941, ko se je začela druga svetovna vojna, sem bila stara 7 let in bi morala začeti hoditi v šolo. Jeseni leta 1941 pa se šolsko leto na Bučki ni začelo. Šolske prostore so zasedli Nemci in si v njih uredili urad za rasno in politično ocenjevanje prebivalstva na Bučki in v okoliških vaseh. Vsaka družina je morala priti na pregled v šolo. Postavili so nas v vrsto pred komisijo, nakar se je začel podroben popis. Hodili smo od mize do mize, kjer so si nas ogledovali, merili in popisovali.

Z izganjanjem ljudi iz domov so Nemci na Bučki začeli nekaj dni po partizanskem napadu na nemško postojanko na Bučki. Našo družino so izgnali 4. novembra 1941. Zjutraj se je pred hišo ustavil kamion, iz njega so poskakali Nemci s puškami, obkolili hišo in začeli tolči po vratih. Mama in oče sta nas, otroke, začela hitro oblačiti in obuvati; spominjam se, da so se mami tako tresle roke, da ni mogla zapeti gumba na moji oblecki. Morali smo se zbrati na hodniku, oborožena nemška vojak pa sta nas priganjala, naj se hitro spravimo na tovornjak. Spraševali so, kje je še en član družine. Mama je pokazala proti župnišču, kjer so imeli že nekaj dni Nemci zaprtega mojega brata, starega 17 let. Šli so ponj v župnišče, ga naložili na tovornjak in odpeljali. Ostala je le sestra Silva, ker je živela v Škocjanu, 4 km od Bučke, ki pa so ga okupirali Italijani. S seboj smo smeli vzeti samo ročno prtljago, doma je ostala polna trgovina, živina v hlevu, konji, kokoši, ajda je ostala v snopih na njivi.

Odpeljali so nas v grad Raihenburg. Tam smo nekaj dni ležali v hlevu na slamu. Zopet so nas popisovali in vsak je dobil okrog vrata železno ploščico s številkami. Oče je rekel: »Sedaj so nas označili kakor pse.« Iz Raihenburga so nas spet odpeljali, ne da bi povedali, kam. Vozili smo se 41 ur. Prvo taborišče, kamor so nas zapeljali, je bilo v Erfurtu. Ponoči so nas nagnali iz vlaka in celoten transport izgnancev razmestili v sedem taborišč v Erfurtu. Našo družino so odpeljali v taborišče Vilderman. V njem je bilo tudi nekaj družin iz Rake in okoliških krajev. Imeli smo sobo in postelje, hrana pa je bila slaba. Tako so odrasli kmalu organizirali stavko. Niso odšli po hrano,

kar je lagertirerja zelo začudilo. Zmerjati so začeli ljudi, da so to organizirali komunisti.

Sredi leta 1942 so nas odpeljali v strožje taborišče v Apoldu, kjer so bili pogoji še slabši. Postelje so bile dvo in trinadstropne, tla cementna, hrana slaba, pošta ni smela prihajati. Konec septembra so našo družino odpeljali v kazensko prehodno taborišče Blankenburg, kjer smo najbolj trpeli. Zmerjali so nas s »slovenskimi svinjami«. Moj brat Franci je bil star dve leti, sestra Vali pa tri tedne in neprestano sta jokala, ker sta bila lačna. Mama ju je večkrat pokrivala z odejo čez glavo, da se jok ne bi preveč slišal, ker se je bala, da ji bodo otroke odvzeli. Nekoč so me starši posadili v košaro in me v njej po vrvi spustili skozi okno na tla, da sem odšla na bližnje njive nabirat klasje, ki je tu pa tam še ležalo na tleh. Mama je potem to zrnje mlela na malem kamnem mlinčku in mešala z vodo ter mešanico vode in moke dajala mlajšemu bratcu in sestrini, da sta preživela.

Čeprav sem bila stara komaj osem let, sem morala ribati kamnita in hrapava tla. Kolena sem imela vsa obtočena od plazenja po tleh. V tem taborišču je bilo še posebno težko tudi za očeta, starejšega brata in sestre – Slavko, Zdenko, Tinko – kopali so kanale in ob najmanjšem prekršku so jih pazniki pretepali.

Iz taborišča Blankenburg so nas odpeljali v Rudolfstadt, kjer so nas štirikrat selili iz enega taborišča v drugo. Najprej smo bili v trnadstropni zidani stavbi, nato v barakarskem naselju pri tovarni, kmalu so nas preselili v zapuščeno tovarno porcelana in nazadnje v barake ob potoku.

V Rudolfstadtu so nas stalno cepili – dobivali smo injekcije, s plinom so razkuževali sobe. Govorili so, da je to zaradi stenic, mi pa še dihati nismo mogli. Vsi smo zboleli in v obraze smo bili zatečeni, mama tako močno, da se ji niti oči ni več videlo, pa tudi oče je bil hudo bolan. Očetu je še v Erhartu, ko je delal na železnici, padel na noge težak zaboj in od takrat ga je koleno zelo bolelo.

Ker mu tega nihče ni verjel, je moral kljub temu hoditi na delo. Nato so mu v ambulanti prerežali koleno, da bi videli, če je v njem gnoj. Od bolečin je bil ves omotičen. Odpeljali so ga v bolnišnico v Jeni, kjer so na njem delali razne poskuse. Oktobra leta 1943 so mu odrezali nogo, ga operirali na hrbtnici in pod pazduho ter govorili, da mu bodo odrezali tudi desno roko. Ko so ga pripeljali nazaj v taborišče, ga je bila sama kost in koža. Vsi okrog njega smo jokali od sreče, da ga spet vidimo, obenem pa smo otroci začudeno gledali in ga spraševali, kako bo hodil z eno nogo.

Lagerfirer pa se je razburjal, češ, kdo bo delal, če bodo auslenderji poleževali.

Beseda, dve o možnostih šolanja na vojaških srednjih šolah in akademijah

Za vsakogar nekaj

Leto dni je mimo iz Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo je pred dnevi objavil razpis za vpis v srednje vojaške šole in akademije. Mesec januar je takšen čas, da se prav gotovo vsi fantje, ki letos obiskujejo osme razrede, še niso odločili za nadaljnje šolanje. Morda je med njimi tudi kakšen, ki bi se želel vpisati in nadaljevati šolanje na kateri izmed srednjih vojaških šol.

Namen tega zapisa je, da bi pri takšnih fantih vzbudil zanimanje za te poklice. Preden pa pogledamo, kakšen je šolski sistem v JLA, še nekaj podatkov, kako je bilo z lanskim vpisom Slovencev na te šole.

Tudi lani manj kandidatov

Prva in temeljna ugotovitev je, da se je tudi lani manj kandidatov odločilo za šolanje na vojaških šolah, kot pa leto poprej. Tako se je leta 1988 prijavilo za šolanje 214 fantov, lani pa 204, od tega jih je bilo leta 1988 sprejetih 113, lani pa 97.

Za šolanje na srednjih vojaških šolah se je leta 1988 prijavilo 171 lani pa 162 fantov iz naše republike. Na šolanje je bilo v letu 1988 sprejetih 79, lani pa 66 fantov. Tako kot že vrsto let doslej, je bilo tudi lani največ kandidatov za vpis na vojaško gimnazijo Franc Rozman-Stane, in sicer 87, kar je seveda še vedno malo. Od teh jih je bilo sprejetih za šolanje 49. Na petih vojaških srednjih šolah v tem šolskem letu ni v prvem letniku nobenega Slovenca.

Na dveh pa se v prvem letniku šolajo po štirje gojenci iz Slovenije.

Na vojaških akademijah ni položaj nič boljši. Tako se je za tovrstni študij v letu 1988 odločilo 47, lani pa 42 kandidatov. V letu 1988 so jih sprejeli 34, lani pa 31. Največ kandidatov in vpisanih je bilo na vojaški akademiji kopenske vojske v Beogradu, in sicer 15. Na žalost pa je tudi na eni akademiji prvi letnik brez Slovencev.

Zanimivo in hkrati nadvse zaskrbljujoče dejstvo je narodnostna struktura kandidatov iz Slovenije. Če je bilo še leta 1987 osemdeset odstotkov Slovencev in dvajset odstotkov drugih narodnosti, je bilo leta 1988 to razmerje 77:23, lani pa se je katastrofalno poslabšalo, saj je bilo samo še 59 odstotkov kandidatov slovenske narodnosti, 41 odstotkov pa druge narodnosti.

Pozornosti je vredne tudi podatek, da se je lani povečalo število slovenskih občin iz katerih ni šel na vojaško šolo nobeden kandidat. Leta 1988 je bilo teh občin 11, lani pa 15. To so občine Cerknica, Dravograd, Idrija, Ilirska Bistrica, Izola, Logatec, Metlika, Mozirje, Radlje ob Dravi, Sežana, Škofja loka, Šmarje pri Jelšah, Tolmin, Trebnje in Zagorje od Savi. Če na hitro pogledamo statistične podatke, so to majhne in večinoma nadpovprečno razvite občine v naši republiki. Tudi lani se je zmanjšalo število prijav iz obeh največjih slovenskih mest Ljubljane in Mari-

bora. Ta pojav zahteva, da bi ga posebej analizirali, saj bi moralo biti po logiki stvari tam, kjer je velika koncentracija ljudi in mladih tudi kandidatov veliko.

Kje so vzroki za tako skromno zanimanje za vojaške poklice? Poleg že znanih sta lani odbijajoče delovala dva dogodka, in sicer mitingaška evforija v nekaterih naših republikah in pa vnovična razglasitev izrednega stanja na Kosovu. Zaradi tega se je dogajalo, da so starši, katerih sinovi so se odločili za vojaški poklic, po telefonu sporočili, da njihovi otroci zaradi tega ne bodo šli na vojaško šolo.

Preprostejši vpis

Vsi ti podatki so sprožili akcijo tudi na »nasprotni« strani. Tako so se v zveznem sekretariatu za ljudsko obrambo odločili za celovito propagandno obdelavo. Izdelali so sodobno zasnovan plakat, največ pa si obetajo od video kasete o vojaških poklicih, ki naj bi jo začeli po počitnicah predvajati na televiziji.

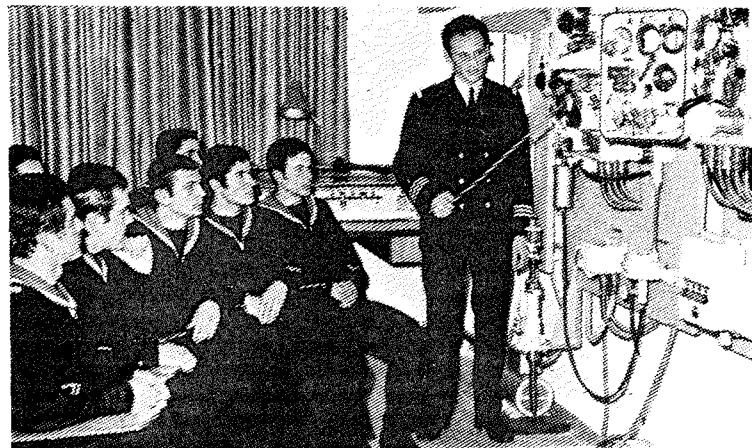
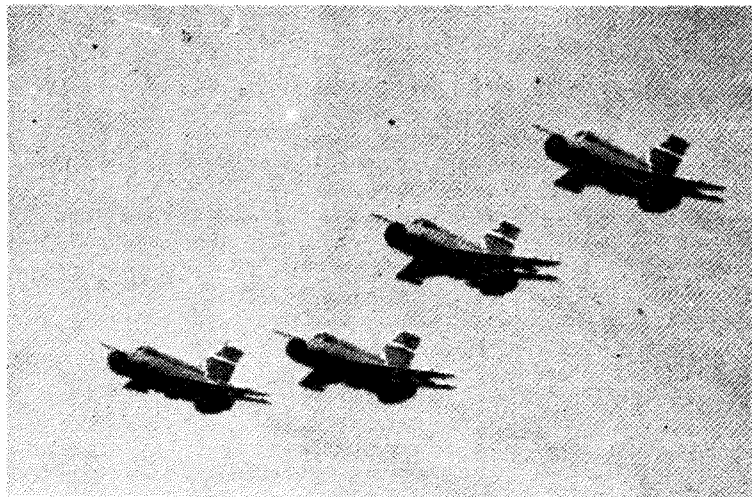
Pomembna novost je tudi ta, da so zelo poenostavili postopek za prijavo za šolanje. Ta poenostavitev obsega vse, od prijave do zdravniškega pregleda. Prijava je zelo preprosta in podobna je prijavi za vse druge srednje šole, kandidat ne potrebuje nobenih političnih priporočil.

Pri zdravniškem pregledu je novost to, da ga kandidat opravi v najbližji ustrezni vojaški ustanovi in ne v kraju, kjer je šola, na kateri se bi žele šolati. Prvič to pomeni, da je mladim fantom prihranjena pot, po drugi pa bo JLA prihranila precejšnja sredstva, saj bodo odpadli najrazličnejše dnevnice, nočnine, vozovnice in še kaj. Tako bodo kandidati iz Slovenije opravili preglede v vojaški bolnišnici v Ljubljani. Vse potrebne podatke bodo vnesli v računalnik, ki bo razvrstil kandidate. To bo precej skrajšalo ves postopek, zato upajo, da bodo že junija obvestili kandidate, ali so sprejeti ali ne.

Vojaški poklic je zadnje čase privlačen tudi zaradi nekaterih statusnih sprememb. Predvsem gre za ureditev osebnih dohodkov starešin. Tako je postal draginjski dodatek, ki ga dobivajo starešine v Sloveniji resnična ekonomska kategorija, saj znaša tudi do 28 odstotkov osebnega dohodka. Tako je prišel starešinski osebni dohodek na raven, ki v Sloveniji omogoča normalno življenje tudi, če žena ni zaposlena.

Pomembna novost je tudi osnutek zakona o stanovanjih za starešine. Njegova temeljna značilnost je, da so stanovanja razdeljena na dve kate-

goriji. V prvi so službena stanovanja, ki jih bodo dobili tisti oficirji, ki se bodo zaradi potreb službe selili iz garnizije v garnizijo. Teh naj bi bilo samo deset odstotkov. V drugi skupini pa so stanovanja, ki naj bi jih odkupili sedanji stanovalci. To pa pomeni, da bo večina starešin postala ob ugodnih kreditnih pogojih lastnik stanovanja. Tako bo-

do po eni strani sprostili velika denarna sredstva, po drugi pa to pomeni, da lastnik stanovanja ne bo po nekaj letih odšel službovat drugam, ampak bo služboval v garnizijah v bližini kraja, kjer ima stanovanje.

Na podlagi tega zakona lahko pričakujemo še letos spremembo zakona o službi v oboroženih silah, kjer bodo te stvari bolj podrobno in natančno uredili.

Upamo lahko le, da bodo vse te stvari ugodneje vplivale na zanimanje in odločanje Slovencev za vojaške šole, in da bo v prihodnje več naših fantov postalo oficirjev.

Veliko možnosti za šolanje

Že uvodoma smo zapisali, da bomo predstavili šolski sistem v JLA in skušali pokazati, za katere poklice se lahko

odloči tisti, ki ga privlači vojaška uniforma.

Sistem vojaškega šolstva sestavljajo srednje vojaške šole, vojaške akademije in raziskovalno-znanstveni zavodi ter inštituti in šole za starešine JLA. To kaže, da je sistem vojaških šol podoben ali enak civilnemu vzgojno-izobraževalnemu sistemu.

Določene razlike so posledica značilnosti dela v oboroženih silah, ki se podrejajo posebnostim vojaške organizacije. Srednje vojaške šole delimo v dve skupine, ki sta tako po vsebini in ciljih šolanja različni, različen pa je tudi status

v Sarajevu, tehnična srednja vojaška šola v Zagrebu, srednja vojaška šola vojnega letalstva in protiletalske obrambe v Rajlovcu, mornariška srednja vojaška šola v Splitu, in-tendantska srednja šola v Sarajevu, sanitetna srednja vojaška šola v Novem Sadu in srednja vojaška glasbena šola v Beogradu.

Vojaške gimnazije

To so šole, ki svoje učence pripravljajo za študij na vojaških akademijah, predvsem za študij na vojaški akademiji kopenske vojske v Beogradu. Le letalska vojaška gimnazija Maršal Tito iz Mostarja pri-

man-Stane v Ljubljani, vojaška gimnazija Ivo Lola Ribar v Zagrebu, vojaška gimnazija Bratstvo in enotnost v Beogradu in letalska vojaška gimnazija Maršal Tito v Mostarju.

Vojaške akademije

Učenci civilnih srednjih šol, ki se odločijo za študij na eni izmed vojaških akademij, odidejo na študij takoj po končanem šolanju. Čas študija na vojaški akademiji se jim šteje kot služenje vojaškega roka. Ves čas študija nosijo uniforme ustrezne veje, rodu ali službe. Sicer pa so vojaške akademije visokošolske učne in znanstvene ustanove, ki šolajo vojaški starešinski kader, izvajajo podiplomski študij ter znanstvenoraziskovalno delo na področju vojaških znanosti.

V jugoslovanskem vojaškem šolstvu imamo pet akademij. To so tehnična vojaška akademija kopenske vojske v Zagrebu, letalska vojaška akademija v Zadru, vojaška akademija vojnega letalstva in protiletalske obrambe v Rajlovcu, vojaška akademija kopenske vojske v Beogradu in mornariška vojaška akademija v Splitu.

Možnosti za nadaljnje izobraževanje

Ko gojenci uspešno končajo študij na akademijah, dobijo čin oficirja in ostanejo aktivne vojaške osebe. Prizna se jim visokošolska izobrazba, če so končali eno tehničnih vojaških akademij, dobijo tudi strokovni naziv diplomiranega inženirja ustrezne stroke. Takoj po študiju so mladi oficirji razporejeni v enote ali ustanove JLA.

Oficirji, ki dosegajo izredne delovne uspehe, so lahko povišani v višji čin tudi predčasno. Lahko pa nadaljujejo študij na višjih stopnjah in dobijo naziv magister ali doktor vojaških znanosti. Lahko se vpšejo in študirajo tudi na vseh civilnih fakultetah.

Tako se lahko oficirji JLA po končanem študiju na vojaški akademiji izpopolnjujejo v svoji stroki s samoizobraževanjem in došolanjem v visokih vojaških šolah za starešine. To so poveljniško-štabne šole (smer taktika in operatika) visoka vojaško-politična šola JLA, vojaškomedicinska akademija JLA in šola splošne ljudske obrambe.

pravlja učence za študij na vojaški letalski akademiji in ima temu prilagojen program.

Učenci teh šol med šolanjem ne nosijo uniform, pa tudi šolanje se jim ne prizna kot služenje vojaškega roka. Tisti fantje, ki končajo to gimnazijo, ne želijo pa nadaljevati študija na vojaških akademijah, grede lahko na šestmesečno došolanje, kjer se lahko usposobijo za enega izmed poklicev nižjega oficirja. Vojaške gimnazije so: vojaška gimnazija Franc Roz-

Srednje vojaške šole rodov in služb

Te šole so osrednji del vojaškega šolstva. V njih se učenci pripravljajo za enega izmed poklicev nižjega oficirja. Med šolanjem nosijo učenci vojaško uniformo šolanje pa se jim prizna kot služenje vojaškega roka. Učenci teh šol se pripravljajo za konkretno delo v enotah JLA in dobijo po končanem šolanju čin vodnika ustreznega rodu ali službe. Razporejeni pa so v enote ali ustanove vseh teh vej JLA in sicer v skladu z njihovo izobrazbo.

Srednje vojaške šole rodov in služb so: srednja vojaška šola rodov kopenske vojske

Še pred leti je bil sen vsakega gojenca Letalske vojaške akademije poleteti na letalu mig-21 (na posnetku), zdaj pa vsi sanjarijo o letalu mig-29.

Kabineti, učilnice, poligoni in vadbnišča vseh vojaških šol in akademij so sodobno opremljena

Na Mornariški vojaški akademiji je pomemben predmet navigacija

lesnina

podčrtano z rumeno

Dvajset let Kluba Maksa Perca v Ljubljani

Bogata vsestranska dejavnost

Bilo je v letu 1969, ko je javnost v Sloveniji izvedela za ustanovitev kluba upokojenih delavcev organov za notranje zadeve v Ljubljani. Na ustavnem občnem zboru 15. julija 1969 so že izoblikovali name ne kluba. Klub naj bi razvijal športno, tehnično, kulturno in zabavno dejavnost, gojil tradicijo iz zgodovine dela organov za notranje zadeve, sodeloval z ZZB NOV in drugimi organizacijami in institucijami ter z organi za notranje zadeve. Pomagal naj bi pri njihovem delu, članom pa v okviru možnosti nudil materialno, zdravstveno, pravno in drugo pomoč. Čez dobri dve leti so člani kluba na občnem zboru že razpravljali o začetnih uspehih in tudi težavah, ki jih je doživljal klub. V dobro pripravljenem in obširnem poročilu so posebej omenili podporo in pomoč načelnika UNZ Ljubljana Janca Vinklerja in pomočnika republiškega sekretarja RSNZ Vlada Gradna – zlasti pri organiziranju klubov

v drugih krajih Slovenije. V klubu je zaživela močna organizirana družbena dejavnost. Ustanovljene so bile kegljaška, balinarska, strelška, šahovska in kolesarska sekcija. V te športne zvrsti so se vključili športniki, ki so bili v svojih najboljših letih v vrstah z vrhunskimi rezultati.

V klubu so nadaljevali s svojo aktivnostjo in osvojili veliko priznanj, medalj, pokalov in plaket. Bogate in lepe so te športne trofeje! V njihovi vitrini je 54 pokalov in 21 plaket, med katerimi je tudi zvezna plaketa Združenja borcev NOV Jugoslavije, ki so jo osvojili kolesarji ob 40. obletnici osvoboditve Jugoslavije. Športniki kluba Maksa Perca iz Ljubljane so tudi večkratni republiški prvaki v tekmovalni športnikov kluba Maksa Perca v Sloveniji. Člani se zelo zanimajo tudi za izletništvo. Za dobro organizirane izlete s posebnimi programi in ogledi zgodovinskih krajev in dogodkov je bilo

več zanimanja, kot pa je bilo prostih mest.

Poleg teh dejavnosti delujejo v klubu tudi razne komisije, kot so gospodarska komisija, komisija za pokojninske in socialne zadeve in športna komisija. Skratka, klubsko življenje je organizirano tako, kot si želi večina članstva. Seveda s tem še ni rečeno, da nimajo nobenih težav. Vodstvo kluba se zave da svoje odgovornosti in skuša po svojih močeh pomagati vsakemu članu. Veliko dela je bilo opravljenega; veliko zaslug za to, da je današnje delo na tako visoki in organizirani ravni, imajo predvsem nekateri požrtvovalni člani. Vse, kar si je članstvo upravnega odbora kluba s svojim vodstvom v teh dvajsetih letih ustvarilo, je plod velike požrtvovalnosti in delavnosti tiste generacije, ki jo je gradila in kalila naša revolucionarna preteklost.

Dvajset let organiziranega kluba Maks Perc Ljubljana je

V klubu Maksa Perca je zelo aktivna tudi kolesarska sekcija. Njeni člani so med drugim dobili zvezno plaketo ZZB NOV Jugoslavije. Na sliki pa je začetek kolesarske vožnje Po poteh tridesete divizije.

za nami. Dolgoletni predsednik kluba Dušan Rozman je prehojeno pot strnil takole: »Največji uspeh, s katerim se klub lahko pohvali je, da je uspel ugoditi več kot 1500 prošnjam upokojenih delavcev za tako imenovane administrativne pokojnine. S tem so se reševali težki socialni problemi, čeprav vsi še do danes niso rešeni, kljub temu,

da se je preko kluba dodatno zaposlilo veliko takrat predčasno upokojenih.« O prihodnji dejavnosti in nalogah pa je predsednik Rozman dejal: »V organizacijskem smislu se bomo prilagajali organizaciji UJV v SR Sloveniji. Nadaljevali bomo z našimi dobrimi odnosi z RSNZ in ZDUS, komisijo upokojenih delavcev notranjih zadev pri

Zvezi upokojenecv Jugoslavije, kakor tudi s spizom in vsemi pomembnimi forumi, s katerimi se pri našem delu srečujemo. Naš cilj je, da bi se vsak naš član dobro počutil in po svoji moči pomagal. In končno, želimo si, da bi bili v naših klubih organizirani vsi delavci notranjih zadev SR Slovenije.«

Jože Jenič

Obvestilo o uskladitvi invalidskih prejemkov vojaških invalidov po zveznih in republiških predpisih in invalidskih prejemkov civilnih invalidov vojne

1. Z odredbo sekretarja Zveznega sekretariata za delo, zdravstvo, vprašanja borcev in socialno politiko se zneski osebne invalidnine vojaških invalidov, družinske invalidnine in povečane družinske invalidnine, dodatka za postrežbo in tujo pomoč ter ortopedskega dodatka povečajo glede na porast povprečnega mesečnega osebnega dohodka v SFRJ v prvih desetih mesecih leta 1989 v primerjavi z letom 1988 za 889% od 1. januarja 1989.

Novi zneski navedenih denarnih prejemkov so višji glede na prej določene za 30,70 odstotka in veljajo od 1. januarja 1989, izplačani pa bodo predvidoma v novi višini za mesec februar 1990 skupaj z razliko od 1. 1. 1989 do 31. 1. 1990 v začetku februarja 1990.

Glede na zvišanje invalidskih prejemkov po predpisih o vojaških invalidih so se (za enak odstotek) zvišali tudi invalidski prejemki civilnih invalidov vojne in sicer osebna in družinska invalidnina in dodatek za postrežbo in tujo pomoč.

PREJEMKI VOJAŠKIH INVALIDOV

1) OSEBNA INVALIDNINA: SKUPINA

	din
I.	710,60
II.	515,00
III.	389,60
IV.	287,70
V.	204,90
VI.	127,00
VII.	85,90
VIII.	41,40
IX.	30,90
X.	20,90

2) DRUŽINSKA INVALIDNINA IN POVEČANA DRUŽINSKA INVALIDNINA

– za enega uživalca družinske invalidnine (drugi odstavek 36. člena zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev).

Od 1. 1. 1989 din

46,30

– za enega uživalca družinske invalidnine, ki to pravico uveljavlja kot družinski član padlega borca (tretji odstavek 36. člena zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)

92,50

– povečana družinska invalidnina (39. člen zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)

246,70

3) DODATEK ZA POSTREŽBO IN TUJO POMOČ

Od 1. 1. 1989 din

– za prvo stopnjo 609,20
– za drugo stopnjo 468,70
– za tretjo stopnjo 328,10

4) ORTOPEDSKI DODATEK

Od 1. 1. 1989 din

– za prvo stopnjo 205,60
– za drugo stopnjo 156,90
– za tretjo stopnjo 101,10
– za četrto stopnjo 48,90

PREJEMKI CIVILNIH INVALIDOV VOJNE

1. CIVILNA INVALIDNINA SKUPINA

	Od 1. 1. 1989 din
I.	355,30
II.	257,50
III.	194,80
IV.	143,80
V.	102,40
VI.	63,50

2. ŽRTVE FAŠISTIČNEGA NASILJA: SKUPINA

	Od 1. 1. 1989 din
I.	444,10
II.	321,90
III.	243,50
IV.	179,80
V.	128,10
VI.	79,40

4. CIVILNA INVALIDNINA DRUŽINSKIH ČLANOV (za enega družinskega člana)

po invalidu skupine	din
I.	248,70
II.	180,20
III.	136,40
IV.	100,70
V.	71,70
VI.	44,40

5. PO INVALIDU ŽEN

skupina	din
I.	310,90
II.	225,30
III.	170,40
IV.	125,90
V.	89,60
VI.	55,50

3. DODATEK ZA POSTREŽBO IN TUJO POMOČ

	din
za prvo stopnjo	517,80
za drugo stopnjo	398,40
za žrtve fašističnega nasilja, ki obdržijo 15-odstotno povečanje dodatka v skladu z določili 12. člena zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o civilnih invalidih vojne	458,10

Invalidski prejemki po republiških predpisih o vojaških invalidih (invalidski dodatek, dodatek za postrežbo in tujo pomoč in dodatek za samohranilce ter družinski dodatek) ter denarna pomoč po predpisih o civilnih invalidih vojne pa so se po sklepu predsednika Republiškega komiteja za borbe in vojaške invalide z dne 10. 1. 1990 uskladili za 49% od 1. 7. 1989 naprej. S to uskladitvijo, šesto po vrsti za leto 1989, sta upoštevani medletni uskladitvi pokojnin za 30 in za 15%.

Prva medletna uskladitev pokojnin v SR Sloveniji v letošnjem letu (za 220% od 1. 1. 1990) po sklepu predsedstva skupščine SPIZ z dne 15. 1. 1990 pa bo upoštevana po uveljavitvi novele zakona o vojaških invalidih in zakona o civilnih invalidih vojne – predvidoma v februarju 1990. Šele z uveljavitvijo zakonske novele bo namreč dana pravna podlaga za takšno uskladitev že v začetku letošnjega leta.

SLOVENIJALES
lesna
industrija
idrija

65280 Idrija, Jugoslavija, p. p. 88
telefon: (065) 76-010 • telegram: Lesna industrija Idrija

TOZD MASIVNO POHIŠTVO CERKNO

• Telefon (065) 75-020

TOZD ŽAGA GODOVIČ

• Telefon (065) 78-015

TOZD
POHIŠTVO
SPODNJA
IDRIJA

• Telefon (065) 76-010

25. JUNIJ 1 B
NOVA GORICA

TEL: (065) 23-712
ŽIRO RACUN:
SDK NOVA GORICA
52000 601 12162

MOZIRJE

formula EL

FORMULA KAKOVOSTI

Sejem mode ali

Kaj bo novega spomladi v trgovinah?

Na ljubljanskem gospodarskem razstavišču je te dni živahno. Eni razstavljajo, drugi kupujejo — vsi pa trgujejo. Kaj in koliko bo kdo uspešno iztržil, se bo že na pomlad pokazalo v trgovinah po Sloveniji. Kaj in koliko od tega, kar nam bodo ponudili, si bomo z vse plitvejšimi žepi lahko kupili, je pa spet druga zgodba.

Resnica je ta, da naša tekstilna, usnjarska, pozamentarijska in druga spremljajoča industrija ponuja več kot kdajkoli prej. In res je tudi to, da je prodajalec proizvodov velikih in majhnih tovarn s cele Jugoslavije kot lista in trave. Če se začenja tržno gospodarjenje z ustoličenjem Markovičevih ukrepov, potem lahko rečemo le — boj se je začel! Eni bodo napredovali in drugi bodo propadli. Dolgoletno učenje slovenske industrije, ki je res blizu vsem svetovnim sprotim trendom in se lahko kar hitro odziva na zahteve po novostih, se bo tudi prenehalo. Na letošnjem sejmu je sicer očitno, da nekatere tovarne in podjetja iz drugih republik ne le ne sledijo, ampak že leta ponujajo enako, za silo oblikovano, iz za silo dobrega materiala in površno izdelano — obleke, spodnje perilo in drugo. Toda pozor! Vse več je tistih, ki prihajajo na sejem mode v Ljubljani z zanimivimi novitetami, z lepo in ceneje izdelanimi oblačili, z modnimi barvami, vzorci in materiali tako, da slovenska modna industrija nima časa za nikakršen oddih, pa tudi za samozadovoljstvo ne.

Za tale kratek sprehod po modnem sejmu smo vam pripravili nekaj imen in naslovov, nekaj nasvetov, da boste pozorni, ko boste kupovali v vaših priljubljenih trgovinah, pa ne boste našli blaga zase. Terjajte, naj naročajo dobro in ceneje, ne glede na to, od kod je izdelek! Tako kot v prehrani, se bo začelo tudi pri oblekah. Morda ste že opazili, da v mno-

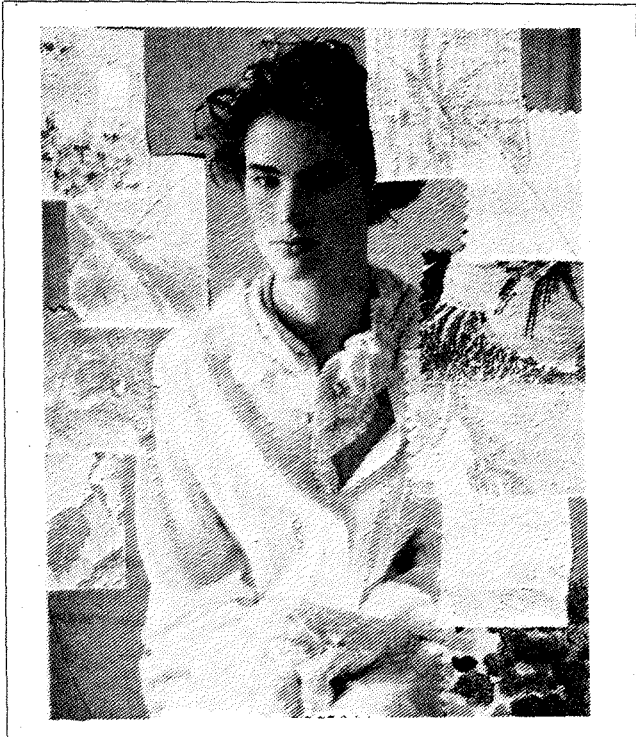
gih delikatesah že lep čas prodajajo holandsko slavno gaudo — sir, ki je tam doma in stane prav toliko kot naši siri. Torej bomo izbirali odslej tudi glede na priznano tradicionalno kakovost — v povezavi s — ceno!

Na sejmu mode je bilo videti kar nekaj lepega spodnjega perila. Za vsakdanjo rabo, ne preveč izumetničeno, pa vendar modno, dostopno tudi močnejšim postavam — ženskam in moškim — je bilo tisto, ki ga je ponujal Galeb iz Omiša. Liščine kopalke so letos za same »suhice«, pa še nič domiselne povrhu. Kors ponuja umirjene, malo tanjše, elegantne vetrovke s kapucami (in krzneni obrobo). Veplas iz Titovega Velenja razkazuje zares prelepe, modne gumbke vseh vrst. Totra pisane, modne vezalke za vsak okus in vsakršne čevlje, od usnjenih oblačil se najbolj modno nosijo pri Uto-ku, najlepše torbice pa so bile na policah Toka iz Domžal.

Perfekcija naših usnarjev bi morala za tuji trg dobiti več reklame in višjo stopnjo ponudbe, saj se v tujini takšne reči prikazujejo in prodajajo res na najbolj razpiti modnih avenijah (in ne za poceni denarce!).

Mimoidočemu padejo v oči krasne nove barvne mavrice Svilanitovih brisač, obrobjenih z indijskimi pisanimi vzorci, sploh je veliko tovarn seglo po mehkem trikojstnem plišu (kakršnega smo imeli doslej pri ložnost otipati in gledati predvsem pri dojenčastih pajacih). Mnogo je nogavic, vseh barv in za vsakršne žepe, nas pa so pritegnile otroške žabe zagreškega Jadrana iz čistega bombaža — v vseh barvah.

Vsi ne ponujajo prijetnih modnih oblačil. Nekateri so se lotili posnemanja večerne visoke mode, kar v prvi vrsti pristaja edino le manekenskim preklicam, poleg tega pa v naši

Drobci iz rimske kuhinje Apicijeve dobrote

Že v zadnjem prispevku o rimski kuhinji smo najavili, da vam bomo tokrat predstavili nekaj drobtin iz srbohrvaškega prevoda latinske knjige receptov, ki jo je bil spisal že kar mitični M. Gavius Apicius, sodobnik cesarja Tiberija, ki si je bojda, potem ko mu je preostalo v mošnjičih le še deset milijonov sestercev, vzel življenje, medtem ko je še prej sto milijonov sestercev zapravil — predvsem za hrano. Koliko je to res in koliko ni, je ostala

prenekateri recept) nekaterih sladokuscev in poznavalcev dobre kuhinje iz prejšnjih dob — tudi iz časa Trajana. Kakorkoli že, antična knjiga o hrani, hranilih, ravnanju z njimi in o receptih, je v marsičem tudi kazalo napredka civilizacije oziroma etnološko zanimiva študija spreminjanja našega življenja v najosnovnejših stvareh. Mi se v tem sestavku ne utegnemo pomuditi pri razmišljanju o vsem tem, lahko pa vam toplo priporočamo branje knjige Apicije o kuvanju, ki je v srbohrvaščini izšla pred novim letom v Zagrebu (v knjižni zbirki Latina et Graeca). Če vam srbohrvaščina ne dela težav, se boste imenitno zabavali, hkrati pa si boste sem ter tja lahko privoščili še kakšno jed, ki so jo pred davnim časom uživali že — rimski cesarji.

Kaj torej priporoča naš prijatelj Apicius? Celo vrsto drobnih nasvetov, ki jih tudi dandanes lahko preizkusimo. Pa poglejmo: **Kako podaljšaš**

svežino sadju? Apicij pravi, da moraš odbrane, zdrave in s peclji obrane plodove fig, jabolk, sliv, hrušk in češenj zložiti v med in to tako, da se med sabo ne dotikajo. Za grozdje pravi naš antični svetovalec, da se ohrani dlje časa sveže, če ga prekrijemo z ječmenom.

Če hočemo ohraniti sveže redkvice, jih moramo preliti z mešanico gorčice z medom, kisa in soli.

Kako iz črnega napraviti belo vino? Preprosto. V moko zmleti bob ali pa dva beljaka zlijesh v steklenico vina. Vse skupaj dalj časa močno

delovni deželi skorajda ni pri ložnosti, da bi takšne cunjice nosili, če se že ne odpravimo na »ohcet« ali kakšno posebno prireditve.

Tisti, ki poznajo potrebe delovnega človeka, so segali po mehkih in udobnih materialih, po prijetnih krojih, ki nikjer ne vežejo, in po vzorcih, ki prenesejo tudi skrito packo ali madež, ki smo ga pridelali pri kosilu. Zelo uporabne modele za ženske nudi od pleteninarjev Almira. Ta sega po zlati, kombinirani z rdečo in črno, sem ter tja še z pariško modro — vse pa spravlja v kakšne simbolične vzorce, ki spominjajo na azteške ornamente indijanskih piramid.

Zemljoradniška zadruga iz Novega Pazirja razkazuje prekrasne pletene komplete, katerih vsak stane okrog 3000 din in je svojega denarja v vseh pogledih tudi več kot vreden. V komplet sodijo pulover in krilo, kakšen šal, ali pa tudi ruta.

Kaj prevladuje? Med tkanimi na razne načine tkani bombaž, cel (viskoza) in volnene tkanine. Barve so pastelne, v nekaterih kolekcijah od peščene k paleti zemljenih, v drugih pa rahlo vijolične, ki se gibljejo proti medlo rožnati in umazano beli. Vsi vzorci, ki so novejšega datuma, so se vsaj sprehodili mimo kakšne predloge indijanskih vezenin in tkanja. Trikotnički, meandri, ponavljajoče se figurice — tvorijo letošnje vzorce.

Med oblačili je veliko hlač — ženskih in moških, ki so si v pastelnih barvah vse podobne, izstopajo pa tiste, ki so bolj izdelane.

Velika je ponudba meterskega blaga, tudi tistega, za pohištveno industrijo, med katerimi po tkaninah, blagu, barvah in vzorcih še posebej zbuja pozornost Dekorativna.

Če naj sumiramo kratek obisk prve ponovoletne komercialne prireditve v ljubljanskem Gospodarskem razstavišču, lahko rečemo, da je precej lepega, kar ne znamo vselej ustrezno na ravni tudi prikazati in, da je morda tudi preveč natičeno, da bi naredilo vtis večje cene in veljave naprimer — na kakšne tuje kupce.

B.Ž.J.

Zdravnikovi zapisi

Starostni bolnik

Zdravljenje

Splošni ukrepi za zdravljenje starostnih težav so pretežno preprečevalne narave. Pomembnih je več stvari. Na primer usmeriti se moramo k pravilnemu načinu prehranjevanja. O tem obstaja dandanes že prav obsežna strokovna literatura. Zahvala gre zagotovo tudi Zavodu za zdravstveno varstvo, k ne odneha in kljub težavam vseh vrst vztrajno prosvetilske deluje tudi na področju vprašanj zdravega prehranjevanja.

Težje gibljivim starostnikom moramo na postelji prirediti ležišče tako, da je mogoče dvigovati ali spuščati sprednji (vzglavni) del ležišča. Tudi nabava invalidskega vozička primarne velikosti s primernimi pripomočki (naslanjalom za glavo, roke, za lažje gibanje po stanovanju). Pri nas ima takšne vozičke vseh vrst Zavod za rehabilitacijo invalidov, ki je tudi prvi naslov za vse nasvete v zvezi s temi potrebami.

Morda boste debelo pogledali, toda resnica je, da je pri starostniku pomembno tudi ustrezno oblačilo. Takšno, ki nas ne utesnjuje, ki ustrezno greje, pa tudi takšno, ki nam ne dela težav pri slačenju.

Omenili smo že, da kaže biti pri zdravilih previden. Tako moramo na primer pri zdravljenju artritisa v starejši dobi zelo previdno uporabljati zdravila v ta namen (npr. indometazin), ker utesnijo povzročijo motnje v centralnem živčnem sistemu, ki jih utesnimo potem zamenjati z mentalno demenco.

Skratka, če je le mogoče in, kolikor je le mogoče, se izogibajmo mirovanju v postelji. Kajti, znani so primeri, ko so po večletnem ležanju (pa ni nujno, da so bili starejši), bolniki ostali docela negibljivi in je bilo potem potrebno za izboljšanje njihovega stanja veliko več truda in dela. Nikoli ne bomo dovolj poudarili, da je preprečevanje najboljša metoda za odganjanje različnih, včasih zelo nevarnih in celo smrtonosnih komplikacij, kot posledic dolgotrajnega ležanja in nujne navezanosti na posteljo.

Ena znanih nalog, ki se pojavi pri dolgem ležanju, je lahko dekubitus ali preležanina, ki je že eden takšnih pojavov, katerega je mogoče predvidevati in s preventivnim ravnanjem do njega sploh ne pride. Seveda je preprečevanje nastanka preležanin težko delo, vendar še vedno lažje — kot zdravljenje preležaninskih ran!

Zelo pomembno je, da tisti, ki bolnika neguje (pa tudi sam, če je le mogoče) natančno opazuje kožo na delih, ki pritiskajo na podlago. Skrbeti je treba, da je površina te kože vselej čista in suha. Za zelo onemogle starostnike moramo uporabljati blazinjake ali celo postelje z vodnimi blazinami. Če je starostnik navezan na voziček, je treba vsaj nekajkrat dnevno pregledati kožo na sedalu in nad trtico.

Obolenost mišic in kostna krhkost terjata obzirno in že zgodnjo fizioterapijo, vključno z masažo in — obveznim aktivnim sodelovanjem starostnika.

(nadaljevanje prihodnjič)
Dr. Danijel Brezic

Dolgo zanemarjena glasbena zvrst je zablestela

Šanson Ta ljubezen za vse

Francoski šanson črpa svojo snov iz dveh tisočletij evropske zgodovine, iz ljudske poezije in se pri tem nenehno obnavlja, se v besedilu in glasbi aktualizira. S prodorno preprostostjo se avtorji šansonov, pogosto anonimni, kdaj pa kdaj pa tudi velika imena francoske poezije, kot sta Luis Aragon in Jacques Prevert, lotevajo večno veljavnih tem, življenjskih radosti in stisk. Tako je v zloženki za nedavni večer francoskega šansona v ljubljanskih Križankah zapisala Rapa Šuklje.

Vse te značilnosti lahko spozna poslušalec in gledalec večera francoskega šansona Cet amour — Ta ljubezen, ki ga te dni lahko poslušate v Višetiški dvorani. Umetnika Katja Levstik in Igor Samobor, bolj ju poznamo kot igralca, sta se tokrat predstavila v pevski vlogi. Borut Lesjak je mojstrsko izpeljal instrumentalno spremljavo na klavirju, večer pa je režiral Boris Kobal. Ta je spretno povezal besedno in glasbeno izpoved, obema pa v najbolj doživetih trenutkih dodajal tudi svetlobne učinke.

Glasbo sta iz francoskih izvornikov priredila pianist Silvo Štingl in kitarist Milan Ferlež, glasbeno pa je večer opremil Matjaž Culiberg.

Ves večer so govorile besede in glasba; besede so pač v sre-

dišču zanimanja, še posebej, če jih pripovedujeta in pojeta Katja Levstik in Igor Samobor.

Francoski šanson, ki jih je v slovenščino prepešnil Janez Menart, govori o življenju in smrti. Odkrivajo vse lepo in pretresljivo, veselijo in radostijo se ter z otožnostjo kažejo na pomanjkanje in trpljenje; in takle večer francoskega šansona seveda ne more ubežati tolikokrat opisani, opevani in doživeti temi, kot je ljubezen. Ljubezen je pač enkrat lepa, drugič boleča, tretjič spet čustveno optimistična; o tem pove že naslov »O, srečnež, kdor od ljubezni umre«. Z ljubeznijo in šansonom »Ta ljubezen« na besedilo Jacquesa Preverta, se večer tudi konča. Oba umetnika z močjo pesmi in z močjo glasbe poslušalca nenehno prepuščujeta. Sporočila pesmi so globoka, silijo te v razmišljanje o osnovnih potezah življenja, o njegovi drugačnosti in njegovih neprešteti čustvenih podobah.

To so na prvem večeru (ponovitve sledijo) začutili vsi, ki jim je bila »Ta ljubezen« namenjena. Katja Levstik, Igor Samobor in Borut Lesjak so bili nagrajeni s ploskanjem, ki je bilo skoraj prehrupen izraz zahvale za doživetje tako subtilnega večera.

Aljana Jocić

Retrospektiva v Narodni galeriji:

Ferdo Vesel

Mojster nenehnih iskanj v okvirih slikarske tradicije

Vselej je veljal v slovenski likovni umetnosti za spoštovanega mojstra palete. Ob njem in mimo njega so se slikarji zaganjali v nove smeri, v nove pustolovščine svetovnih likovnih obzorij, in pa je ostajal znotraj svoje likovne govorice, izšolane v najboljši tradiciji, večni iskalec subtilnih sprememb. Zato je bilo tudi njegovo življenje nenehno potovanje, med ljudmi in svetovi, med evropskimi prestolnicami in majhno domovino.

Rodil se je v Ljubljani maja

1861. V času torej, ko je umetnost še bivala v salonih in je šele z rastjo njegove generacije stopila na ceste, med ljudi, med polja in na robове naselij. Likovno znanje si je nabiral na dunajski akademiji umetnosti, pri profesorjih Gripenkerlu, Eisenmengerju in Wurzinggerju. To znanje pa mu je bilo še premalo, zato je odšel naprej v München, kjer je še štiri leta študiral pri Löffltzu in prijateljeval z znanimi Slovenci, kakršna sta bila Anton Ažbe in Rihard Jakopič. Leta 1895 je imel za kratek čas v Münchnu celo

svojo slikarsko šolo, leto kasneje je postal profesor risanja v Ljubljani, še leto kasneje pa se je spet vrnil v München in nato potoval naprej po Evropi. Obiskal je Pariz in London, za dlje časa pa se je potem ustavil v Italiji, tej romarski poti vseh slikarjev.

Ko se je ob koncu stoletja vrnil v Slovenijo, se je naselil v bivšem samostanu Mekinje pri Kamniku, čez slabo leto pa v gradič Grumlof na Dolenjskem. In kljub temu, da si je našel nekakšen romantični pristan, se ni odrekel potovanjem. Spet: München, pa Baltik, kjer na otoku Usedom slika...

Vesel je poleg znanstva in prijateljstva z znanimi slovenskimi umetniki tiste dobe,

Londona, Benetk in Sofije, po njegovi smrti pa je bila leta 1948. v Ljubljani pripravljena zadnja večja, posmrtna razstava njegovih del – do te retrospektive, ki je sedaj v Narodni Galeriji v Ljubljani in sodi v sklop retrospektivnih razstav v okviru nacionalnega programa. To je še eden od dolgov, ki ga poravnava samo svoji kulturi z zamudo, zato pa tudi z zavidljivo strokovno ravni pripravljene razstave.

Živel je v času neslutene vzpona impresionizma, vendar sam nikoli ni postal eden njih. Kljub temu pa so ga v veliki meri zaposlovala enaka temeljna likovna vprašanja – o svetlobi in senci, o barvi... Ostajal je zvest svojim

prijateljeval tudi s slavno srbsko slikarko Nadeždo Petrovič, kar je v njegovi biografiji tudi povezano s potovanji na jug – v Boko Kotorsko, pa v Carigrad...

Četudi umetnik, umaknjen v svoje svetove, se ni mogel izogniti ne prvi in tudi ne drugi svetovni vojni. Prvič ga je oplazilo, ko je bil konfiniran na ljubljanski Grad in nato naprej, do leta 1917 interniran v Avstrijo, med drugo svetovno vojno pa ga najdemo spet na Grumlofu, kjer, že star mož, sodeluje z OF. Po vojni je do smrti, julija 1946 živel v Ljubljani.

Razstavljal je od Münchna do Beograda, Ljubljane,

realističnim osnovam. Slikal je genre, pokrajine in portrete, tihožitja in tudi ženski akt. Največ del je upodobil v oljni tehniki, čeprav je tudi rad eksperimentiral z barvnimi kremami in tempero.

Ob znanstvu s kamniškim zbirateljem umetnin in starin, znanim veterinarjem Ivanom N. Sadnikarjem, se je navdušil za zbiranje narodnega blaga, predvsem pa folklornih predmetov. Začel je upodabljati narodne motive in običaje.

Ferdo Vesel ostaja v naši zavesti odlični slikar svojega likovnega izraza in vezni člen v kontinuiteti razvoja likovne umetnosti na Slovenskem.

B. Ž. J.

NOVI KNJIGI ZALOŽBE BOREC

Zapiski vojaka 1914–1921

Zapiski spominov Leopolda Vadnjala, nekakšen vojni in sibirski roman v prvi osebi, zapisan »v spomin zase«, so končno v natisnjeni obliki dostopni tudi javnosti kot zanimivo branje. Izšli so namreč kot decembrska številka revije Borec v posebni knjižni izdaji, in sicer s posredovanjem Stanka Janeža, ki je ta nenavadni rokopis prvič videl pred približno petdesetimi leti. Gre za zapise malega človeka Leopolda Vadnjala iz Brega pri Borovnici, vojaka slovenskega pešpolka »kranjskih Janezov«, ruskega ujetnika, rudarja in pod boljševiki delegata ujetnikov s šahta. Vsebujejo bogato gradivo o dogodkih, krajini in ljudeh, predvsem pa je zgodba o tem, kaj so doživljali slovenski ljudje po svetu in kljub vsemu ohranili slovensko besedo.

Zapiske vojaka je natisnila tiskarna Tone Tomšič v nakladi 1700 izvodov, cena pa je 84 konvertibilnih dinarjev.

Dora, KL Mittelbau

Zbornik Dora je pod uredniško roko Milana Filipčiča izšel pri Založbi Borec v 700 izvodih v knjižni zbirki Sila spomina. Dora – znano ime koncentracijskega taborišča v času druge svetovne vojne, ki je edinstveno po tem, da je nastalo tako rekoč čez noč, pod zemljo, kamor so preselili zbombardirano raketno središče iz Peenemündeja. Gre za celovito monografijo o taborišču in življenju ljudi v njem, političnih jetnikov, starih in mladih, vseh mogočih poklicev, kmetov in intelektualcev. Vse je bilo podrejeno tej 14 ton težki, prvi stratosferni raketi, ki je pomenila križ čez staro klasično orožje in od katere si je Nemčija obljubljala preobrat v vojni. Najhušja je bila odločitev o evakuaciji Dore, saj je takrat odšlo na pot kakih 20.000 jetnikov – tako rekoč v smrt.

Zanimivo je povojno nadaljevanje, ko so si raketne strokovnjake razdelili Američani in Rusi. Vsi današnji sateliti in rakete so samo nad-

gradnja tistega, kar je nastajalo v Dori.

Zbornik predstavlja tudi več fotografij dokumentov, načrtov podzemlja in poznejšega zunanjšega taborišča, poseben doprinos pa pomenijo zapisi pričevanj trideset preživelih taboriščnikov.

Živa Drole

Fotografija z zavihka: rakete V1 in V2 – so bile zadnje vojaško upanje tretjega reicha.

Zapleti z obnovo Dubrovnika

Ker še ni dolgo tega, ko smo na tej strani poročali, kako kar zadovoljivo se nam je v Ljubljani na dveh razstavah predstavila obnova bisera Jadrana, staroveškega Dubrovnika, moramo sedaj temu dodati vesti, ki te dni prihajajo s Hrvaške.

»Ali sme Dubrovnik po desetletni obnovi še naprej ostati na listi Unescove svetovne zapuščine?« tako šokantno vprašanje so si postavili znanstveniki, ki so začeli sumiti v ta dolgotrajni in drag posel ker, da se deloma fizi tudi zaradi slabo budne stroke, še bolj pa zaradi netenkovestnih praktikov (izvajalcev del), ki jih pa spet vodijo družbenopolitičanski interesi.

Podatki, ki jih z vseh strani te dni osvetljujejo govorijo, da je bila javnost glede obnove Dubrovnika več let zaslepljena, in zdi se da je spet na pomolu ena velika balkanska afera. Več o tem bomo poročali, ko bomo izvedeli vse potrebne podrobnosti.

B. Ž. J.

Katja Špurova:

Tiskarna

Na obronku Pohorja je bil pravkar končan sestanek funkcionarjev. Medtem ko so se začeli razhajati, se je mlad borec obrnil k ženski, oblečeni v hlače in z orožjem v rokah, in ji rekel:

»Mica, ti boš šla dol in boš nekje pripravila teren za tiskarno.«

»Prav, Uroš, je prikimala, grem in...«

»In naj bo to kmalu!« ji je zabičal. »Do sredine septembra! Obveščaj me sproti!«

»Imaš še kaj za dolino?« je vprašala.

Odkimal je. Ko sta se poslovila, se je Mica ozrla za njim z dolgim, vprašujočim pogledom.

V poznem večeru so v dobro zatemnjeni kuhinji pri Čretnikovih sedele tri ženske. Petdesetletna gospodinja je imela trd obraz, kakor iz kamna. Oči so bile temne, razglablja joče. Poleg nje je sedela dvajsetletna hči Ve-

ra. Tretja je bila članica okrožnega komiteja Mica Rokova. Govorile so s pridruženimi glasovi.

»Najbolj idealen prostor za tiskarno bi bil pač pri vas,« je menila Mica. »Pri hiši ni tujih ljudi, ni otrok, možnost izdaje je mnogo manjša ko tam, kjer so pri hiši majhni otroci in služinčad. Drugič pa, ti, Vera, znaš tipkati...«

»Kakor misliš, tako napravi,« se je strinjala mati.

»Moral bi jo dobro skriti, a kam?« je podvomila Vera.

Mica je prikimala:

»Res, kam? To je glavno vprašanje.«

»Če bi bil bunker...« je menila Vera. In

Mica se je živahno zganila:

»Je pri hiši greznica?«

»Je. Pa kaj boš z njo?« je vprašala mati.

»Sijajno!« si je Mica pomela roke. »Kako je velika? Približno?«

»Kot pol te kuhinje,« je rekla Vera in pogledala mater.

»Dovolj bo!« je rekla Mica. »Jo lahko izpraznite in očistite?«

Vera ju je nejevoljno pogledala:

»Misliš, da bi...?«

»Kajpak!« je bila Mica navdušena. »Bolj-sega skrivališča si ne moreš misliti?«

Minilo je nekaj dni in v večernem mraku se je Mica Rokova znova oglasila pri Čretnikovih. Ogledale so si jamo pri gnojišču.

»Dobro bo tako,« je rekla pridruženost. »Dovolj bo prostora.«

»Vse je prav,« je priredila mati, »samo strašno smrdi tu notri.«

»Prinesita suhljadi in jamo dobro skurita,« je svetovala Mica. »Ogenj bo uničil smrad. Potem pa jamo prebelita.«

»Dotoke sva že zacementirali,« je rekla Vera.

Mici se je mudilo naprej. Preden se je poslovila, je še obljubila:

»Prihodnji teden prinesemo stroje!«

Prihotopili so se pozno ponoči in previdno potrkali na okno. Bila sta dva težko otovorjena človeka, moški in v kmetico oblečena ženska, z ruto na glavi. Moški je bil aktivist s Pohorja, ženska pa Mica Rokova.

V zatemnjeni kuhinji je zabrle luč. Prišleka sta odvila iz cunj razmnoževalni aparat in pisalni stroj, kup matric in papir.

Vera ju je zaskrbljeno pogledala:

»Vidva sta tu, jama pa še ni pripravljena!«

»Kako? Kaj še manjka?« je Mica nagubala čelo.

»Mokra je še,« je rekla mati. »Danes sva jo še enkrat prebelili.«

Mica je skomignila z rameni:

»Dobro. Aparate bova pustila tu.«

»V drvarnici bi jih skrili,« je predlagala Vera. »Saj gre le za kratek čas...«

»Bomo kar zdaj?« se je ponudil aktivist.

»Zdaj, zdaj!« je rekla Mica in se obrnila k Veri: »Ti pojdi ven, da pes ne bo lajal.«

Urošu, ki se je zadrževal na kmetiji v planinski vasi, so pravkar prinesli pošto. Razgrnil je papir in začel brati: »Tiskarna je pripravljena. Včeraj smo prinesli stroje. Prihodnji teden lahko že začnemo z delom. Smrt fašizmu – svoboda narodu! Mica Rokova.«

Urošu je nasmeh preblisnil obraz. Potegnil je iz torbice papir in napisal odgovor. Prosil je Mico, naj bo v soboto, triindvajsetega septembra, pri Čretnikovih. Prišel bo zvečer ali najkasneje v nedeljo zjutraj in bo prinesel rokopise. Pismo je dal kurirju, da ga odnese. V soboto zvečer so ga pri Čretnikovih zaman čakali. Preden je zjutraj posijalo sonce, je prišla s senika Mica Rokova, kot zadnjič, oblečena v kmetico – z ruto na glavi.

(nadaljevanje prihodnjic)

Vlado Tinta

Na ljubljanskih Žalah smo se lanskega septembra poslovili od člana ZB Pirniče Vlada Tinta. Rodil se je v Bukovici pri Novi Gorici pred šestinsedemdesetimi leti. Vsa njegova družina se je vključila v NOG. Zaradi sodelovanja z OF so ga Italijani zaprli. Poslan je bil na prisilno delo v taborišče Gonars. Po vojni se je zaposlil pri gradbenem podjetju Gradis.

Jožefa Istenič

Na begunjskem pokopališču smo se lani poslovili od Jožefe Istenič, rojene leta 1920 v vasi Podkraj. V organizirano delo OF se je vključila na začetku vojne in opravljala delo obveščevalke. Bila je članica odbora OF in predsednica mladinskega odbora. Leta 1944 so jo četniki ujeli in je bila zaprta na Kostonjci pri Novi Gorici vse do osvoboditve.

Alojz Petecin

Avgusta smo se v Celju poslovili od Alojza Petecina, rojenega leta 1928 v Zagrebu. Junija leta 1944 se je vključil v NOV in bil razporejen v divzantsko enoto Kalniškega odreda. Za aktivnost med NOB in po njej je bil večkrat odlikovan.

Karla Jelerčič

Na Taboru pri Vrabčah smo se septembra lani poslovili od pogumne aktivistke Karle Jelerčič, rojene pred sedeminsedemdesetimi leti. Že v mladosti je okosila tegobe narodnega in socialnega zatiranja pod italijanskim fašizmom. Februarja 1942 je skupaj z možem nudila v svoji domačiji zavetišče skupini trinajstih partizanov med katerimi je bil narodni heroj Janko Premrl-Vojko. Od tedaj dalje pa sta aktivno sodelovala z NOB vse do njune aretacije 1943. leta. Po kapitulaciji Italije se je Karla vrnila iz italijanskih zaporov, moža pa so odpeljali v Nemčijo od koder se je leta 1945 vrnil domov. Kljub težkim razmeram je nadaljevala z aktivnostjo NOB do konca vojne.

Ivek Cvek

V Bohinjski Bistrici smo se lani poslovili od borca Ivana Cveka, rojenega leta 1906 v vasi Gorje pri Cerknem. Leta 1943 se je priključil Prešernovi brigadi, kjer je bil do osvoboditve in bil dvakrat odlikovan.

Anton Vesel

Življenjska pot se mu je začela leta 1909 na Travniku v Loškem potoku. Nato ga je pot pripeljala v Ribnico, kjer se je zaposlil pri Inlesu. Že leta 1942 je pričel z aktivnim delom OF in maja 1942. leta se je priključil 4. četi Zapadno-dolenjskega odreda, v kateri je bil do roške ofenzive. Nato je bil v sestavi Dolomitskega odreda. Gubčeve brigade ter ekipe ekonomata Glavnega štaba. Za zasluge in hrabrost je bil dvakrat odlikovan in imel čin rezervnega poročnika. Pokopan je v Hrovači pri Ribnici.

Pavle Židan

V Preski pri Medvodah smo se lani poslovili od člana ZB Pirniče Pavla Židana. Rodil se je v Besnici pred trinšestdesetimi leti. Takoj po okupaciji je začel sodelovati kot mladinec z NOB na svojem terenu. Ker je bil pek, je pošiljal kruh k partizanom. Aprila 1943 je bil interniran in zaprt. Po vrnitvi je začel ponovno sodelovati z NOB.

Franc Lotrič

Rodil se je leta 1914 v Nemiljah, stanoval v Selcah, kjer smo se od njega tudi poslovili. V NOB se je aktivno vključil leta 1942. Po ustanovitvi gospodarske komisije v Selških Lajšah je postal njen član in s konjem prevažal hrano in razni material za partizane. Za njegovo požrtvovalno delo je bil odlikovan.

Tone Tekavec

Lanskega septembra smo se na cerkniškem pokopališču poslovili od Toneta Tekavca, rojenega leta 1914 v vasi Otanica. V organizirano delo OF se je vključil na začetku vojne in bil vseskozi zanesljiv terenski delavec. Izvoljen je bil za delegata v Kočevski zbor in prejel številna priznanja.

Angela Knol

Rodila se je v Ribnici na Dolenjskem leta 1897. Postala je simpatizerka OF in delala v organizaciji AFZ.

Milena Borovac

V Hrovači pri Ribnici smo se lani poslovili od članice ZB NOV Ribnica Milene Borovac, ki je bila rojena leta 1926 v Zgornji Kungoti.

Janez Žumer

Lani smo se v Selcih poslovili od borca in komandanta Zaščitnega bataljona Gorenjskega vojnega področja Janeza Žumra-Gorazda, rojenega leta 1909 v Dolenji vasi. Že leta 1942 se je vključil v terensko delo kot politični aktivist. Oktobra 1943 je vstopil v NOV in decembra prevzel dolžnost komandirja transportne čete za levi breg Selške doline. Po ustanovitvi Gorenjskega vojnega področja je prevzel dolžnost komandanta zaščitnega bataljona na tem področju. Za zasluge je prejel več visokih odlikovanj in priznanj.

Erna Žagar

V Celju je lani umrla Erna Žagar, ki je bila rojena leta 1924. Pred odhodom v partizane je bila aktivistka na terenu. Leta 1944 je stopila v vrste Kamniško-zasavskega odreda. Odlikovana je bila z redom zaslug za narod s srebrnim vencem.

OBČINSKI ODBOR ZZB NOV IZOLA SPOROČA, DA SO V LETU 1989 UMRLI NJENI ČLANI:

Edvard Vitez

Rodil se je pred štirinsedemdesetimi leti v vasi Žirje pri Sežani. V NOV je vstopil septembra 1943 in bil borec Gregorčičeve brigade, Južno primorskega odreda in Kosovelove brigade.

Karel Čehovin

Rodil se je v Potočju pri Sežani pred dvainosemdesetimi leti. V NOV je vstopil septembra 1943 in bil borec Kosovelove brigade in do konca vojne terenski aktivist.

August Trobec

Rodil se je leta 1911 v Velikem dolu. V NOV je vstopil julija 1943 in bil borec Prekomorske brigade. Za zasluge je bil trikrat odlikovan.

Alojz Grbec

V šestinsedemdesetem letu je umrl Alojz Grbec iz Kort. Od septembra 1943 je bil v internaciji v Nemčiji. Domov se je vrnil konec vojne.

Mihael Kljun

Mihael se je rodil pred petinosemdesetimi leti na Sežanskem. Leta 1942 se je vključil v NOG, nato je bil aretiran in poslan v internacijo. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov in nadaljeval z aktivističnim delom na terenu. Za medvojne zasluge je bil večkrat odlikovan.

August Kogovšek

Rojen je bil leta 1924 v Pregarjih. V NOV je vstopil junija 1944 in bil borec Istrskega odreda in odlikovan z redom zaslug za narod III. stopnje.

OBČINSKI ODBOR ZZB NOV PTUJ SPOROČA, DA SO V TRETJEM TROMESEČJU 1989 UMRLI NJENI ČLANI:

Janez Belšak, rojen leta 1925 iz Markovcev, Andrej Glavica, rojen leta 1919 iz Cirkulan, Stanko Hanželič, rojen leta 1923 iz Kidričevega, Franc Kocmut, rojen leta 1905 iz Trnovske vasi, Stanko Kovačec, rojen leta 1925 iz Kidričevega, Katica Masten, rojena leta 1920, Mihajlo Mašanovič, rojen leta 1909 oba s Ptuj, Konrad Merc, rojen leta 1914 z Vidma pri Ptuj, Alojz Rijavec, rojen leta 1905 s Ptuj, Jožef Topolovec, rojen leta 1925 iz Cirkulan, Franc Vemberger, rojen leta 1916 z Rogoznice, Jože Vindiš, rojen leta 1923 z Vidma pri Ptuj in Karel Žmavc, rojen leta 1918 s Ptuj.

IZ KRAJEVNE ORGANIZACIJE ZB NOV PETROVČE SPOROČAJO, DA SO UMRLI NJENI ČLANI:

Ivan Drolc, rojen leta 1930 iz Levca, Jože Lepšina, rojen leta 1906 iz Petrovč, Franc Klobučar, rojen leta 1914 iz Petrovč, Ferdo Marguč, rojen leta 1911 iz Arje vasi, Ludvik Medved, rojen leta 1903 iz Dobriše vasi, Pavla Godil, rojena leta 1896 iz Petrovč, Justina Poteko, rojena leta 1908 iz Petrovč, Franc Klinc, rojen leta 1906 iz Petrovč, Avgust Lesjak, rojen leta 1914 iz Levca, Franc Kavalar, rojen leta 1899 iz Levca, Alojz Čede, rojen leta 1929 iz Petrovč, Rosina Kosmač, rojena leta 1903 iz Arje vasi, Franc Reja, rojen leta 1921 iz Levca, Drago Ogorevc, rojen leta 1917 iz Petrovč, Ivan Putnik, rojen leta 1914 iz Petrovč, Dominik Skočaj, rojen leta 1918 iz Petrovč.

Dr. Davorin Gros (1897–1989)

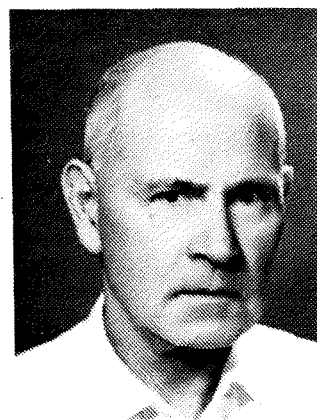
Ponosnega, vzravnane in vedno nekam hitečega dr. Davorina Grosa ni več med nami. Tik pred svojim 92. rojstnim dnevem je omahnil, kot omahne ponosno drevo, ki je stoletja kljubovalo času in viharjem...

In tako je bila tudi življenjska pot dr. Grosa — sicer rojenega Gorenjca — z dušo in telesom pa najbolj pristnega Novomeščana, Dolenjca. Njegovo življenje odvetnika, intelektualca, družbenega in poli-

tičnega delavca, najstarejšega člana ZZB NOV Novo mesto, je bilo resnično bogato, kot je bogata jesen v vsej svoji dobroti in razkošnosti.

Že kot študent prava je moral med I. svetovno vojno prijeti za puško, toda te izkušnje so ga kalile in mu oblikovale novo vizijo sveta. Zato nas ne sme čuditi, če se je med prvimi pridružil generalu Maistru v bojih za severno mejo.

Kmalu je začel tudi s poli-

tičnim delom, s svojim znanjem in sposobnostmi je bil dobrodošel vsepovsod. Že

zgodaj je našel stik z vsemi najnaprednejšimi ljudmi tedanjega časa, predvsem komunisti, sodeloval je v organizacijah in društvih, ki so širila napredne ideje, kot odvetnik pa branil ljudi, ki jih je preganjal in zapiral tedanji režim. Tudi sam je postajal režimu vse bolj nevaren, vendar pa je kljub temu izpolnjeval vse naloge, ki so mu bile naložene.

Ob izbruhu vojne je takoj pričel z organiziranim delom proti okupatorju, ki je zasedel Novo mesto. V njegovi pisarni so se vrstili sestanki, sam pa je bil med glavnimi organizatorji zbiranja prispevkov za OF, zlasti pa pridobivanja lju-

di za odhod v partizane.

Njegova aktivnost pa ni dolgo ostala prikrita sovražniku. V juniju 1942 so ga Italijani aretirali in po mnogih zaslugevanjih internirali na otok Rab, pozneje pa je bil v več zaporih v Italiji. Toda tudi v najtežjih pogojih so njegove sposobnosti prišle do izraza, saj je takoj našel stik z znanimi revolucionarji (Mihom Marinkom) in se bojeval za boljše življenjske pogoje jetnikov. Še posebej so bile za jetnike vzpodbudne njegove besede, iz katerih je odsevalo upanje v svobodo, lepše življenje...

Po letih trpljenja, in ko se je

mnogokrat za las izognil smrti, se je končno vrnil v osvojen domovino in pozneje v Novo mesto. Opravljal je pomembne naloge, tako v državnih kot pravosodnih organih.

Dr. Davorina Grosa ni več. Ostalo pa je njegovo delo, neizbrisno vtisneno v našo revolucionarno preteklost in ves povojni čas. Ostal je spomin na človeka, ki je s svojimi izrednimi intelektualnimi sposobnostmi in vitalnostjo presenečal vse. Do zadnjega trenutka.

Globoko smo mu hvaležni za vse, kar je prispeval ožji in širši družbeni skupnosti.

Namesto kramljanja

Počitniški užitki

Ce me vprašate, kje sem ponavadi prebila svoje zimske počitnice, bom rekla: na saneh na griču za našo hišo. Ampak takrat sneg še ni bil tako muhast in je brez izjeme vsako zimo zapadel natanko takrat, ko smo si ga zaželeli. Še se spominjam, kako smo ga čakali, z nosovi, pritisnjenimi ob okenska stekla, in potem smo bili prepričani, da smo ga prav mi, otroci, priklicali. Ampak, da se vam ne bodo cedile sline po minulem snegu, poglejmo, kaj so vam pripravili organizatorji v programu počitniških dejavnosti – najprej v Ljubljani. Toliko jih je in tako različne so, da med njimi lahko res vsak ljubljanski šolar najde nekaj zase. Pa še čisto nič ne dišijo po šoli, tako, da je vsak strah, da bi bile takšne organizirane počitnice samo podaljšek šole, povsem odveč.

Nekdo mora biti tisti, ki drži vse niti v rokah, kakor temu pravimo. Za ljubljanske šolarje je počitniški program pripravila mestna Zveza prijateljev mladine s Tatjano Rot na čelu.

Najprej so poskrbeli za počitniško varstvo za šolarje do 5. razreda osnovne šole. Vrata osnovne šole Prežihov Voranc so namreč odprta vsak delovni dan počitnic od 6. do 16. ure. Prihajajo lahko otroci iz vseh ljubljanskih občin. Žal pa odziv ni ravno najboljši. Le kakih petnajst do dvajset se jih zbere vsak dan, največ okrog osme ure. Po toplem zajtrku odidejo ven, na svež zrak. Če tega v Ljubljani ni, si ga poiščejo drugje, na primer na Rakitni, kamor jih je Kompas zastonj odpeljal. In potem – oj, kako super je bilo drsati na zmrznjenem jezeru! Otroci imajo radi tudi kino, sploh, če so to risanke. V letošnjih počitnicah so si v kinu Mojca ogledali Racmana Jaka. Kar žareli so jim obrazki, ko so se vrnili v šolo, kjer jih je čakalo kosilo. In čaka jih vsak dan. Tiste urice po kosilu pa tako hitro minejo v igranju najrazličnejših iger, risanju, petju in rajanju pa tako radi se pomucajo pri tovarišicah, ki z njimi preživljajo počitniške urice, kot bi prav takih nežnosti doma po-

grešali, ker starši nimajo časa. Skratka, tako lepo jim je, da vsak dan prosijo starše, naj pridejo čim pozneje ponje.

»Žal mi je vseh tistih otrok,« pravi Iva Kastelic, upokojena sekretarka Zveze prijateljev mladine Šiška, ki se ni dala dvakrat prositi za sodelovanje v počitniškem varstvu, »ki ostanejo doma med štirimi stenami, zaprti pred televizorji in jih starši po telefonu nadzorujejo, če je z njimi vse v redu. Tistih 35 din dnevno, ki jih morajo starši prispevati, ne bi smelo biti prepreka za lepe otrokove počitnice. Otroci nas kar tikajo, pravo domače vzdušje je in želim, da bi vsaj zadnji teden prišlo petdeset otrok.«

Ce jih je prišlo petdeset, ne vem, vem pa, da tisti, ki so, navdušeno čakajo zadnji dan počitnic, 26. januarja. Proslavili ga bodo namreč s počitniškim rajanjem, ki jim ga podarja plesna šola Urška.

Varstvo seveda ni edina oblika letošnjega zimskega počitniškega programa. Občinske zveze prijateljev mladine Ljubljane so skupaj z društvi prijateljev mladine v krajevnih skupnostih in z osnovnimi šolami organizirale počitniške dejavnosti – zabavne, ustvarjalne, kulturne, rekreativne. Vse de-

lovne dni počitnic so se otroci zbirali v prostorih posameznih krajevnih skupnosti ob 9. uri zjutraj, ostajali pa so vse tja do 13. ure. Zanimivo je bilo v knjižnici Jožeta Mazovca v KS Nove Fužine, ki je poskrbela za družabne igre, lutke, otroci so gubali papir, gledali video filme in se še drugače zabavali. V prostorih KS Dušan Kveder Tomaž je bil vsak dan ob 10. uri na sporedu mladinski video film. Kdor pa se je naveličal filmov in vsega ostalega, si je lahko vsak delovni dan ob 10. do 12. ure privoščil brezplačno drsanje na drsališču v Zalogu. Skupina petošolcev in petošolk, ki se je pripodila po ledeni plošči, mi je zagotovila, da so to super počitnice in da snega čisto nič ne pogrešajo. Nekateri se šele učijo prvih drsalnih korakov in so več na riti kot na nogah. Ampak, kaj hočemo – za vsako stvar se je treba pomujati. Brez muje se še čevljev ne obuje, pravi pregovor.

Roko so v počitniškem programu ponudile tudi druge organizacije. Tako je mestna Zveza organizacij za tehnično kulturo organizirala računalnico, dvajseturni tečaj za začetnike, in to za zelo majhne denarje. Pionirska knjižnica je v prvem tednu vsak dan ob 10. uri pripravila

program, prilagojen starosti in interesom otrok, in sicer na temo »Pripovedujemo si o knjigi«. V drugem tednu pa je pri njih gostoval SEZAM z literarno delavnico. Še najdražji je bil Pionirski dom z računalniško delavnico, sprostivnimi igrigami na računalnikih, intenzivnim tečajem nemškega jezika za začetnike, osvežilnim tečajem angleškega jezika, filmsko in lutkovno delavnico pa foto film-video, likovno in glasbeno delavnico. Nekateri so seveda za šport. Zveza telesnokulturnih organizacij Ljubljane je v Hali Tivoli poskrbela za poceni plavanje, drsanje, zastonj košarko, za odbojko v osnovni šoli Danile Kumar, namizni tenis na Staničevi 41, planinsko društvo Špik pa je organiziralo planinski izlet na Toško čelo.

»Vsako leto si prizadevamo pritegniti v vodenje počitniških dejavnosti čim boljše

vzgojitelje,« je še povedala Tatjana Rot z mestne ZPM Ljubljana. »To so pedagoški delavci, študentje in praktiki srednjih vzgojiteljskih šol, ki imajo pač radi otroke. Ponavadi pripravimo zanje enodnevni seminar. Letos nam to nekako ni uspelo. Njihovo delo financira bivši mestni izobraževalni SIS. Prav tako prihaja od tam denar tudi za počitniške dejavnosti, razen seveda, če ne uspemo dobiti sponzorjev, kot v primeru Kompassa in Urške.«

Tako v Ljubljani. Pa pokukajmo še v Kranj, kjer so počitnice začeli teden dni pozneje kot ljubljanski šolarji, končali pa jih bodo 4. februarja. Kranjčani so se že nekaj let zapored kar proslavili s svojimi skrbno in pestro organiziranimi počitnicami.

Dobre izkušnje jih vodijo naprej. Sneg tudi njim letos še ni pobelil poljan, pa so kljub temu pripravljeni tudi nanj, in sicer s tečajem smučarskega teka in z alpskim smučanjem. Šlo pa bo seveda tudi brez snega, zagotavljajo. Ob drsanju, tenisu, biljardu, video projekcijah v domu JLA, šoli jahanja v Podvinu in na Bobovku, v plesnem tečaju, filmskih predstavah, risanju, urah pravljic, računalništva, plavanja itd. bodo blizu deset tisoč kranjskih šolarjev počitniške urice kaj hitro minile.

In potem bo spet na vrsti šola z vsemi naporji zadnjega poletja. Jaz pa pred tem še pričakujem vaše vesti, dragi mladi prijatelji, kak preživljate in oblikujete svoje počitnice v drugih slovenskih krajih. Uživate!!!

Živa

Naših 60 let

Lanska jesen v osnovni šoli Senovo je minila v znamenju praznovanj. Naša šolska zgradba je namreč stara 60 let. Ob tej priložnosti smo pripravili nekaj prireditev in sprememb v šoli: oživelimo šolski radio, organizirali smo slikarsko kolonijo, izdali smo jubilejno številko šolskega glasila Utrinki, mladi likovniki so izdelali šolski grb, kulturni dan (11. 12.) je potekal v znamenju tega praznika...

Posebno slovesno pa je bilo 15. decembra. Povabili smo predstavnike delovnih organizacij v našem kraju, predstavnike KS, upokojene učitelje in tiste, ki so kdaj učili pri nas, a so se odselili, starše in ostale krajanje.

Pripravili smo bogato razstavo, ki je na več možnih načinov prikazovala delo in življenje v šoli in v kraju v zadnjih 60 letih. Popestrili smo jo s prikazovanjem diapozitivov iz Nerezin, kjer vsako leto letujemo, in z video-filmom, ki razkriva drobne skrivnosti z zadnjega pionirskega tabora v Logarski dolini. Že ob vhodu pa nas je pozdravljala velik TV-ekran, s katerega ste lahko razbrali, na kaj vse boste na razstavi pozorni. Tega so pripravili v računalniški delavnici. Starši so

z zanimanjem prelistavali šolske albume in kronike; marsikdo je naletel na svoje ime ali na ime znanca, ki je bil nekdanji učenec te šole. Oh, koliko smeha je bilo; največ ob redovalnici iz vojnega obdobja, ko je bila enka najboljša ocena. Ob 16. uri se je začela kulturna prireditev. Nastopili so vsi trije šolski zbori, predstavili so se nekateri učenci, ki obiskujejo glasbeno šolo, plesalci so se zavrteli ob disko glasbi.

Za konec pa je dramska skupina odigrala štiri prizore iz originalne Linhartove Županove Micke. Nadaljevanje smo učenci priredili za sedanjí čas in odigrali na povsem nov, moderen način. Gledalci so bili zadovoljni.

Kulturna dvorana senovskega Doma 14. divizije je bila nabito polna in vsi nastopajoči se zahvaljujemo za glasen aplavz, ki smo ga po vsaki točki slišali. »Toliko je pohval, da bi morali imeti kombajn, da bi jih poželi,« je rekel Tomaž, ko smo se vračali domov.

Starši so bili zadovoljni, mi smo bili veseli, učitelji utrujeni, a tudi zadovoljni. Skratka: uspelo nam je!

Na šoli že desetletja piše: NAROD BREZ ŠOLE JE NAROD BREZ BODOČNOSTI. Pa bo kdo rekel, da ni res? SIMONA in SABINA OŠ 14. divizije Senovo

Kam na počitnice? Kam na počitnice???

Zimske počitnice so tu. Snega ni in ni. Ker pa ni snega, sem stopila na šolski hodnik, kjer kar mirgoli učencev. Vprašala sem jih, kje bodo prebili teh štirinajst dni.

- Med počitnicami se bom zavlekel v kraj, kjer bo sneg. **Gregor, 6. c.**
- Med počitnicami bom nekaj dni prebila v Nemčiji, ostali čas pa se bom po svoje zabavala doma. **Katarina, 6. a.**
- Odšla bom na Bled. **Saša, 6. c.**
- Smučat grem na Roglo. **Peter, 7. b.**
- Prvi teden bom v Ljubljani, drugi teden pa grem smučat na Kope. **Mojca, 7. b.**
- Med počitnicami bom trenirala plavanje na Reki. **Simona, 8. c.**
- Ce bo sneg, bom šla smučat v Avstrijo. **Anja, 6. c.**
- Počitniške dneve bom preživel na Veliki planini. **Darjan, 6. c.**
- Trenirala bom tenis v Poreču. **Ana Brajković, 6. a.**
- Ker pri nas ni snega, bom odšel smučat v Avstrijo. **Sergej, 7. a.**
- Zaželela sem jini vesele počitnice in se tudi sama razveslila ob misli nanje. **Tina Huremović, 6. c.**

COŠ Fran Roš Celje

Zimsko jutro

Zimsko jutro je eno najlepših juter. Povsod zunaj leži sneg. Vendar ga sedaj pri nas ni. Na drevesih je samo slana. Spominjam pa se neke zime... Gledala sem skozi okno, ki je bilo čisto zaroseno. Skoraj nič nisem videla. Zato sem vzela mokro krpo in obrisala šipo. Gledala sem drevesa, ki so v vetru posipala slano na suho listje. Ko je slana padla na tla, je listje tiho šumelo. Bil je zelo dolgočasno. Odšla sem ven, na svež zrak.

Hodila sem po hribu navzgor, ko nekaj zaslišim med listjem. Brž prislunem in si mislim, da je zopet slana, ki pada z dreves. Stopim bliže k listju in zagledam zajčka. Začutil je, da se mu nekdo

bliža in v strahu je hitro zbežal. Potipala sem listje. Bilo je mehko in toplo od zajčkovega kožuščka. Stekla sem za njim. V beli travi sem zagledala majhne tačke. Bil je še zelo majhen zajček.

Nadaljevala sem svojo pot, se ustavila in pogledala navzgor. Bilo je zelo lepo: bela drevesa so stala okoli mene, nad mano pa prelepo temno nebo. Takrat se spomnim nečesa in pogledam na uro. Bilo je že pol devetih. Hitro stečem navzdol. Mamica bi me zelo kregala, če se ne bi vrnila do določene ure.

ELENKA HRIBERNIK, 6. b
OŠ Matija Valjavec
Preddvor

Anketa: Kaj menijo učitelji v naši šoli o konvertibilnem dinarju

tovarišica Pirjevec: Vsi ukrepi vlade so dobri in tudi ta o konvertibilnem dinarju. Bojim se, da bomo tudi te ukepe zlorabljali in tako škodovali sebi.

tov. Marunič: Vsaj znakov in številč je manj. Program mora uspeti.

tov. Grgič: Dvomim o njem. Verjetno ne bo uspel, ker ni enotnosti med republiški politiki in ker vsi ne podpirajo Markovičevega programa.

tov. Vekar: Zaupam v Markovičev program. Začel je strogo in upam, da bo tako tudi nadaljeval. Ljudje bomo morali drugače delati, ne bo nas rešil noben program, če ne bomo tudi drugače razmišljali.

tov. Udovič: Preseneča me in upam, da bo ostal konvertibilen.

tov. Colja Vilma: Ne razmišljam veliko. Ne verjamem in ne zaupam, da se bo obneslo.

tov. Božeglav: Končno majhen korak zveznega izvršnega sveta k izboljšanju razmer v Jugoslaviji in približevanju Evropi.

tov. Žnidaršič: Pozdravljam ta Markovičev program in upam, da je to eden od načrtov za rešitev gospodarstva.

tov. Čotar: Jaz sem za lipo.

novinarski krožek
OŠ Srečko Kosovel, Sežana

Večnamenska dvorana – velika pridobitev za ortiško šolo

Podstrešje nad novim prizidkom šole nas je že dolgo vznemirjalo. Velikokrat je bilo predmet razgovora in skritih želja. Ko smo se že vsi sprijaznili s spoznanjem, da nimamo možnosti, da bi prišlo do njegove preureditve, se je pojavila rešitev.

Podjetje Videm iz Krškega, v katerem dela trenutno 130 naših staršev in drugih sorodnikov, nam je priskočilo na pomoč. S svojim delom in denarnimi sredstvi, in seveda tudi s pomočjo domačega kolektiva, je v najkrajšem možnem času na našem podstrešju nastala prečudovita dvorana – večnamenski prostor. Izrabili ga bomo za telesno vzgojo, razne prireditve in rekreacijo. Veseli smo ga, da se ne da opisati, saj pred nekaj meseci še sanjali nismo, da bo tako hitro prišlo do uresničitve.

Danes se v njem že slišijo veseli vzkliki naših telovadcev. Resnično, skoraj ne moremo verjeti!

NATALIJA VAHČIČ, 7. a
OŠ Artiče

Za zgodovinsko resnico

Izvršni odbor društva piscev NOB je obravnaval vse pogostejše primere napadov na narodnoosvobodilni boj in blatenja osvobodilnega boja. Menil je, da je takih primerov vse več in da se tako poskuša uveljavljati tudi novi belogardizem, ki nas utegne potisniti spet daleč nazaj, če se mu ne bomo pravočasno uprli. Seveda pa pisci NOB niso proti opozarjanju na mnoge napake in zablode, zavzemajo se

le za zgodovinsko resnico in se upirajo vsakršnim lažem in potvorbam. Prepričani pa so tudi, da se napredne družbene sile in njihove organizacije v takšnih primerih ne odziva-jo, zato jih bodo na to posebej opozorili. Sami pa si bodo prizadevali na takšna izzivanja odgovorjati argumentirano in predvsem razčlenjevati strateška vprašanja, kajti razpravljanje o podrobnostih nas ne bi nikamor pripeljalo.

Prav opozarjanje na strateška in globalna vprašanja našega narodnoosvobodilnega boja naj bi bila tudi poglavitna vsebina letošnjega leta kot leta priprav na petdeseto obletnico časa, ko se je odločala usoda slovenskega naroda, ki se je uprl raznorodovalnim in uničujočim namenom fašističnih in nacističnih okupatorjev, ki so si za te svoje nakane pridobili tudi domače izvajalce. Prav to odločitev med na-

rodnoosvobodilnim bojem in narodnim izdajstvom poskušajo zdaj nekateri spet razvrednotiti. To pa je tudi tisto, česar ne smemo dovoliti.

Društvo piscev NOB bo predlagalo, naj bi prihodnje leto, ob petdeseti obletnici upora, pripravili znanstveno posvetovanje o narodnoosvobodilnem boju, zavzelo pa se bo tudi za oblikovanje širšega programa obeleževanja te obletnice.

Izvršni odbor se je še odločil, da bo občni zbor društva sklical 16. marca ob 10. uri v Ljubljani.

R. Z.

ZRVS v luči sprememb

V torek, 23. januarja se je na redni seji sestalo tudi predsedstvo republiške konference Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije in med drugim razpravljalo o nadaljnjem razvoju organizacije rezervnih vojaških starešin Slovenije in njenem mestu. Ker se je sedanja socialistična zveza spremenila v politično stranko, se je ZRVS zaradi nekaterih nejasnosti programa frontne organizacije, ki se

nanaša na zasnovo splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite znašla v položaju, ki ji narekuje temeljito kadrovsko in organizacijsko obnovo.

Zveza rezervnih vojaških starešin Slovenije ima v družbenopolitičnih skupnostih svoje organe, ki usklajujejo in usmerjajo delo organizacij in članstva ter opravljajo druge zadeve, ki jih določa statut. S prenovo organizacije pa se

bo marsikaj spremenilo, zlasti pri delu in organiziranosti v krajevnih skupnostih. Reorganizacija ZRVS je pomembna tudi za prihodnost. Poleg drugega zahteva prenova zagotovitev odločilne vloge članstva in osnovnih organizacij ter odpravo vseh oblik posredovanja organov in teles, ki na sedanji stopnji razvoja ZRVS niso več potrebni.

Na dnevnem redu predsedstva ZRVS so bile tudi usme-

ritve za revijo Naša obramba ter drugo založniško dejavnost in njun delovni program. Treba je poudariti, da se je dokaj ostra polemika razvila v zvezi s preходом časopisa TV-15 v delovno skupnost Republiške konference Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije. Po daljši razpravi je bil vendarle sprejet in potrjen (seveda z nekaterimi dopolnitvami) zapisnik prejšnje seje, na kateri so govorili o usodi časopisa TV-15.

Jože Čurin

Franc Alič-Čiro, osemdesetletnik

Te dni praznuje na Brezovici pri Ljubljani, v krogu svoje družine, prijateljev in soborcev, 80. obletnico rojstva Franc Alič-Čiro, udeleženec NOB od leta 1941 in medvojni komandant bataljona v številnih partizanskih brigadah NOV Slovenije.

Franc Alič-Čiro je bil po poklicu ključavničar, doma iz Notranjih Goric, kjer se je rodil 27. januarju 1910. Leta 1929 se je zaposlil v vojaškem zavodu v Kragujevcu, po odsluženju vojaškega roka (1931-1932) pa je do leta 1941 delal v gradbeništvu. Že pred vojno je bil član naprednih sindikatov in je sodeloval v številnih stavkah in demonstracijah. Maja 1941 se je vključil v Osvobodilno fronto in je sodeloval na njenih sestankih v Notranjih Goricah.

V obdobju ilegalnega dela za NOB je bil večkrat aretiran. Ko pa se ni mogel več svobodno gibati po terenu, je po nalogu partije 19. marca 1942 odšel v partizane. Bil je vodnik v Roški četi. Ko je iz nje nastal Zapadnodolenjski odred, je bil v njem politični komisar bataljona. Januarja 1943 je bil premeščen v Cankarjevo brigado. Sodeloval je v bojih pri Jelenovem žlebu, na Krašičih, Turjaku, v Pletterjih, Žužemberku in na Urhu ter bil večkrat ranjen. Nato je odšel v Železničarsko brigado, kjer je postal komandant bataljona. Zatem je

prevzel enako dolžnost v 8. (Levstikovi) brigadi. Konec aprila 1944 je bil težje ranjen, zato so ga odpeljali na zdravljenje v Italijo. Po okrevanju je septembra 1944 prišel v partizanski tabor Gravina, nato pa na Vis, kjer je bil imenovan za komandanta 1. in nato 3. bataljona 3. prekomorske udarne brigade. S 1. bataljonom je sodeloval pri osvoboditvi Splita, nato pa je v bojih za osvoboditev Dal-

macije (Kašteli, Trogir, Konevrate, Drniš in Knin), Hercegovine (Mostar), zahodne Bosne (Bihać), Like (Lapac, Gospić) in na pohodu 4. armade (Hrvatsko primorje, Krk, Klana, Ilirska Bistrica vse do Tržiča na reki Soči) vodil 3. bataljon. Ob preoblikovanju enot JA spomladi 1945 je bil postavljen za komandanta protitankovske divizijona v 1. tankovski brigadi 4. armade.

Za zasluge v NOB in po-vojni graditvi socializma je prejel tudi odlikovanja, med njimi red za hrabrost, red za slug za narod in druga odlikovanja in priznanja. Je nosilec partizanske spomenice 1941, v JA pa je dosegel čin majorja.

Njegovi soborci, znanci in prijatelji mu želimo in kličemo – še na mnoga in zdrava leta.

Albert Klun

Aprila leta 1945 je tretji bataljon Tretje prekomorske udarne brigade prodiral proti Reki. Komandant bataljona, naš slavljenec Franc Alič-Čiro, je na čelu kolone.

Obvestila – vabila

Občinski odbor ZZB NOV Slovenske Konjice obvešča svoje, da bo komemorativna svečanost na grobovih 100 talcem na Stranica-Frankolovo dne 12. februarja 1990 ob 10. uri.

Ljubljanska sekcija borcev in aktivistov BBO in ZPO vabi člane na redno srečanje v četrtek, 1. februarja 1990.

Srečanje bo v Domu JLA v Ljubljani ob 17. uri. Vabljeni so tudi pripadniki odreda JLA za slovensko Primorje, Trst in Istro. Na srečanju se bomo pogovorili o skupni prireditvi, ki je predvidena v marcu 1990.

Odbor sekcije

Borci Štirinajste divizije!

Vabimo vas na zbor Skupnosti borcev in na 27. tradicionalno tovariško srečanje, ki bo v soboto, 3. februarja 1990, ob 11. uri v Domu JLA v Ljubljani.

Odbor skupnosti borcev 14. divizije

Popravek

V zadnji številki TV-15 z 11. januarja 1990 sta se na zadnji strani, pod naslovom Partizanske smučine, vrinili dve napaki, in sicer: tekmovalni Smuk karavanških kurirjev in Tek TV-15 Občice bosta v navedenih dneh februarja in ne januarja, kot je pisalo.

Franc Šmit, predsednik komisije za šport in rekreacijo borcev NOB

KRŠKO – nein, danke!

Bitte unterstützen Sie mit Ihrer Unterschrift unsere Umweltaktion.

Bitte ausfüllen und an die KÄRNTNER TAGESZEITUNG, Viktringer Ring 28, 9010 Klagenfurt, einsenden.

Nuklearna energija v Sloveniji

Med stvarnostjo, zbujanjem strahu in pogledi v prihodnost

V dneh, ko so se pod Krškimi tresla tla, se je mnogo državljanov Slovenije spraševalo, v kako varni deželi zares živimo. Hkrati z njimi so se podobno spraševali na Hrvaškem in tudi v sosednji Italiji ter Avstriji. Na Avstrijskem so celo začeli pobirati podpise, glasove ljudstva, ki terjajo, da se atomska elektrarna v Krškem zapre.

Odgovor odgovornih v slovenskem elektrogospodarstvu je bil kategoričen in nedvoumen: gre za varno energijo, za nujno potrebno energijo, za katero ta čas nimamo nadomestila in sploh: nobene panike – nevarnosti ni!

Ker pa je Evropa že doživela Černobil in se je tako naravnost prepričala, da groznje z otoka Treh milj niso le »miljni mehurčki«, ker se ta stara Zemlja še vedno nepredvidljivo sem ter tja potresuje tudi na mestih, kjer stojijo povsem varne in zavarovane atomske centrale, naj bo ljudstvu pač dovoljeno, da ni, tako kot jedrski fiziki, neomajno prepričano v svojo varnost in se ne pomiri že z verjetnostnim računom ter dokazovanjem, kako veliko bolj nevarne so termoelektrarne...

Tudi meritve v rudniku urana na Žirovskem vrhu so pokazale, da prebivalstvo in njegovo zdravje nista ogrožena, pa bodo, raziskave še nadaljevali. Nam pa naj bo dovoljeno, da smo v zvezi z jedrsko energijo in sevanji vseh vrst – vselej skeptični.

B. Ž. J.

Pred volilnimi konferencami

Na zadnji seji predsedstva OO ZZB NOV Radovljica, 18. januarja, so analizirali dosedanje kadrovske priprave na volitve v organe ZZB NOV in spregovorili tudi o pripravah na aprilске volitve. Kadrovska komisija so pooblastili za pripravo predloga možnih kandidatov, da jih bodo posredovali občinski socialistični zvezi. Po dogovoru na ZZB NOV Slovenije bodo volilne konference mesec pred prvotno dogovorjenimi roki in sicer v krajevnih organizacijah ZZB NOV do 28. februarja, v občinskih združenjih v prvi polovici aprila, republiška konferenca pa naj bi bila v začetku maja letos.

Ciril Rozman

TV-15

Časopis borcev NOB

Ustanovitelj in izdajatelj: RO ZZB NOV Slovenije in RK ZRVS Slovenije
Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Dvorčakova 12, tel. 327-780
Delavci v uredništvu: Roman Zupan (glavni in odgovorni urednik), Živa Drole, Bojana Žokaj-Jesih, Bojan Kuntarič, Milenko Strašek (novinarji – uredniki rubrik), Mirjana Mencej (lektorica-redaktorica), Drago Setničar (tehnični urednik-oblikovalec), Mara Okorn (tajnica uredništva).
Predsednica časopisnega sveta: Mira Svetina.
Žiro račun: 50100-678-46241 RK ZRVS Slovenije (za TV-15).
Tiskarna: ČGP Delo.

TV-15 je oproščen tem. prom. davka po mnenju Sekretariata za inf. SRS.

tv-15 naš
TOVARIŠ

Naročam »TV 15«

Ime in priimek _____

Ulica, hišna št. _____

Pošt. številka in kraj _____

Podpis _____